

A Középső front, ahol minden eldőlt

A Kárpát-medencei háborúk Róma Ó-Magyarország elleni háborúja

Amikor Cézár meggyilkolása után kiderült, hogy Gallia kincsei és milliónyi elhurcolt rabszolgájának ára jobbra magát a hadvezért gyarapították, Pártosország pedig nem ígérkezik könnyű falatnak, sőt Róma csak csúfos kudarcokban részesült a várt beözönlő kincshegyek helyett, a birodalomnak ekkor az új helyzetnek megfelelő választ kellett adnia. Nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy a germánoktól nem lesz nyugta Rómának sokáig. Arra is rá kellett jöjjenek, hogy Germánia ún. indoeurópai szóhasználatú tervezett *alávetése* - elsősorban nyers harciasságuk miatt - túl nagy feladat lenne, területi növekedésre itt ép ésszel nem számíhattak, hacsak nem Britannia (Baráthon) meghódítására gondoltak. Valószínűleg arra is rájöttek, hogy Róma sohasem tud a germánoknak annyi engedményt tenni, amitől azok nyugton maradtak volna. A Rómából beláthatatlan méretű Németlengyel síkságra éppen úgy nem merészkedtek, mint ahogy az Alföldet is messze elkerülték. Amíg a Galliából elhurcolt hatalmas mennyiségű, hozzávetőleg egymillió fős "emberanyag" biztosította a rabszolgaellátást, nem is jutott eszükbe Nyugat-Európa további tájait megtámadni. Mivel azonban keletről sem érkeztek jó hírek - ne felejtjük el, a carrhae-i (a szabir Harrán) nagy vereségen már túl voltak, de még a méd főváros elleni, a phraaszpai másik nagy fiaskó előttük állt, - vadul élt a kívánság, hogy ott is döntést csikarjanak ki. Szíria és Palesztína nem számítottak nagy fogásnak, ráadásul sok gond volt velük, legalább annyi, mint a Kaukázus-környéki államok - Pontus, Örményország - római érdekszférába való bekapcsolásával. Azt ugyanis Róma valóban felmérte, hogy a siker reményében a Kaukázusba bemennie felette kockázatos lenne. Szíria jelentősége kimerült abban, hogy a pártosok elleni római háborúk támaszpontja és a keleti áruk fogadóhelye lehetett. Ha tehették, elkerülték a helyiekkel és környékben lakókkal a látványos összekülönbözéseket. Ugyanebben az időben Egyiptom még nem hódolt meg - bár sok erőt már nem tudott felmutatni, - bizonytalanságot azonban hordozott magában Rómára nézve, ha mást nem, hogy akár hajóhadát, akár néhány légióját lekötheti feleslegesen. Ugyanakkor az Alpok koszorúján kívül veszedelmesen közel volt a birodalom határa, józan ésszel lehetett arra számítani, hogy ha valamilyen támadást kapnak Pannónia felől, amely képes áttörni a hágókon, az ellenség pillanatok alatt legázolhatja Gallia Cisalpinát, és mint Cézár a Rubiconnál egyszer már mindenkinek bemutatta, az két lépésre van a birodalom szívéből. Az erős kelta Dunántúl a stratégiai döntés alapján már létezésével fenyegethette a birodalmat, megtámadásának elhatározása erősen erre utal. Eszerint olyan népek lakták, akiktől Rómának tartania kellett. A mai magyar forrásokból ez nem derül ki, - lentebb bemutatok néhányat - hisz vállalva bizonygatják szedett-vedettségét. Róma viszont mindenkit megtámadott, akiről úgy gondolta, hogy később veszélyes lehet rá nézve.

Mindezen körülményeket felmérve úgy döntöttek, hogy megtámadják Pannóniát is, újabb több száz kilométeres frontot nyitva az ó-magyarországi keletiek (kelták) és szkíták ellen, összefüggő hadi övezetté téve azt a természetes védvonalat, amely a Rajnától – közben a Duna vonalát is hadszíntérré változtatva - az Eufráteszig húzódtott. Mai ésszel nehéz megérteni e mérhetetlen magabiztosságot

Róma részéről. Ekkora hosszúságú fronton hiba nélkül helytállni szerfelett nagy önbizalomra vall, mondhatnánk mai, hadászati ügyekben jól kiművelt eszünkkel. Ha azonban a mélyére nézünk ez elhatározásnak, józan felmérésünk alapján más következtetésre juthatunk. Éppen arra, hogy a hadászati döntés egy kétségbeeső, lassuló lendületű, de még mindig támadó birodalom csendes, lövészárkokba fulladó, védekező jellegű taktika felvételét mutatják. A lövészárkot jól választották meg: Rajna, Duna, Fekete-tenger, Eufrátesz, vagyis természetes határokat tűztek ki a birodalom védelmére. Úgy tűnik tehát, hogy a támadás Pannonia ellen már védelmi jelleget is mutat egyre erőteljesebben. Eljött az ideje természetes határok elérésének a birodalom törzsterületei védelmének érdekében. Ez már nem a menetből támadó, legalább háromszoros túlerőt megkövetelő területfoglalást mutató Róma lendülete, és bármennyire is hódítás folyik Pannoniában, egyre inkább nehézségekkel küzd sikereiért. A történelmi valóság hüen adja vissza a nagy kínnal meghódított ország hiteles római legyűrésének hatalmas nehézségeit, éppen 44 évre volt szükségük a mai Dunántúl birtokba vételéhez. Mai hadtörténeti munkák nem ismernek ehhez hasonló fiaskókat, és jogosan állíthatjuk szembe a szovjet Vörös Hadsereg alig egy éves átázolását Magyarországon a fenti helyzettel. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy a teljes Dunántúlt csak az első század végére vették római közigazgatás alá, akár meg is toldhatnánk a korábban említett 44 éves háborút jónéhány évtizeddel.

A Róma történetét tárgyaló történészek nem felejtenek el megemlékezni a rómaiak azon viselkedéséről a meghódított országokban, miszerint azokban meglehetősen szabadságot engedélyeztek volna a helyieknek, sőt szinte szövetségi jellegű együttműködést alakítottak volna ki az új és még újabb tartományokban. Mindebből természetesen egy szó sem igaz. A meghódítottak vezető rétegét és katonai erejét mindenütt megsemmisítették, a szellemi erőt képviselőkről nem is beszélve. Mindez a *Pax Romana* elvei szerint eljárás volt csak, a kifosztottaknak juttatott kegyelem, ameddig nem lázadnak fel. A valóság mégis az, hogy egyszerűen nem volt annyi latin ember, akikkel benépesíthették volna az általuk legszívesebben lakatlanként tekintett földet. Ilyen helyzetben fel sem merülhetett, hogy a latinok beolvassák az új tartományok népeit, ahogy azt mind a mai napig erőteljesen igyekeznek terjeszteni. Az európai nyelvekben fellelt KöRértelmű szógyűjtemény nem igazolja a latinok elterjedését semmilyen formában, legfeljebb a közigazgatást és a hadsereget képviselő itáliai származású elemei vitték a latin nyelvet. Emiatt a romanizálásról szóló győzelmi jelentések üres frázissá silányultak.

Ó-Magyarország részleges birtokba vétele

A pannon - keleti (kelta)- dák front

Külön egységet képez **Ó-Magyarország** és körülvevő tájai (Noricum, Illyria, Moesia) elleni háború. Kr. e. 35-ben Róma a Száva vonaláig tolja előre határait és katonai tábort állít fel a Kulpa-Száva összefolyásánál lévő Sziszeken.¹ Róma haditervet változtatott, és elfoglalta Moesiát, és onnan támadja Pannoniát és Transsylvániát (Erdélyt). A baktriai és Krím-i pártos központok irányítják az ellentámadást, megerősítve az Erdélyben települt "DÁK" (daha) hadakat. Pannoniát csak 44 éves

¹ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. 140. o.

háború útján tudja végleges birtokba venni Róma Kr.u. 9. évben. Dácia viszont csaknem 100 évig ellenáll.²

Az árja és turáni elemek Duna-medencében való teljes összeolvadását és egy magyar nyelvű egységes nemzet kialakulását a Római Birodalom akadályozta meg. A rómaiak ugyanis az itáliai és galliai (etruszk és kelta) keretek széttűzése és népi öntudatuk megsemmisítése után betörték a Duna-medencébe is, birtokba vették a Dunántúlt és az Erdélyi-medencét, három részre tagolva ekként az összefonódni készülő magyar társadalmat.³

A római győzelmek igen keservesek voltak és kimerítették a támadókat, ugyanakkor itt nem alkalmazták a Cézár féle pusztítás taktikáját. Pannonia csendesen belesimult a birodalomba, a helybeliek megőrizték népi azonosságukat, és fokozatosan beépültek a közigazgatásba.

54-ben a Dunántúl tényleges birtokbavétele befejeződik. A rómaiak ekkor elérték a Duna vonalát északon és keleten és Dunántúl egész területe felett megszerezték a katonai és politikai uralmat. A rómaiak dunántúli védőbástyájukat mintegy négyszáz évig birtokolták s csak a hunok közeledtére adták fel 409 és 433 között.⁴ 101-105 között a rómaiak Pannonián kívül a Duna-medence keleti harmadát is uralmuk alá vetették. E terület felett a hispániai származású Traján császár (98-117) szerezte meg az uralmat, személyesen vezetett két hadjárata során (101 és 105), igen nehéz harcok árán. A római uralom itt észak és nyugat felé a Szamos illetve a Tisza folyók mocsárvilágáig ért, keletre a nagy hegyek lábáig. A tartomány neve Dácia lett.⁵ 109-ben csaknem 100 évi ellenállás után Róma bekebelezi Dáciát. A pártos hadvezetés a sarmata-jazig (jász) népünket és seregeit ékeli be Pannonia és Dácia római provinciák közé, a Duna-Tisza közére, és ezzel elvágja a két tartomány közvetlen összeköttetését és kapcsolatát, Dácia elfoglalásának évében - Kr.u. 109-ben. A Kárpátok hegyeiből szinte folytonosan le-lecsapó dák seregek 60 év alatt felőrlik a római csapatokat és Marcus Aurelius "áttelepíti" Dáciát a Duna jobb partján és Erdélytől délre eső Moesiába, mely ettől fogva "Dacia Aureliana" nevet kap a Római Birodalomban. Erdély tehát felszabadul és a Pártos Birodalom kiváló hadvezetése visszaszerezte kincseket ontó bányáit népünk javára. A dák-daha néven ismert népeink a Pártos Birodalom egyazonos népéhez tartozik, hiszen - miként Strabót idézem - ő mondja a pártos dahákat a birodalom megalapítóinak.

Arra vonatkozólag, hogy az erdélyi dákok a Pártos Birodalom hadvezetésébe tartoztak és Decebál dák király is a központi hadvezetés intézkedései szerint vezette hadait, egy érdekes idézet közölök George Rawlinson: A hatodik keleti monarchia c. könyvéből: "A dákok, akik Domitian uralkodásának első évében betörték Moesiába, egy Callidrimus nevű görög foglyot ejtettek, aki rabszolgája volt egy Liberius Maximus nevű római tisztnek. Ezt a foglyot Decebal elküldte Pacor pártos királynak, akinek szolgálatában állt Decebál hosszú időn át."⁶ A Pártos Birodalom tanult, művelt és bölcs királyai nemcsak egy legyőzhetetlen hadsereggel védték országukat, hanem egy intelligensen megszervezett kémszervezetük is volt, mely minden római szándékot és hadititkot felderített és titkosan beépített ügynökei által Róma legmagasabb köreit is befolyásolni tudta. Ennek a Pártiát szolgáló szervezetnek munkahelye és könnyen elérhető központja Pannonia volt, és így nem véletlen az a közismert történelmi tény, hogy Pannoniából indultak ki a császárbuktatások. E sorok írójának kutatásai azt mutatják, hogy a Pártos Birodalmat kormányzó szerveknek közvetlen kapcsolatuk volt a nekik dolgozó "pannoniai zsoldosokkal" akik lassan kézbe vették Pannonia fejlesztését. Településeket, városokat építettek római pénzzel, és a pártos uralomnak kedvére való volt

² Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 372. o.

³ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. 140. o.

⁴ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. 141. o.

⁵ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. 140. o.

⁶ Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 372. o.

az országépítés, mert karizmatikus tudattal hittek Pannonia visszaszerzésében. Ezért sohasem támadták Pannoniát, hanem minden erejüket az erdélyi, dáciai bányák visszaszerzésére fordították, ami 60 év alatt sikerült is.⁷

271-ben Róma kiüríti Dáciát. Csapataikat visszavonják a Duna vonala mögé, a Balkánra. Mivel a római uralom az Erdélyi-medencében csak rövid ideig tartott, történetére távolról sem rendelkezünk annyi adattal, mint Pannoniára. Annyit azonban mégis tudunk, hogy az ország utolsó független királya Dece-Bál volt, neve szerint Bál isten társa (Társas Bál), tehát szokásos keleti magyar uralkodói címet viselt. Értjük a tartomány Dácia nevét is: Társország. Azt is tudjuk, hogy ez az ország a római uralom alatt is megmaradt "Napországnak", közigazgatási központja a Napisten nevét viselő Szamos (Szemes) folyó mentén épült Napoca (Kolozsvár) volt, első szótagjában a Nap, másodikban a Kő (ország) értelmű magyar szóval. Itt is a határok őrzése volt a fő feladat és az őrhelyeket a mocsarak közti átjárók előtt építették fel. Ezt a célt szolgálta például a legjobban ismert Sár-Misegeth-Usa, azaz Sár-Mezőket-Őrző tábor is.

Az ó-magyarországi keletiek (kelták) háborúja

Pannonia meghódítása

Az első lépést Pannonia megszerzéséhez Augustus császár (Kr. e. 14- Kr. u. 27.) még mint Octavianus Kr. e. 35-ben tette, midőn az Adriai-tenger mentén a Kis és Nagy Kapella hegység két oldalán lakó Iapodes (japod) törzs legyőzése után⁸ tovább kelet felé haladva Pannonia területére lépett és Sziszeket (Segestica, Segesta, Siscia) a Száva és a Kulpa összefolyásánál megtámadta. Előtte a rómaiak már két ízben betörték a volt sziszeki területre.⁹ Ezúttal a pannonok nem adtak semmi okot a római támadásra s ezért Dio szerint¹⁰ nem lehetett Octavianusnak más szándéka, mint az, hogy katonáit együtt tarthassa és idegen földön táplálhassa. Nyilvánvaló azonban, hogy ennél komolyabb oka volt Octavianusnak. A legrövidebb szárazföldi út, mely a Balkán félszigetet Itáliával összeköti, a Száva mentén vezetett s a római kereskedők Aquileiából kiindulva Nauportuson (Ober Laibach, Ljubljana) át erre szállították portékáikat.¹¹ Amellett bizonyára Octavianus szeme előtt lebegett a háború, melyet már elődje, Julius Cézár a géták ellen tervezett.¹² Appianus (Illyr. 23.) szerint, aki Augustus emlékirataiból merített, meg is mondta volna a sziszekieknek (segestanusoknak), hogy római őrseget tartoznak elfogadni, 100 túszt kiállítani, hogy városuk biztos készlettára legyen a dákok és basztarnák ellen.¹³ Octavianus a szövetségesektől kapott hajókat, melyek a Dunáról a Száván érkeztek Sziszek alá s a várost vizen és szárazon ostrom alá fogva, 30 napi harc után végre bevette, mire egész Pannonia meghódult.¹⁴

A várost két részre osztotta s a megerősített részben otthagytta Fufius Geminust 25 cohors élén.¹⁵ De e jelentékeny helyőrség dacára, Octavianus még a tél folyamán értesült, hogy a sziszekiek

⁷ Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig. Orient Press, Budapest, 1996. 375. o.

⁸ Dio 49, 35. App. Illyr. 17-21

⁹ App. Illyr. 17-22

¹⁰ Dio 49, 36

¹¹ Strabo 7, 5, 1.

¹² App. b. c. 2, 110.

¹³ V.ö. Strabo 7, 5, 2.

¹⁴ Dio 49, 37

¹⁵ App. Illyr. 24.

fellázadtak s kiverték a rómaiakat a városból. A hír azonban túlzott volt, mert még mielőtt Octavianus megérkezett, Geminus a felkelést elfojtotta.¹⁶ Erre egy időre helyreállt a nyugalom, és Octavianus Kr. e. 28-ban diadalmenetet ült Egyiptom, és ezzel kapcsolatban a pannonok, dalmaták, japodok s ezek szomszédai felett.¹⁷ Kr. e. 15-ben a pannonok a noricumokkal szövetségbe Isztriába vonultak s ezúttal Publius Silius győzelmének az volt a következménye, hogy Noricum a római birodalomba bekebelezetett.¹⁸ Minthogy Octavianus, most már Augustus, a pannonok újabb lázadásától tartott, 13-ban magát Agrippát küldte Pannoniába. A pannonok ... önként lecsendesedtek. De Agrippa halálának híre elég volt, hogy újra felkeljenek. Most aztán Tiberius ment ellenük, aki a lázadókkal a legkeményebben bánt el. Mindazonáltal 11-ben Tiberius újra kénytelen volt harcolni a pannonok és dalmaták ellen. Midőn 11/10 telén a dákok a Duna jegén át betörték Pannoniába, Tiberius harmadszor is helyreállította a békét.¹⁹ Egészen mégsem tudtak a szabadsághoz és függetlenséghez szokott dalmaták és pannonok a római uralomba beletörődni.²⁰

A pannon-dalmát szabadságharc és függetlenségi háború Kr. u. 6-9.

A rendelkezésre álló források nem pazarolnak sok helyet azoknak a kiterjedt szabadságküzdelmeknek, amelyekkel az őslakosok a rómaiak hódításait viszonyították. A rómaiak szempontjából talán megérthető lenne mindez, a történeti hűséget viszont ilyenkor mindig elhagyják, akik úgy írnak Pannonia harcairól, hogy izgága népség voltak, akik feltartóztatták a dicsőséges Róma dicsőséges hódításait. Pannonia 44 éves élet-halál harca egyetlen külföldi és magyar történetírót sem hatott meg eddig, nyilvánvalóan azért, mert ugye minden védekező háború jogos önvédelemnek számíthat, kivéve, ha a rómaiak a támadók. Anyagelvű forrásaim mindegyike elfogult a pannonokkal szemben. Honvédő háborúikat tárgyalva éreztetik a megtámadottakkal szembeni ellenérzéseiket, türelmetlenségüket (Pecz Vilmos), időnként azonban kifejezetten ostoba megjegyzésekre ragadtatják magukat, amelyek megalapozatlan fölényérzetből táplálkoznak (Fitz Jenő). Nyilvánvalóan elfogultak a megtámadottakkal szemben. E viselkedésük lehetetlenné teszi, hogy úriemberként kezeljük őket e tárgyban. Itt azonban olyan elemi erejű és hatalmas méretű szabadságharc tört ki, amely a hispániai, britanniai és galliai keletiek (kelták) felkeléseinek méretével vetekszik, vagy túl is tesz rajtuk.

Pannonia római előzményeiről és akkori lakóiról egy mai szerző, Fitz Jenő így ír: Amikor a rómaiak megszállták és a Birodalomhoz csatolták Noricumot, Thráciát, vagy nehéz harcok után elfoglalták Daciát, olyan tartományok lettek a Birodalom részeivé, amelyek a hódítás előtt hosszabb-rövidebb ideig önálló országok voltak, régi királyi házak uralkodtak népeik fölött és kialakult országhatárok vették körül őket. Ezek a sajátosságok nem jellemezték Pannoniát. A Dunántúl, a Bécsi-medence, Szlovénia, Horvátország, a Szerémség és Bosznia északi pereme, az a terület tehát, amely később az ókori Pannoniát alkotta, a római légiók megjelenése előtt sohasem egyesült egyetlen hatalom, egyetlen uralkodó alatt, népei eltérő nyelveken beszéltek, nem kötötte össze őket közös származás, azonos kultúra, múlt, egymásrataltság; sem lakói, sem a területet említő források nem használták e vidékre meghatározó, a szomszédos országoktól elkülönítő nevet. Pannoniát, ahogy ma ismerjük, római akarat hozta létre, sőt a tartomány nevét is Rómában kapta. A III. század nehéz viharaira volt szükség, hogy

¹⁶ App. Illyr. 24. Dio 49, 38.

¹⁷ Dio 51, 21.

¹⁸ Dio 54, 20.

¹⁹ Dio 54, 28, 31, 34, 36.

²⁰ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 349-350. o. Jegyzetekkel.

a különféle nyelveken beszélő, eltérő hagyományokat ápoló, kultuszokat őrző tömegek egymásra találjanak, a Birodalomért vívott háborúban pannoniai büszkeségük, öntudatuk kiteljesedjék.²¹ Fitz hiányolja az erős központi hatalmat, mint a civilizáció szerinte elvárható alapformáját. Eszerint a táj népe vérségi kötelékben szervezett népekből állt – mint pl. Gallia, Etrúria is, - ezért itt jellegzetes kelta jelenléttel kell számolnunk. Hogy milyen adatokból állapítja meg a szerző e hatalmas terület műveltségi és nyelvi zűrzavarát, azt nem közli. Baráth Tibor dunántúli helyneveinek elemzése mindenesetre ennek gyökeresen ellentmond, szerinte itt mindenki magyarul beszélt. Magyarország – értsd: Ó-Magyarország - bronzkori magyar helyneveinek harmada a Dunántúlon van a Fitz által zűrzavarosnak tekintett országrészben – hozzáértve most a mai Horvátország jelentős Száva és Dráva menti területeit is, - szám szerint 655, a teljes Ó-Magyarország 2052 magyar értelmű nevéből!²² Eszerint Fitz Jenő éppen a legsűrűbben lakott, összefüggően bizonyítható Dunántúlt szeretné műveltségében és nyelvében feldarabolni, valamiképpen igazolni szedett-vedettségét. Indoeurópai forrásokból merítve nem is juthat más eredményre. Azt állítani továbbá, hogy Pannonia művelődésében, így nyelvében a III. században római segítséggel egységesült volna, olyan merő kitalálás, amely akkor lehetne csak igaz, ha Árpád népe beolvadt volna a latin Dunántúlba, de ebben az esetben az ő anyanyelve is a latin lenne! Ismeretes, hogy minden római provinciát Rómában kereszteltek el – de igen erősen szem előtt tartva azok eredeti nevét, - ezért sem mondhatjuk tehát, hogy olyannyira semmi népek laktak itt, akik még névadásra sem voltak képesek; ebben a rómaiak mindenesetre igen pontosan és következetesen jártak el. Fitz nyilvánvalóan alaposan elfogult a rómaiak javára, de látjuk rövidesen, más irányban is. Szerencsére saját magát cáfolja meg, emiatt nekem cáfolnom nem is kell, csak folytatni az idézett szöveget: A hódítást megelőző időszak a Kárpát-medencében és a tőle délre fekvő régióban jelentős átalakulás színhelye volt. Az első fény, amely megvilágította e térség hatalmi viszonyait, Kr. e. II. század végén vetődött vidékünkre. (!?) Az első germán nép, amelyet a római hadseregek hosszú időn át nem tudtak feltartóztatni, a kimberek, 114-113-ban ezen a tájon is megfordultak. Poseidonios leírása szerint a germán hordák először a *boi*sokba ütköztek, majd útjukat dél felé folytatva, a *scordiscus*sokkal találták szembe magukat. Az utóbbiak távozásra kényszerítették őket, ekkor szeszélyes vándorútjukat a *tauriscus*sok területén folytatták, majd nyugat felé, a helvétek irányában törtek ki. Poseidonios híradása alapján a Dunától délre eső régióban tehát három hatalmi szféra különíthető el, amelyek külön-külön is elég erősek, harciasak voltak ahhoz, hogy a betörőket több sikerrel űzzék el, mint a római légiók.²³ Eszerint a Kr. e. II. században (is) van itt hatalmi központ mégis, rögtön három, mégha nem is római mintájú szervezésben. Olyan erősek, hogy a rómaiak által le nem győzött germán kimbereket rövid úton kihajítják - egyenként mindegyik!!! - a Kárpát-medencéből. A szerző *szféra* szóhasználata teljesen téves, az egészen mást jelent, itt törzsek területeiről, vagy netán országokról kellett volna megemlékezni. Nos, ezzel kapcsolatban felemlíthetjük, hogy: Ó-Magyarország északi és nyugati felében a Kr. e. II. század végén egy kelta törzsszövetség tartotta kézben a hatalmat, amelynek vezetője a bójok (bójuszok) törzse volt. A Száva völgyét a szkordiszkuszok birtokolták, akik egészen a Kr. e. I. század elejéig uralmuk alatt tartották a Dráva és a Száva között élő pannon törzseket. A szkordiszkuszok hegemoniáját itt valószínűleg az törte meg, hogy sorozatos vereségek érték őket a Macedónia felől támadó rómaiaktól. A hatvanas években már a pannon törzsek önállóságára következtethetünk abból, hogy Mitridat Eupator pontuszi király tervében, aki Itáliát a Balkán félszigeten és az Alpokon át akarta megtámadni, már nem a szkordiszkuszok, hanem a pannonok

²¹ Fitz Jenő: Pannonia születése. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 10. o.

²² Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III/119. o.

²³ Fitz Jenő: Pannonia születése. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 10. o.

szerepelnek az átvonulási terület birtokosaként.²⁴ Most már azt is tudjuk, hogy bój vezetésű törzsszövetség irányítja Ó-Magyarország jó részének életét. Van tehát központ több is, meg még főközpont hozzá, mégpedig Pozsony környékén kellene lennie, a bój területen. Folytassuk Fitz Jenő fejtegetését: Az igazi sorscsapás azonban nem a Macedóniát meghódító – és rablótámadásaikra keményen visszavágó rómaiak részéről érte a Duna-vidéki keltaságot. Az I. század derekán váratlanul veszélyes hatalom kovácsolódott össze szomszédságukban: a dákoké. A civakodó dák törzseket Burebista királyuk – Julius Cézár kortársa – erélyes kézzel egyesítette és csakhamar győztes háborúban megtörte kelta szomszédait is. Nemcsak a scordiscusok balkáni és Száva-völgyi befolyása vált semmivé, de katasztrófális vereséget szenvedtek a boiusok és a velük szövetséges tauriscusok is. Szerveződő államuk széthullott, a Pozsony-környéki boiusok menekülésre kényszerültek – komor szekérsorok törtek át Noricumon, amíg helvét rokonaiknál új otthonra nem találtak. Talán nemcsak Erdély, a Tisza vonala, de a Dunántúl is dák örökségnek számítana, ha Burebista idő előtti halálával a birtokba vett Alföld és a hódolásra kényszerített Dunántúl el nem veszett volna a dák törzsek megújult perpatvarában.²⁵ Fitz utolsó mondatával igen veszélyes vizeken evez. Látszólag azt rögzíti, hogy szerencsére a dákok nem formálhatnak jogot a Dunántúlra, hiszen nem tudtak ott berendezkedni. Mindenki tudja azonban, hogy ma a románok képzelik magukat dák leszármazottaknak minden valós alap nélkül, ezzel az agyrémmel felszerelve vitatták el Erdélyt maguknak derekas francia segítséggel, - amelynek Trianonban mindenki bedőlt, - emiatt különös kicsengése van a meggondolatlan megállapításnak. Eszerint Fitz az Alföldet nekik adná, ha a Tiszáig, vagy akármeddig akarnának menetelni? És Erdélyt miért? Hiszen a dákok kelták voltak a basztarnákkal egyetemben, míg a románok bő ezer évvel későbbben szivárogtak Erdélybe a macedón hegyek közül. Fitz ezt nem tudja? Sem így, sem úgy semmi közük sincs a Kárpát-medencében semmihez, sem dákként, sem rómaiként, sem máshogy. Ezt a román ihletésű dák ellentételt még az Erdély története c. fentebb említett akadémiai könyv is félkézzel bizonyította, holott indoeurópai ihletésű kiadvány. Hogyan lehetséges az, hogy Fitz Jenő ezt nem tudja? Amit Fitz műveiből idéztem, átvehettem volna szemléltetésre mástól is. Nem a szerző személye, hanem az általa képviselt “római” szemlélet zavaró a mai támogatott történetírásban. Úgy tűnik, hogy a mai magyar szerzők – csatlakozva az indoeurópai szellemiségű nyugatiakhoz, - e korról és az ott a rómaiakon kívül szereplőkről csak a legnagyobb lesajnálás hangján tudnak írni, leplezetlenül kifejezésre juttatják ellenszenvüket a rómaiak által megtámadottakkal szemben. Ha olvasták volna a még általam etruszk ügyekben elfogultnak is nevezett császárkori történetírók latin történelmet alaposan megszépítő szerzők műveit, abban sem találkozhattak volna otromba stílusukat alátámasztó kitételekkel. Hasonló bonyodalmakat éltem át az első kötet írásakor Roman Ghirshmannal folytatott vitám során is, ahol leginkább azt nehezményeztem, hogy miért ír történelmet egy végletesen elfogult régész? Miért írnak történelmet a végletesen elfogult magyar régészek? Ghirshmannak azonban mindezek ellenére elvitathatatlan érdemei vannak a ziwiyei szkíta aranykincs felderítésében, szakmájában pedig maradandót alkotott. De mit hozhatunk fel Fitz Jenő oldalán? Semmit, mert osztályoz, kirekeszt, elítél, türelmetlen mindennel szemben, amit nem kedvel.

163 Kelta törzsek Pannóniában²⁶

²⁴ Köpeczi Béla: Erdély története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 35. o.

²⁵ Fitz Jenő: Pannonia születése. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 11. o.

²⁶ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. I. 201. o.

Pannonia lakói: csak az alkalomra vártak, hogy a római jármot lerázhassák magukról. Ezt az alkalmat maguk a rómaiak nyújtották Kr. u. 6-ban. A rómaiak ekkor kétfelől meg akarták támadni Marobodust, a markomannok királyát a mai Csehországban s Tiberius az illyricumi csapatok legnagyobb részét magával vitte ellene. A pannoniai felkelés ezúttal megdöbbentő arányokat öltött. Vellaiusból,²⁷ aki tapasztalásból írja le ezen háborút, megtudjuk, hogy 200.000 gyalogos és 9.000 lovas állott fegyverben. A lázadók egyik része Itáliába készült betörni, a másik Macedóniát árasztotta el, míg a harmadik rész Pannoniában maradt. A római polgárokat üldözték, a kereskedőket és veteránokat fölkoncolták. Rómát akkora rémület fogta el, hogy Augustus a szenátusban kijelentette, hogy ha intézkedés nem történik, tizednapra az ellenség Róma előtt lesz. A császár parancsára Tiberius azonnal fegyverszünetet kötött Marobodusszal, csak hogy Itália megmentésére siethessen. A felkelők, kiknek élén két Bato (az egyik breucus, a másik dalmata) s a bój Pinnetes állottak, hihetetlen gyorsasággal jártak el. Mielőtt Tiberius megérkezett, Messalinust a szövetségesek bekerítették, de Messalinus a nem teljes XX. legióval diadalmaskodott a szövetségesek mintegy 20.000 emberből álló seregén s a diadalmenet kitüntető jelvényeiben részesült. Nem kevésbé válságos helyzetbe kerültek a mai Szlavóniában A. Caecina és Plautius Silvanus, akiket Rhoemetalces, Trákia királya támogatott, hanem végül itt is a római légiók a legváratlanabb győzelmet aratták. Tiberiusszal szemben a felkelők nem mertek nyílt ütközetbe bocsátkozni, hanem a mons Claudiuson (Varasdi hegység) elsáncolták magukat. Időközben 10 légió, több mint 70 cohors,²⁸ 10 ala,²⁹ 10.000 veterán, azonfelül önkéntesek nagy száma gyűlt össze Tiberius fővezérlete alatt, akkora sereg, amely a polgárháborúk óta nem volt együtt. De Tiberius e sereg nagy részét, mert úgy találta, hogy inkább terhére van mint előnyére, hazaküldte, ő maga pedig a rendkívüli hideg tél kezdetével Sziszekre vonult vissza. Augustus a következő évben Germanicust küldte új csapatokkal Tiberius mellé. Jelentékeny eredményt ez évben sem értek el a rómaiak. Caecina Severust, aki Moesiából visszatért, a volcaei mocsaraknál (Eszék és Vinkovce között) fekvő táborában a két Bato váratlanul megtámadta, végül azonban mégis a római sások győztek. A háború harmadik évében úgy a dalmaták, mint a pannonok kezdtek a meghódolás gondolatával megbarátkozni. A breucus Bato nemcsak meghódolt, hanem Pinnetest, a bójok fejedelmét is kiszolgáltatta. De a dalmaták ellenállását látva a pannonok ismét tömegesen föllázdak. Amint Plautius Silvanus legyőzte a breucusokat, a többiek önként, fegyveres erőszak nélkül megadták magukat. Ez lehet az a győzelem, melyet Vellaius szerint a rómaiak a Bathinus folyónál (Bednya, Varasd mellett folyik el s a Szávába ömlik) nyertek. Az ország erőszakos pusztítása aztán végkép lecsendesítette a pannonokat. Dalmatiában még az egész következő évben folyt a háború, míg Illíria ezen része is lecsendesedett.³⁰ Tiberius szívós taktikája végül is megtörte a pannonok lelkesedését. ...

²⁷ 2, 110-114

²⁸ Eredetileg a *socii* által kiállított csapatok taktikai egységét jelentette, melynek a légiókban a *manipulus* felet meg. (Liv. 10, 33) s mint ez, minden cohors külön zászló alá volt egyesítve. A légiókban cohorsokról csak Marius óta lehet szó, midőn a légióknak manipuli szerinti való felállítására megszűnt s az új taktikai egység a 3 manipulusból alakított cohors lett. Minden légió eszerint 10 cohorsból állott. A cohors erőssége természetesen a légió létszámától függött. 300-600 ember között változott. A császárság idejében a légió első cohorsa rendszerint kétszer olyan erős volt (*cohors miliaria*), mint a többi. A centuriók száma megmaradt a régi, de csak a *primi ordines* voltak a cohorsok parancsnokai. (Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 439. o.)

²⁹ A szövetségesek segédcapatát két részre osztva a csatarend jobb és bal szárnyán állították fel. E gyalog- és lovascsapatbelieket *alarii*nek nevezték, ellentétben a legionariusokkal. A császárok idejében az *ala* önálló lovascsapat, mely nem volt szerves összefüggésben a légióval. Nevét azon néptől, amely legénységét szolgáltatta, pl. *ala Batavorum, Gallorum*; néha előkelő személyről vagy katonatisztról (*ala Agrippiana, Petriana*), császárról (*ala Augusta*) vagy fegyverzetéről (*ala sagittariorum*) – nyilások – nevezték el az alát. Az ala 500-1000 emberből állt s *turmákra* és *decuriákra* volt osztva, parancsnoka a *praefectus alae*. (Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 76. o.)

³⁰ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 350. o. Jegyzetekkel.

Tiberius vazallusként meghagyta Batót a breucusok élén. Látszólagos engedékenységgel a megbékélő és tovább harcoló pannonokat egymás ellen fordította. A daetisitiates Bato meglepte, elfogta és kivégeztette breucus névrokonát. A háború újra lángot vetett, de Silvanus csakhamar sietős visszavonulásra kényszerítette az életben maradt Batót. A magukra hagyott pannonok ezúttal végleg lemondtak az ellenállásról. A háború utolsó szakasza, a *bellum Dalmaticum*,³¹ a dalmátok földjét, falvait dúlta fel. Tiberius a tengerpart felől tört elő, Lepidus északnyugatról, Silvanus északkeletről. Szerepet kapott az egyre látványosabb győzelemben az ifjú Germanicus is, a császári család sokat ígérő sarja, aki Splonum, Raetinium és Sereteium elfoglalásával szerzett babérkoszorút. Bato Andretium sziklavarába húzódott vissza, de már csak a megadás feltételeivel próbálkozhatott. Tiberius Ravennába internálta...³²

Ezzel Pannonia sorsa eldőlt. A provincia felállítása és a római közigazgatás bevezetése ezután következett volna, de meglepő módon vontatottan haladt. Joggal feltételezhetjük, hogy a rómaiaknak a Száva völgye elsősorban a Balkánra és az Erdély felé vezető szárazföldi út biztosítása miatt kellett. A mai magyarországi Dunántúl a Felvidékről támadó néptörzsek harci tevékenységének fokozódásával épül ki valóságos provinciává. Fitz Jenőre – akitől fentebb néhány adatot átvettem, - pedig nem más, mint a bizonyítás kötelme vár pannoniai és illíriai nyelvi ügyekben, amelyekben idézett művében is határozottan állást foglalt hivatkozások nélkül. Tőle ezután nem várok mást, mint a bevezetőben hiányolt pannon és illír nyelvtant, szótárt, összehasonlításokkal egyetemben. Ezt várom Fitz Jenőtől és minden magyar kutatótól és mindenki mástól is. Bizonyítást és nem katedrai kijelentéseket kérünk. Hogy a történettudomány Fitznek a rómaiakkal szemben álló népekre alkalmazott gunyoros és lekezelő stílusát hová helyezi el, azt bízunk a mindent megszépítő idő múlására.

Kelta törzsek Ó-Magyarországon

Strabónál (7, 5, 3) az Augustus által meghódított Pannoniához tartozó néptörzsek közül csak a Breuci és Andizites található a későbbi Pannonia területén. Ugyanitt laktak még szerinte (7, 5, 7) a Boji és Scordisci, akiket határozottan a galatákhöz vagy keltákhoz számít. Plinius (3, 148) nem tesz különbséget a pannonius és kelta néptörzsek között, hanem előbb felsorolja azokat, melyek a Dráva mentén laktak, a Dráva folyását követve; ilyenek a Serretes, Sirapilli, Iasi, Andizetes, melyek közül a két első törzs nyilván Noricumban keresendő. Azután a Száva mentén lakókat nevezi meg, a Colapiani és Breuci törzseket. Azonkívül, úgymond, vannak még Arviatek, Azali, Amanti, Belgites, Catari, Cornacates, Eravisci, Hercuniates, Latovici, Oteriates, Varciani. Ptolemaeusnál valamivel kevesebb nevet találunk, annál nagyobb súlyt fektet az egyes törzsek lakóhelyének meghatározására. Felső Pannoniában (2, 14) következőképp helyezkedtek el: legfőleg nyugaton az Azali, keleten a Cytni, legalul Noricum alatt a Latobici, kelet felé a Varciani, a tartomány közepén pedig nyugaton a Boji, s ezek alatt a Colaetiani, keleten a Iassii, s alattuk az Oteriates, Alsó-Pannoniában (2, 15) északról délre vannak, és pedig nyugaton az Amantini, Hercuniates, Andizetes, Breuci, keleten az Aravisci és Scordisci.³³ Vegyük sorra őket egyenként.

³¹ Dalmát háború

³² Fitz Jenő: Pannonia születése. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 21. o.

³³ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 354. o.

Azali (Azál)

Pannoniai néptörzs, mely Ptolemaeus szerint³⁴ Felső-Pannonia legészakibb részén lakott. Nyugatra szomszédai voltak a bójok, keletre északon a cytni, kiket Ptolemaeus még szintén Felső-Pannoniába sorol, de már a másik keleti szomszédnép, az ezektől délre lakó eraviszkok Alsó-Pannoniához tartoztak, délen a Balatonnál az osonok (Őshoniak?) laktak. Az Azalus név az illetőségi hely megjelölésére előfordul két katonai diplomán, melyek annyival becsesebb emlékek, mert az Azali imént leírt területén kerültek napfényre. Általában azt tapasztaljuk, hogy a barbár (értsd: nem római) katonák, mielőtt a segédsapatokban a 25 évet kiszolgálták, legszívesebben szülőföldjükön telepedtek le. Az egyik diploma Ösküről, 154-ből való s tulajdonosa Ursio, Bustronis f(ilius) Azalus, a másiké pedig, mely Ászáron került napfényre s 148-ban kelt, Attae Nivionis f(ilio) Azalo szól.³⁵ Anélkül, hogy etimológiai fejtegetésekbe bocsátkoznánk, megjegyzem, hogy az Aszód-Ászár névkorben előbbi az aszalással hozható kapcsolatba, a kaszálással aratott széna szárítását jelenti. Az Azalo név magyarul kiejtve lehet aszaló vagy kaszáló is. Az Azalo nyilvánvaló latinositása az Ászár névnek, amely hazai kelta eredetű lehet – vagyis magyarul van, - és hasonló jelentést hordozhat, mint pl. Aszód, vagyis valamilyen szárítással, aszalással (pl. széna, kaszáló) kapcsolatos szóképzést idézhet. A kaszáláshoz mező is kell, és a Kisbér melletti Ászárhoz közel ott van Mezőörs is... .

Eravisci / Aravisci (Eraviszk) / Ravis

(A törzs) Ptolemaeus szerint Alsó-Pannonia északi részét lakta, honnan emlékei is valók. Így Bián 1796-ban 600 római dénár került napfényre, köztük 80 db RAVIS vagy RAVSCI körirattal, melyek, mivel a római dénárok közül a legújabb Caligula (37-41) császártól való, még az eraviscus nép függetlenségének korából származnak; mindazonáltal már a római köztársasági pénzek mintájára vannak verve. Alsószentivánból (Fejér m.) ismeretes Bato Trantonis f. Araviscus sírköve s ugyanott találtak egy katonai diplomát Pius idejéből, mely Ulpio Spumari f Biausconi, Eravis(co) szól. Egy másik diploma Aquincumból Oxetio Naevionis f. Erav(isco) van kiállítva. A két diploma hivatalos okmány lévén, mutatja, hogy az újoncozás Pannoniában a római uralom alatt is néptörzsenként történt.³⁶ Legalább ilyen fontos most felhívni a figyelmet az Ászár-Azalo és Bia-Biaus helynevekre, melyek eszerint legalább kétezer évesek.

Hercuniates

Pannoniai néptörzs, melyet először Plinius³⁷ említ az Eravisci és Latovici között. Ptolemaeus³⁸ annyiban pontosabb, hogy az alsó-pannoniai népek egyikének tartja, mely Pannonia inferior nyugati felében az Északon lakó Amantini alatt lakott s utána Délre következtek az Andizetes, majd a Breuci. Kiepert³⁹ Pécs tájékára teszi lakóhelyüket.⁴⁰

Amantini

A Dráva és Száva között laktak. A pannoniai lázadás alkalmával Tiberius Kr. u. 8-ban végképp legyőzte őket, mire az alsó Száva vidéke is lecsendesedett.⁴¹

³⁴ II. 14, 2

³⁵ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 300. o.

³⁶ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 685-686. o.

³⁷ n. h. 3, 148

³⁸ 2, 15, 2

³⁹ Formae orbis antiqui XVII

⁴⁰ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 896. o. Jegyzetekkel.

⁴¹ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 112. o.

Andizetes

Pannoniai néptörzs, melyet Plinius⁴² drávamentinek mond, Ptolemaeus⁴³ szerint pedig Alsó-Pannoniában lakott s északról a Hercuniates, délről a breucusok voltak a szomszédai. Említi Strabo is⁴⁴ mint pannoniai népet a breucusok társaságában.⁴⁵

A környékről származó adat, hogy Andautonia (ma Scitarjevó), felső-pannoniai községben két III. századi emlékkövet találtak. Az egyik Trajanus Deciusé Kr. u. 250-ból, a másik nejéé, Herennia **Etruscilláé**.⁴⁶

Latovici

Pannoniai néptörzs, amelyet már Plinius⁴⁷ említ anélkül, hogy lakóhelyét közelebbről megnevezné. Ptolemaeusból⁴⁸ azonban megtudjuk, hogy a Latovici Felső-Pannonia déli részén Noricum alatt laktak s hogy csakugyan a Krajnában voltak, igazolja az Itinerarium Antonini, mely szerint Praetorium Latovicorum Emonától (Ljubljana) 34 római mérföldre a mai Treffen helyén feküdt.⁴⁹

Breuci

Hatalmas illíriai néptörzs, mely a Száva mentén lakott,⁵⁰ a szkordiszkuszoktól nyugatra.⁵¹ Jóllehet a rómaiak már Kr. e. 12-11. években leigázták,⁵² elég erős maradt, hogy Bato vezérlete alatt újra fegyvert fogjon s három évig sikerrel harcoljon a rómaiakkal. Későbbi időben is a legtöbb segédcsapatot a breucusok szolgáltatták. A feliratok alapján ugyanis nem kevesebb, mint nyolc cohors Breucorum mutatható ki.⁵³

⁴² 3, 148

⁴³ II. 15, 2

⁴⁴ 7, 5, 3

⁴⁵ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 137. o.

⁴⁶ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 137. o.

⁴⁷ 3, 25, 148

⁴⁸ 2, 14, 2

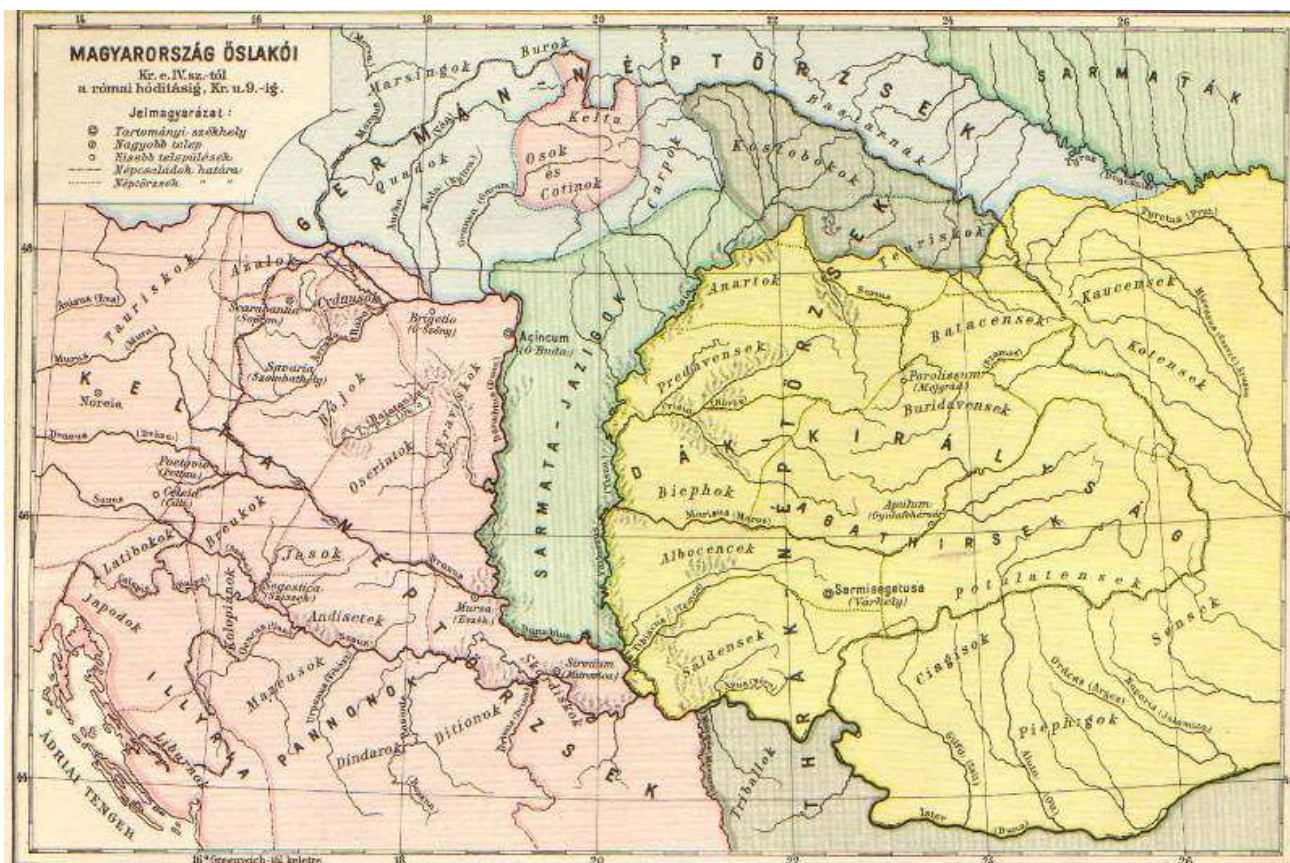
⁴⁹ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 1071. o.

⁵⁰ Plinius III 147: Saus per Colapianos Breucosque defluit

⁵¹ Ptolamaeus II. 15, 3

⁵² Mon. Ancyr. V 21

⁵³ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 332. o. Jegyzetekkel.

164 Ó-Magyarország Kr. e. 400 és 9 között⁵⁴
A kelta Magyarország

Osi

Germániában lakó néptörzs; Tacitus⁵⁵ szerint Germanorum natio, amely azonban pannoniai nyelvet beszélt. Müllenhoff szerint a mai Magyarország északnyugati részében, az Ipoly vidékén laktak. Nevüket még Capitolinus említi.⁵⁶ Tacitus közlése, melyet a germánokról írt munkájából veszünk, igen különös, főképpen azért, mert szakértőnek számít germán ügyekben. Nem tudhatjuk, látott-e életében élő osi törzsbelieket, és azt sem, beszélte-e nyelvüket. Ha valóban Germániában laktak, tekinthetnénk őket keltának, illetve esetleg elgermánosodó keltának. Csakhogy akkor kelta nyelvűeknek kellett volna mondja őket, nem pannoniai nyelvűnek, hiszen akkor ezen a nyelven kellett volna beszélni ott is. Ha viszont Tacitus mégsem téved a kelta és a pannon nyelv felismerésében, nyilván nála a pannoniai elnevezés azonosat jelent a keltával. Ebben az esetben azt kell megkérdezzük, hogy a mai magyar szakirodalomban miért, pontosabban mire alapozva választják széjjel erősen hangsúlyozva a kelta és a pannoniai nyelvet úgy, hogy ez utóbbit kifejezetten illíriai, sőt következetesen indoeurópai nyelvnek mondják, miközben a Száva völgye magyar helynevektől hemzseg? Tacitus idejében Pannonia már régen a Dunántúlt jelentette Horvátországgal, az Órséggel, a Várvidékkel (Burgenlanddal), Szlovénia egy részével együtt, nem pedig az Augustus-kori Dráva-

⁵⁴ Albisi Barthos Indár és dr. Kurucz György: Történelmi Atlasz Magyarország történelmének tanításához. Magyar Királyi Állami Térképészet, Budapest, 1926. I. tábla.

⁵⁵ Germanica 28

⁵⁶ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 307. o.

Száva-Bosznia északi nagyobb részét. Tacitust akárhogy forgatjuk tehát, az osik úgy tűnik, kelták voltak. Fenti térképünk kifejezetten kelta mivoltukat támogatja, elterjedési területüket a Vág és a Garam felső völgyeibe helyezve. Ennél még fontosabb, hogy **a Dunától nyugatra és délre látható népességet mindenütt keltaként tartja számon, beleértve az illíreket, pannonokat is. Ma ugyanis ez az egységesként jelzett terület nem más, mint az újabban – sajnos magyar ortodox kutatók által is - indoeurópaiaknak tulajdonított föld 655 magyar helynév ellenére is. Ha pedig keltamagyar, akkor mi szükség van mégis indoeurópai illírek emlegetésével tovább erőszakoskodni?** Müllenhoff adata másra utalhat, nevezetesen ha az osik Germániából jöttek volna az Ipolyhoz, akkor nyelvükben beolvadtak volna az itteni nyelvi környezetbe, ugyanakkor ez fordítva is valós lehet – ahogy Etrúriába és Galliába is költöztek innét korábban nem egy esetben teljes törzsek is, - éppen egy Kárpát-medencéből kivonuló népcsoport ottani idegenségét adja hírül. Az osik vagy osonok példájával sikerült most rávilágítanunk egy másik kérdésre is, nevezetesen az Európa szerte felbukkanó kelta és germán törzsek nemzetiségi hovatartozásának felettle eldöntetlen ügyeire. Az indoeurópaiak természetesen mindenütt magukat látják, hacsak általuk szavahihetőnek tartott római forrás nem keltának nevez egy törzset. Azok a kelta törzsek, amelyek elkerülték a római történetírók figyelmét, ma könnyen kerülhetnek a germánok elkönyvelt törzsek közé. Cézár rajnai túlparti szellembirkózásai a senkivel mindenesetre azt támasztják alá, hogy ott sem germánokkal találkozott, hanem szülőföldjüket védő keltákkal, akik kiűrtették területeiket.

Scordisci (Skárd, Skardán)

Kelta néptörzs Alsó-Pannoniában. Még ha nem is számítaná Strabo⁵⁷ a galaták közé, a jellemző kelta isc képzővel alkotott Scordiscus név maga elárulná a kelta eredetet. Amíg a rómaiak le nem igázták, a bójok mellett a leghatalmasabbak voltak. Az Ister (Duna) mellett a kis és nagy ágakra oszolva Segesticától (Siscia, Sziszek) a Triballi törzs földjéig laktak, úgy hogy uralmuk a mai Bosznia és Szerbia területére terjedt ki.⁵⁸ Kr. e. 12-ben már mint a rómaiak szövetségesei Tiberiust segítik a Pannonii ellen,⁵⁹ kik velük Keleten érintkeztek.⁶⁰ Vellejus⁶¹ Pannonia és a Scordisci meghódítását is Tiberiusnak tulajdonítja. A római fennhatóság alatt, mint Pliniusból⁶² kitűnik, Pannoniában a mons Claudius innenső oldalán (mons Claudius, cujus in fronte Scordisci) volt lakhelyük, vagyis a varasdi hegyektől délre. Mindenesetre Pannonia inferior délkeleti részén a Száva torkolata körül kellett lakniok, mert Ptolemaeus⁶³ is azt mondja, hogy Alsó-Pannoniában az Eravisci néptörzstől délre található. A Tétényből⁶⁴ származó felirat egy olyan egyénről emlékezik meg, aki scordiscus volt.⁶⁵ Figyelemre méltó, hogy van Scordiscus-hegység a cappadociai Pontusban, a Paryadres délnyugati ága, mely délen összefügg az Antitaurusszal.⁶⁶ A scordiscus név olyannyira egyedi, hogy nemcsak nem zárhatjuk ki közvetlen kisázsiai rokonságukat, de egyenesen ezt kell feltételezzük róluk. A déli Illíria Dalmácia felé forduló nyugati határán a Scardus hegység vonult végig, ez további támpontot nyújt.⁶⁷

⁵⁷ 7, 5, 7

⁵⁸ Strabo 7, 5, 13

⁵⁹ Dio 54, 31

⁶⁰ Strabo 7, 5, 11

⁶¹ 2, 39

⁶² 3, 25

⁶³ 2, 15, 2

⁶⁴ Budatétény, latin neve Campona.

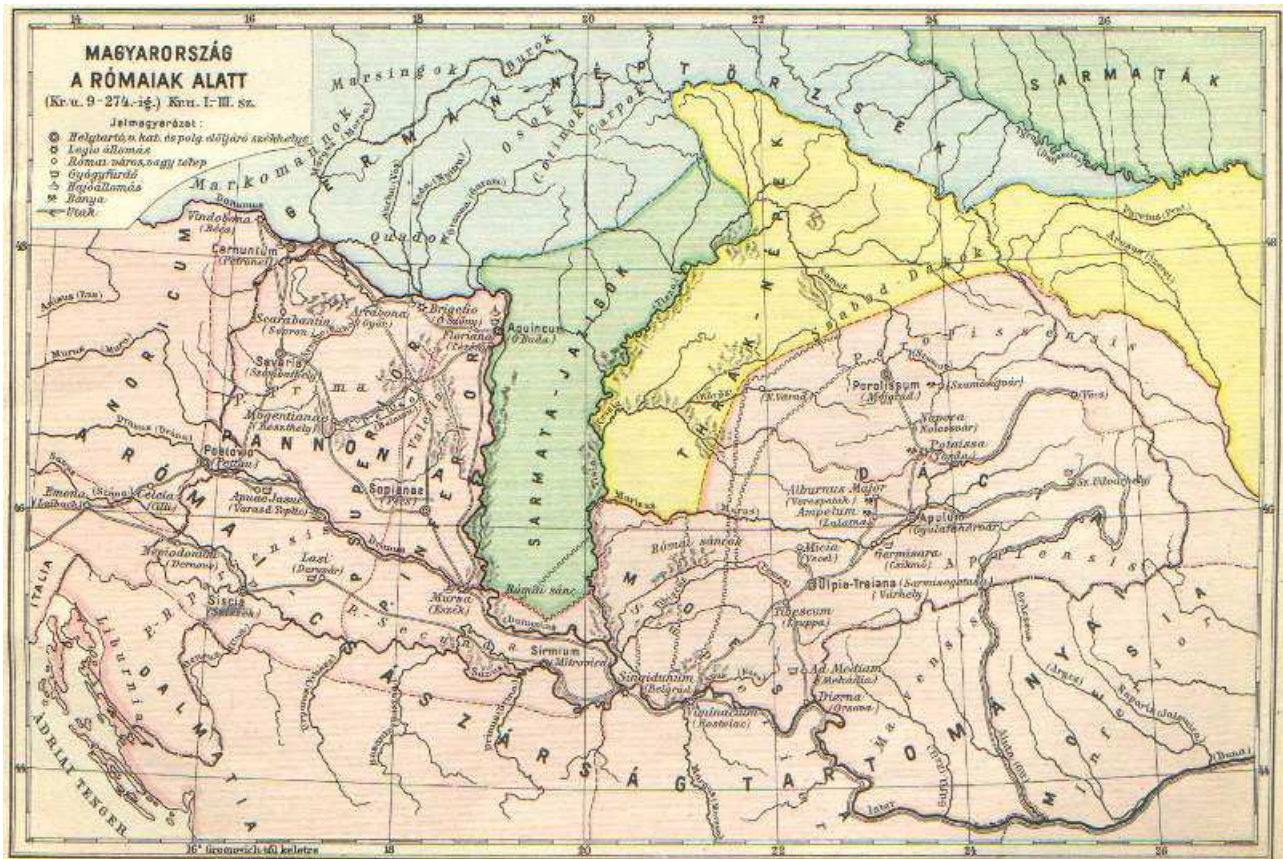
⁶⁵ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 729-730. o.

⁶⁶ Strabo 11, 497, 12, 548. Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 730. o. jegyzetekkel

⁶⁷ Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 970. o.

Ha a latin képzőt elvesszük, két azonos nevet látunk: Scard/us – Scordis/cus. Magyar nyelven legjobban a skardán, skárd elnevezés felelne meg a ragozott latin szó magyarul való továbbragozása helyett. Ami az –us, -usz (-és, -ész, -ás, -ász, stb.) latin és görög végződést illeti, az nem más, mint a valamikori magyar alanyeset hátravett –s ragja. Erre a hettita, urartui, hurri nyelvi ügyek tárgyalásakor az első kötetben Csöke Sándorra hivatkozva kitértem. Ha mi ezt ma át vesszük tőlük, az csak szolgálai utánzás lehet, semmi más.

Ezzel a dunántúli, nyugat-felvidéki és Száva-völgyi keltákat fel is soroltuk volna. A támogatott történetírás a Kárpát-medence többi részét gond nélkül indoeurópainak minősíti, germánokkal és idegenekkel alaposan megrakva. Ha mindez igaz lenne, akkor ennek a ténynek a magyar nyelvben látszania kellene. Aminthogy azonban sem a latin, sem más nyelv az őshonos kelta-magyar nyelvet nem torzította el, magunk nem látjuk ezek nyelvi hatásait semmiben sem. Nyilván van magyarázat Ó-Magyarország többi törzseinek elszármazására nézve, hogy kizárhassuk az indoeurópai jelenlétet. Van, mert akinek a nevét a magyarból vagy más ragozó nyelvből (pl. sumér) értelmezni tudjuk, az nem lehet indoeurópai. Következő fejezeteink történéseiből e törzsek és népek eredetére is fény derül. Helyzetképünk a Krisztus előtti századból való és a szabad dákok néven ismert törzsekről ad ismertetést. Erdély körül legalább ilyen érdekes helyzetet találunk. Miután e kor a dákoromán elméletek melegágya, a Balkánon sem érdektelen körülnézni.

Bemutatok itt egy pazar dunántúli kelta sírköveget. Az eravis nagyasszony sírkövének különlegességét több mindenben is felfedezhetjük. Ábrázolásainak jelképisége némi magyarázatot igényel. Először a timpanonon ülő delfinek kelhetnek érdeklődést. Hogy kerül a delfin a kelta Dunántúltra?⁶⁹ Kézenfekvő lehet a magyar nyelvben kimutatható hal – halál párhuzam felvetése, de miért éppen egy tengeri hal képviseli a szimbólumot a szárazföldön?

Eravis – nevükben Vízmenti Föld Urai értelmet hordozó - keltáink feltehetően olyan vidékről vándoroltak el korábban, ahol közvetlen élményeket szerezhettek a delfinekről, azok mély benyomást tettek rájuk, továbbá valamilyen kultikus szereppel is felruházták. Ellenkező esetben nem kerülhetett volna különleges szerepet biztosító helyére a síremlékek tetején. Nem feltételezem, hogy pusztán díszként használtak volna idegen és ismeretlen állatot csak a helykitöltés céljából, és nem kell a timpanon használatán sem elakadnunk, hisz az nem római találmány, amint arra már korábban rámutattam. Ezzel együtt nem zárható ki római kőfaragó kezenyoma sem a síremléken, aki esetleg saját motívumgyűjteményéből alkalmazott néhány általa ismert és használt elemet. Ha római is lehetett, az etruszk hagyományokon nőtt fel. Az etruszk hagyományok a sírkő készültére rómaivá szelődülve éltek tovább. Ennek taglalása azonban felveti azt a kérdést is, hogy miért nem feltételezzük kelta mester kezemunkájának eredményét a síremlékben? Az etruszkoknál a timpanon tetején gyakran oroslánok láthatók, amelyek a magyar történelemben címerállattá váltak, őrizvén a keleti rokonság, netán elszármazás tudatát. Nem gondolhatunk esetükben arra, hogy Európa közepén egy nép hallomásból, vagy divatból idegen vidékek számukra ismeretlen állatait, és éppen egy víziemlőst annyira megtisztel, hogy sírkövén örökíti meg. Hallomásból egyébként sem lehet ismeretlen állatról olyan hű ábrázolást készíteni, amint az itt látható. Azokon a mediterrán tájakon, ahonnan a keletiek Európába való elszármazását már korábban felvázoltam, manapság is honos a delfin. Nincs okunk a felsorolt és a föld jelentős felületein általánosan elterjedt, közönségesnek számító delfinek életterének megváltozására gondolni, főleg egyszerre ennyi közönséges faj esetében. Nyilván nem erről van szó. A tenger közelében élő népektől máris használható adatra lelhetünk. “Nem lehet figyelmen kívül hagyni annak a történelmi hagyománynak az adatait, amely a tírrenek (etruszkok) tengeri uralmáról beszél. Vállalkozásaik legendásakká váltak, mint félelmetes kalózkodások, akik nyugaton és keleten egyaránt tevékenykedtek. Már a Dionysoshoz írt “homéroszi” himnuszban is az istent tírren kalózkodó rabolják el, akiket azután sikerül delfinekké változtatnia.”⁷⁰ Az etruszkok tengeri uralma Kr. e. 474-ben véget ért, nyilván legalább ekkorról származik fenti hírünk is. Most megérthetjük, hogy a delfin kiterjedt ábrázolása korábbi népi énjük kifejezésére szolgálhatott. Így vonultak be a történelembe a

⁶⁸ Albisi Barthos Indár és dr. Kurucz György: Történelmi Atlasz Magyarország történelmének tanításához. Magyar Királyi Állami Térképészet, Budapest, 1926. 2. tábla.

⁶⁹ Delfinek elterjedése Európa beltengereiben:
törpe kardszárnyú delfin (*Feresa attenuata*),
hosszúszárnyú gömbölyűfejű delfin (*Globicephala melas*),
közönséges kardszárnyú delfin (*Orcinus orca*): Földközi-tenger, nyugati medence,
közönséges delfin (*Delphinus delphis*),
hosszúcsőrű delfin (*Steno bredanensis*),
palackorrú delfin (*Tursiops truncatus*): teljes Földközi- és Fekete-tenger,
csíkos delfin (*Stenella coeruleoalba*): Földközi-tenger,
trópusi delfin (*Stenella longirostris*),
pettyes delfin (*Stenella attenuata*): Vörös-tenger.

⁷⁰ Pallottino, M.: Az etruszkok. Gondolat, Budapest, 1980. 68. o.

delfinek. Valamiképpen e delfinlelkű mediterrániai hagyománya tükröződik eraviszk nagyasszonyunk sírkövén. Sőt, most is olyan leletre akadunk, amely újra kapcsolatot mutat Ó-Magyarország és a Földközi-tenger között. Semmi kivetnivaló nem lehet e mozzanatban, hiszen ha még korábbi rokonépeinkre gondolunk, nem egy esetben hegedűnek, méhnek, vagy másnak képzelték magukat általában valamilyen szójáték nyomán. A kapcsolat kézzelfogható és Krétára mutat. Kréta bronzkori falfestményein láthatjuk a delfineket először kiterjedten ábrázolni. A Kr. e. XII. században eddig ismeretlen támadók véget vetettek pazar műveltségüknek, de csak a szigeten. A menekülőkből műveltségüket egybe tartani képes létszámú csoportok érkezhettek Mükénébe, Etrúriába és dunántúli keltáink delfinjeit szemlélve Ó-Magyarországra is. Az etruszk sírfreskók egy része kivitelezésében, technikáját tekintve a korábbi krétai ábrázolások tökéletes azonos, mása, emiatt okkal gondolhatunk arra, hogy ugyanazok az emberek festettek faliképeket itt is és ott is.

A sírkövön ábrázolt nagyasszony két nagyméretű fibulát is visel vállain, nyakában pedig súlyos tukarcs (tarkóperec, nyakperec) látható, kezében pedig a guzsaly látható, a szövés legfontosabb kelléke. Ugyanúgy használja, ahogy a Kárpát-medencében bárki más is tette akkoriban. A lovaskocsi ábrázolása - mindig balról jobbra halad - a túlvilágra való költözködést jelenti, ebben hasonlóságot mutat etruszk leletekkel. Nem is lepődhetünk meg ezen, ha ómagyarországi kivándorlóinkat Etrúriában már azonosítottuk. A sírkő mérete is szokatlan. A Magyar Nemzeti Múzeum kőtárában sok ilyen kő látható még, többtonnás kőtömbök ezek, jó 3 m magasak, jó egyméteres szélességűek és vonalzónyi vastagságúak. Sajnos egyik sincs olyan jó állapotban, mint nagyasszonyunk sírköve, viszont a delfinek azokon is ott díszlenek a timpanonon és a délről menekülő ragozó nyelvű rokonaink valóságos bevándorlását bizonyítják vélhetően a krétai bukás idejétől kezdve.

A delfinek hazai megjelenésére egy, de inkább több lehetőség biztosan lehetett. Az egyik Kr. e. 190 táján következhetett be, amikor a bójok a Pó völgyében vereséget szenvedtek a rómaiaktól⁷¹, és visszajöttek a Kárpát-medencébe. Okkal gondolhatunk azonban ennél sokkal régebbi megjelenésekre is, ha csak az itt felemlített esetekre gondolunk: a cyprusi-mükénéi típusú lábvérték dunántúli megjelenése, a száraz-regölyi kelta maszkos gyöngyök szintén mükénéi-égei elszármazású granulált aranytechnikája. Sok adatunk van, és ezért nem mondhatjuk már, hogy e tények pusztán találgatások lennének. Ellenkezőleg, eddig elkent történelmi valóságra irányítják a figyelmet, ezért itt az ideje, hogy további párhuzamokat derítsünk fel. Az egyre hatalmasabb etruszk régészeti anyag látványa további kérdéseket vet fel. Ha a nyelvvel eddig nem boldogultunk, akkor nyilván azzal kell főzzünk, amink van – a leletekből. Bárki első látásra megállapíthatja, hogy az etruszk anyag távolról sem egységes. Nem is baj, ha ezt észrevételezzük, mert ez a valóság. Az etruszk összeolvadás (etnogenezis) folyamatában világosan láthatjuk magunk előtt az összevándorolt néprészek továbbélő műveltségének terméseit. A krétaiak delfineket festenek, bronzbográcsokat kalapálnak és leányaik bikaszarvak felett ugranak át, az ó-magyarországiak szarvasos, forgórózsás vagy éppen az újkőkorbba visszanyúló eredetű szemidolos vázákat készítenek, a ciprusiak álkupolás sírokat építenek, a rétiak farkasfejes ábrázolásokat hagynak hátra és így tovább, a kisázsiai hurriták, lúdök folyami közeli hagyományoknak utat engedve májjósok szobrait készítenek. Ki-ki a sajátját műveli, ami azonban ettől még a nagy egészen belül ugyanaz, része a kisebb egység is az egésznek, hiszen a pars pro toto elve itt is igaz.

⁷¹ Ld. az első kötetben, ahol erre - Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1902. I. 326. o. és Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon. Corvina, Budapest, 1971. 75. o. Sztrabón V. 1, 6 nyomán - az etruszk időrend tárgyalásakor fenti szerzőkre hivatkozva kitértem.

166 Eraviszk nagyasszony sírköve⁷²

Áttekintve most már Európa Kr. e. kb. 1200 tájától induló és már feltárt jelentős kelta és etruszk műveltségeit, amelyek az ó-magyarországi magyar bronzkori és vaskori anyagával is szerves kapcsolatot mutatnak, néhány új észrevételt fogalmazhatunk meg. A mindhárom területen megfogható nyelvi azonosságok, az itt élő népek hiedelemvilágának, egyisten-képzeteinek azonosságokig mutató hasonlósága, a kiásott tárgyi műveltség darabjainak azonosságokat úgyszintén nem nélkülöző megfelelése új megállapításokhoz terelik az olvasót. Legelőször is komolyan felvethető az akkori európai műveltség erős ó-magyarországi dominanciája nyelvi alapokon, amely részben közvetlen népkirámlással volt biztosítható. Másodszor is e hosszan tartó folyamat, - amelynek gyökereit részben a mai ismereteink szerinti Kr. e. 4000 táján az egész medencét kitöltő egységes péceli műveltség név alatt ismert késői újkőkorban és azt követő bronzkorban kell keressük, - továbbá erősen

⁷² Fitz Jenő: Pannonia születése. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999.

köthető a szintén itteni eredetű bronzművesség korszakváltást jelző szerepével, amely a keletiek (kelták) összeötvöződési folyamatát jelentősen segítette. Még ha a késői kelta régészeti anyag mutat is eltéréseket, annak egész Európában észlelt megjelenési formái közös gyökerek azonosítását teszik lehetővé. Harmadjára a legfontosabb észrevételt akkor tehetjük, ha immáron alapos okkal gondolunk arra, hogy Keltibériától kezdve a Brit szigetek, a mai Franciaország, Németország, Svájc, Olaszország, Csehország, Lengyelország, az Al-Duna vidéke (Szemúrország), Görögország, a Balkán nagy része, Itália Szicília és Szardínia szigeteivel, Kisázsia, Ukrajna (a régi Szkítia) és végül, de nem utolsósorban a Kaukázus szabir törzsterületeivel is számolva nagyjából egységes (ó)magyar(i) nyelvet beszéltek, amelyek között legfeljebb nyelvjárásbeli különbségek meglétét tételezhetjük fel. Ne hagyjuk magunkat zavarba hozni amiatt, hogy ezt a nyelvet kelta név alatt ismertetik a nyugati nyelvészek, mert e két nyelv – amint láthattuk, - egy és ugyanaz. E meglehetősen masszív és kiterjedt, alapjaiban mindenképpen azonos műveltségi terület a görög és római hatalmak megszilárdulásáig nem számíthatott kedvező terepnek indoeurópai nyelvek kialakulását támogató folyamatok beindulásához. Olyannyira nem, hogy a különböző területeken a görög, latin, germán, szláv fellépésig e területen indoeurópaiakról beszélni nemcsak nagyfokú elfogultságot, de valós bizonyítékok hiányában alapos tárgyi tévedést is jelent. Ahogy korábban a Kincsestárban vázlatosan rajzoltam fel a keletiek (kelták) összeötvöződési folyamatát, úgy most itt sikerült a teljes műveltségi keresztmetszetben megtalálni ugyanezt részleteiben is. Mindezen ma friss felfedezésekről a nem-ragozók történetírása nem számolt be korábban, ugyanakkor a magyar kutatók sem erőltették az ilyen irányú kutakodást. Most válik érthetővé e könyv címe is mindannyiunk számára, hiszen a Magyar Ókor gyökereit rejtik magukban. Úgyszintén most juthatunk el oda, hogy a kezdetben látszólag érdektelen etruszk és keleti (kelta) hagyatékot megalapozottan kapcsolhassuk össze ó-magyarországi magyar népünk történelmével. Erre minden okunk megvan, ha a végeredmény felől nézzük az európai nyelvi helyzetet: a Kr. e századokban Európa egységes kelta-magyar nyelven beszél, műveltségét a szerves művelődés felvirágzásával, önnön maga építkezésével állítja elő. E tény hétköznapi valósággá vált egész Európa kutatói számára. Ettől magyar Európa első ókora. Úgyszintén most kerül napfényre a Nagy Ókori Világháború eredeti célja is, amely nem volt más, mint ezen első ókor háttérbe szorítása, beolvasztása és végleges eltüntetése.

Visszatérve Ó-Magyarországi legalább ötezer éves magyar nyelvű műveltségének tárgyalásához, további felvetéseket is megfogalmazhatunk működésével és földrésnyi méretű hatásainak vizsgálata közben. Ez a Magyar Ókor nem bővelkedik jól ismert eseményekben, jószerével évszámaink sincsenek. E korai népeink helyett hátrahagyott tárgyaik és helyneveik mesélhetnek csak abban a különös csendben, amely a mozgalmas történelemhez szoktatott olvasókat talán zavarba ejti. E zavar oka éppen az eseménytelenség vélt képzete, hisz nyilván csak az adathiányok miatt gondolhatjuk ezt. A történetíró sem szolgálhat remek hőstettek, derekasan megvívott csaták leírásával e párafelhő alá rejtett korból, nem is lehet célja. Hőstettekről beszámolóink bőven vannak ugyan a későbbben lejegyzett kelta hagyományokban, de ezek helyes megértésétől még nagyon messze vagyunk. Számomra azonban most az elfelejtett csaták leírása helyett a régen letűnt kor magyar műveltségben gyökerező körvonalait feltárni sokkal izgalmasabb munka. Csak remélhetem, hogy az olvasó is így véli ezt.

Az ókori Magyarország történelmének javát, külsőségeiben is látványos megjelenését a magyar bronz- és vaskor kiteljesedéséhez köthetjük. A Kárpát-medencei Ó-Magyarország motorja és lelke volt földrészünk alakulásának. Fénykora Kr. e. 3000-től Jézus születéséig számítható és a magyar bronzhoz köthető nagy vonalakban, amikor Róma megkezdte népeink, Gallia, Pannonia,

Dacia és Pártosország elleni nagy háborúját. Az ezt megelőző kor, amely az utolsó jégkor levonulásával, a vonaldíszes kerámia korával, a Kőrös műveltséggel kezdődik kb. Kr. e. 8-6000 táján és Ó-Magyarország keletről történő teljes benépesülését is eredményezi Kr. e. 4000-ig, a késői, érett magyar újkőkor vagy földműves rézkor név alatt jellemezhető. Mivel azonban e megjelölések a tárgyi eszközhasználatra adnak eligazítást, valójában csak az eddigi anyagelvé elnevezések átdolgozott változatai. Emiatt indokolt a rómaiakkal vívott háborúk korától visszafelé az utolsó jég levonulásáig egységesen *Magyar Ókorról* beszélni, annál is inkább, mert a szellem által létrehozott helyben kialakult műveltség vezette azt. Az ezt megelőző kor, vagyis a Kr. e. 8000-et megelőző, az emberi eszmélést jelentő kezdetekig értendő, igen hosszú kornak tekinthető, amely visszanyúlik a gravettiek ó-magyarországi szereplésének kezdetéig, leginkább a rénszarvasok vonulására és vadászatára építő vadászok kőkora volt, a korai magyar *eszmélés kora* névvel illelhető.

Pannonok feltámadása Pannon császárkeresztelők

Az ókori Magyarország területéből a rómaiak sohasem tudták uralmuk alá vetni a Kárpátok északi hegykoszorújába ágyazott folyóvölgyeket, sem az azok előterében lévő sík vidéket, a Nagyalföldet. Marcus Aurelius császár (161-180) ugyan foglalkozott e tájak meghódításának gondolatával, de ilyen kockázatos vállalkozásokra a birodalomnak akkoriban már nem volt elegendő ereje. A magyar törzsek tehát a Dunántúl és az Erdélyi-medence között tölcseírszerűen felnyúló területeken az egész római uralom alatt függetlenségben éltek, a népi és kulturális folytonosság ezen a területen sem szakadt meg. Mindent összevetve, a rómaiak uralma a Duna-medencében nagyobb kár nélkül múlt el. Mindössze azt a fájdalmas negatívumot hagyta maga után, hogy az ókori magyar népeiséget ezen a tájon három részre tagolta és megakadályozta a szkíta idők óta folyamatban lévő nemzetté alakulást, illetőleg félezer évvel késleltette, nehezebb időkbe helyezve át megvalósítását. Az ország területi egyesítése és a nemzetépítő munka folytatása így lett a következő magyar néphullám világhírű vezérének, Attila királynak feladata.⁷³ Ezzel szemben a magyar történetírás mind a mai napig a gyümölcsozó és teljes romanizálás bűvkörében él, amikor összefoglal és címekben tudósít Pannónia római időszakáról. Éppen emiatt különös, hogy amikor szakmai alapon tárgyalja e kort, mégiscsak hasonló eredményre jut, mint fentebbi szerzőnk, akit a támogatók nagyon nem szeretnek... Ferenczy Endre úgy foglalja össze e kort, hogy:

Bár a római műveltség elég mély gyökereket eresztett Pannóniában, a bennszülött kelta lakosság a római hódítás idején sem veszítette el régi kultúráját. A kelták ősi műveltsége a rómaiakkal való találkozás nyomán jelentős átalakuláson ment keresztül, de nemzeti jellegének alapvető vonásait a római uralom alatt sokáig megőrizte. A sírkövek domborműveinek tanúsága szerint a nők megőrizték régi viseletüket, míg a férfiak, akik hosszú katonai szolgálatuk alatt szorosabb kapcsolatba kerültek a római élettel, gyorsabban vették át az új kultúra külsőségeit. A keltáknál virágzó kocsitemetkezés szokására hívják fel a figyelmet a kelta sírkövek domborművei is, melyeken gyakran találjuk meg a kocsi ábrázolását, mint a kocsitemetkezésre vonatkozó utalást. A kelta ipar, különösen a fémművesség a rómaiak alatt is virágzott, sőt a kelták díszítő művészete a birodalom egész iparművészetére hatást gyakorolt. A római kori kelta fémművesség gazdag emlékanyagából kiemelkednek az áttört művű csatok (fibulák), valamint az ugyancsak áttört művű lemezekkel készült

⁷³ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III/140. o.

páncéldíszek. A fémből készült domborművek közül főként a kisplasztika virágzott, de nagyobb bronzszoborművek maradványai is kerültek elő az ásatások nyomán. A borostyánkő faragású dísz tárgyak (gyűrűk, karperecek) sűrű előfordulása Nyugat-Pannóniában azzal magyarázható, hogy Sopron és Szombathely környékén borostyánkő-faragó műhelyek állottak fenn, melyekben helyi mesterek dolgozták fel az ideszállított anyagot.

Hasonlóan a fémművességhez, az illír-kelta agyagművesség is folytatta termelését a rómaiak uralma alatt. A helyi kerámiaműhelyek korongon készített tetszetős formájú edényeikkel ezentúl inkább a szerényebb igényű lakosság szükségleteit látták el, míg a finomabb edénytípusokat külföldről hozták be. A Kr. u. I. és II. században számos adatunk van két eraviszk mester, Resat és Respect működéséről. A belföldi fazekasok idővel utánozni kezdték a terra sigillata edények formáját és díszítését is. A Kr. u. II. században már nagy helyi terra sigillata üzemek működéséről tudunk (így a Pacat-féle Aquincumban), melyek exportra is dolgoztak (Pacat telepének Mursában, a mai Eszéken fiókja is volt).⁷⁴ Idézett szerzőnk tárgyyszerű elemzését a római alapítású városokról írt beszámolója között rejtette el. Azt ugyan nem hangsúlyozza ki ő sem, hogy az áttört kelta fémtárgyak eredete elsősorban urartui, szkíta, ahogy később is a hun és avar régészeti anyag legszebb darabjait adja majd, de ennek felemlését mégsem kérhetjük rajta számon. A lényeg a helyben előállított fémtárgyakon van, amely jelentősen gyengíti a későbbi magyarságról festett általános tudatlanság képét. Nem véletlen, hogy a későbbi X. századi somogyi kohótelepek olyan heves indulatokat váltottak ki a támogatók körében, hisz ők fel sem tételezik, hogy a magyar és velük rokon népek bármilyen alkotó munkára alkalmasak lettek volna. Viszont a folyamatosság e téren mindenképpen elgondolkodtató. Ferenczy megállapításai semmiben sem hatottak a régészből sajnálatos módon történő elölépett romanizátor Fitz Jenő munkásságára, aki a tudatlanok nemes egyszerűségével tekint Pannónia kelta népére: *A műveletlen, nyers, a katonai élethez szokott pannóniaiak közül nem egy számára hoztak kitiűntetést, elismerést a polgárháború elkeseredett csatái.*⁷⁵ Az ő számára csak római lehet művelt, mindenki mást le kell nézni és lehetőleg osztályozni is az ortodox indoeurópaizmus szellemében. Mivel az indoeurópaizmus időközben megszűnt, szerzőnknek talán új kapaszkodók után kellene néznie.

Most talán kissé előreszaladtam, hisz Atila fellépését megelőzően még igen sok vér folyt el a rómaiakkal való öldöklő háborúkban. A végjáték előtti kor legnagyobb áldozatát a szarmaták elszánt háborúii jelentik. Megjelenésük óta a rómaiak soha nem látott mértékben megbecsülték a maradék limest, mert idővel megszokhatták, hogy szinte csak az nem jár át rajta, aki nem akar.

Pannónia rómaiaktól kevésbé háborgatott, épen maradt kelta területei azok, amelyek a későbbiekben alapot szolgáltatnak felemelkedéséhez. Nem tagadható, hogy ne lenne együttműködésük a rómaiak uralta városokkal. Mégis, amikor a birodalom egyre több nehézséggel küzd, - hogy ne mondjuk züllése nyilvánvalóvá válik - maga Itália is lejtmenetbe indul egyre láthatóbb válságjelenségeivel, nem gondolhatjuk, hogy a pannóniai felívelés mozgatórugói éppen Róma felől érkeznének. A II. század végén Pannónia látványos fejlődést és jólétet mutat. A viszonylagosan késői hódítás miatt itt nem volt olyan kiterjedt a rabszolgák igénybe vétele, mint máshol a birodalomban. Korán a szabad munkaerőre alapozták az itteni gazdaságot, és mihelyst nyugton is hagyták őket, rögtön eredménye is mutatkozott. Olyannyira, hogy a birodalom hatalmi súlypontja áttolódott az egyre nagyobb tekintélyre szert tevő Pannóniába. Először kisebb vezérek, majd magasabb rangú vezetők kerültek, később Pannónia választott császárokat. Ha nem lennének szegénylősek, azt mondhatnánk, hogy a már réges-régen minden tekintetben lezüllött Róma elvesztette uralmát a birodalom felett, és a – szemben Galliával - szerencsére itt szét nem vert kelta nép gazdasági erejére támaszkodva vitte

⁷⁴ Ferenczy Endre: A magyar föld népeinek története a honfoglalásig. Gondolat, Budapest, 1958. 72-73. o.

⁷⁵ Fitz Jenő: Pannonok évszázada. (193-284). Hereditas. Corvina, Budapest, 1982. 46. o.

tovább legalább nevében a birodalmat. A fellendülés és jólét leginkább a Severusok⁷⁶ uralkodásához köthető. Látványos építkezések jelzik e kort, a Pannóniában kiásott római építmények közül sok ekkor keletkezett. Ez a birodalom többi részétől erősen elütő fejlődés teremtette meg Pannónia későbbi tekintélyét. A pannóniai kelták összességében ügyesen használták ki a birodalom kínálta lehetőségeket. Nem eshetünk abba a hibába, hogy azt gondoljuk, elveszítették volna nyelvüket, annál is inkább sem, mert bár az apák és férfiak közül sokan katonáskodtak, de az otthon élő, nyelvet megőrző anyák azok, akik őrizték a hagyományokat, műveltségük gyökereit is. A római történetírás elszánt védelmezői általában lenézik a virtuson, katonai merészségen a hatalomba feltörekvő pannóniai vezetőket, császárokat. Nekik ők mind parvenünek számítanak, csak közben elfelejtik, hogy Róma ekkor már nem létezik a hagyományos értelemben. Róma a harmadik században már csak az elmúlt idők délibábja, szétesett lidércnyomás, önmagával régóta nem azonos fertőző góccá süllyedt tévedés. A hatalmas birodalom tehetetlensége olyan nagy, hogy az agónia bizony sokáig tart még. Mindeközben kérem az Olvasót, hogy ne lepődjön meg a Pannónia-Pártosország közti többször is előforduló párhuzamok felbukkanásán sem, ez éppen a világháború mélyebb összefüggéseire utal. Ahogy a rómaiak Carrhae-nál is kelta haedeus lovasságot küldtek a pártosokra, úgy ehhez hasonló eset máskor is bőven előfordult. Természetesen más egyéb okai is voltak a pannóniai katonák későbbi szédítő római pályafutásának, amint az alábbi római szerkesztésű beszámolóból kiderül.

A katonák magasabb zsoldja, nagyobb megbecsülése, társadalmi rangjuk, szerepük növekedése a provincia III. század eleji felvirágozásának, az egységes pannóniai társadalom legjelentősebb tényezője volt. A Severus-kori reformokban az előlépési kedvezményeknek ezeknél nagyobb horderejű, szélesebb körű következményei lettek.

193 júniusában, mielőtt a polgárháború első szakaszában győztes uralkodó átlépte volna a meghódolt Urbs kapuját, szemle címén kivezényelte a városból a díszruhába öltözött praetorianusokat, majd lefegyverezve szélnek eresztette őket. A császári testőrséget ettől kezdve Pannóniából, Daciából, Moesiából toborozták, akik előtt ezzel megnyílt a legmagasabb posztokig ívelő karrier lehetősége. A rómvárosi feliratok egész sora emlékezett meg ez időtől kezdve Brigetio (Szöny), Aquincum, Mursa (Eszék, Osijek), Cibalae (Vinkovci), Bassianae (Petrovci), Sirmium (Sremska Mitrovica), illetve Carnuntum (Deutsch-Altenburg, Németújvár), Scarbantia (Sopron), Savaria (Szombathely), Poetovio (Ptuj), és Siscia (Siszek, Šišak) városából, illetve kisebb településekről származó, a gárdába került katonákról.

De a határon szolgálók számára sem jelentette többé az érvényesülés csúcsát valamelyik magasabb altiszti rang. (A reform előtti időből mindössze hét centúriót ismerünk Pannóniából, akiket a veteránok letelepítésével alapított városokban, Savariában, Poetovioban, Sirmiumban italicus családból soroztak.) ... Azok előtt, akik nemcsak kardjukat forgatták vakmerően, hanem parancsolni is megtanultak, a magasabb parancsnokságok és hivatalok is sorra megnyíltak. Az első, akit e férfiak sorából ismerünk, Aelius Triccius. Számára is a polgárháború hozta meg az első centuriói (csapattiszti) kinevezést. Két évtizeddel később, Caracalla párthus háborújában már a Róma melletti Albában állomásozó legio II Parthicát vezényelte. A 217. évi császárgyilkosság után az új császár, Macrinus szülőföldjére küldte helytartónak. Ez volt pályafutásának legfelső és egyben utolsó lépcsőfoka, nem sokkal később urával együtt veszett el; a Duna menti hadiúton felállított mérföldköveiről kivették átokkal sújtott nevét. Az új rend nemcsak lehetőséget teremtett az egyszerű származású tehetséges pannóniai katonák számára, hanem kivételezett helyzetbe is juttatta őket. Az

⁷⁶ Septimius Severus 193-211, Geta 211-212, Caracalla 212-217, Macrinus és Diadumenianus 217-218, Heliogabalus 218-222, és Severus Alexander 222-235.

alacsonyabb rangú centuriókat a reform szellemében a provinciális hadsereg állományából emelték ki mindenütt, a magasabb fokozatok azonban, amelyek addig csak italicusok számára voltak elérhetők – mivel a kinevezés a császári gárdából történt – ezután rendszeresen illyricumiaknak jutottak. Ezek közé tartozott M. Aurelius Heraclitus, a Viminaciumban (Kostolac) állomásozó legio VII Claudia hastatusa (centuriói rang). Hasonnevű apja 180-ban jött Intercisába (Dunapentele) a cohors I Hemesenorum kötelékében, amelyben a centurio rangig emelkedett. Az ifjabb Heraclitus pályafutása már alkalmasint az aquincumi legióban kezdődött, ahonnan, mint centuriót Rómába vezényelték, ahol Severus Alexander uralkodása alatt az előlépési rendszernek megfelelően három városi alakulatban viselte a centuriók jelvényeit. Ezután irányították Moesia Superiorba, a viminaciumi legio egyik legmagasabb rangú centuriójaként. Hosszú távoli szolgálata idején sem szakadtak meg kapcsolatai szülőföldjével, amint ezt a családi birtokon emelt hálaadó oltárai, elhalt felesége, leánya sírköve tanúsítja. Ugyancsak intercisai szír családból, centurio fiaként indult pályáján P. Aelius Proculus, s hasonló pályafutásának a korai halál vetett véget Daciában, ahová a cohors VII praetoria centuriójaként követte Philippus császárt a carpok elleni háborúban. Harmadikként az aquincumi P. Aelius Aelianus neve idézhető, a legio II Adiutrix fegyvertárosának, custos armorumának fiáé. Már Gallienus reformja után, a 260-as évek elején tűnt fel Poetovióban, ahol az összevont pannoniai egységek felett parancsnokolt, nem sokkal később pedig a legio II Adiutrix lovagi prefektusa lett. Valószínűleg ő kormányozta Probus császár alatt Mauretania Caesariensis (ma Algéria egy része) provinciát.

P. Aelius Aelianus karrierjét Gallienusnak köszönhetette, aki a senatori rendűeket kizárta a hadsereg irányításából. A legiókat vezénylő legatusokat (senatori rendű legioparancsnok) ettől kezdve hivatásos katonák, lovagi praefectusok váltották fel. Ez a nagy horderejű döntés egyszerre utat nyitott az illyricumiak számára a Birodalom legfontosabb katonai pozícióihoz, sőt magához a császári trónhoz is. A severusi és a gallienusi reform között eltelt közel hét évtized az illyricumi katonák egész sorát juttatta a császári gárdában viselt magas tisztségeken keresztül a legiók legfontosabb lovagi beosztásaiba, első centuriónak (primus pilus), táborparancsnoknak (praefectus castrorum) és a lovagok által irányított hivatalok, procuraturák, a lovagok által kormányzott provinciák élére. Amíg a felső vezetés senatorok kezében volt, Illyricum – Maximinius Trax trónra kerülésének rövid epizódja kivételével – egyetlen számottevő egyéniséget adott, aki magasabb senatori méltóságokba emelkedett, név szerint C. Messius Quintus Decius. A senatorok félreállítása 260 után olyan lovagi-katonai réteg kezébe adta a hadsereg vezetését, amely többségében illyricumiakból került ki. Éveken át a mediolanumi (milánói) központi lovashadsereget vezényelte a daciai származású Aureolus, akinek nevéhez fűződött a lázadó illyricumi fővezér (dux), Ingenuus gyors leverése és néhány évvel később a győzelmes csata, amelyben a keleti ellencsászár, Macrianus uralmi reményei foszlottak szerte. A Galliát és Britanniát bitorló Postumus ellen Aureolus mellett a dardan M. Aurelius Valerius Claudius vonult fel, aki – a Historia Augusta (császári életrajzgyűjtemény) kétes hitelű híradása szerint – korábban egész Illyricum duxa volt, majd Gallienus halála után II. Claudius néven a császári trónra lépett. A gallienusi vezetők harmadik kiemelkedő személyisége Heraclianus, valószínűleg Moesia Superior szülőtte, a császári gárda parancsnoka, praefectus praetorio volt. A negyedik L. Domitius Aurelianus: a források egy része pannoniainak, ezen belül sirmiuminak, másik része moesiainak, ismét mások anakronisztikusan Dacia Ripensisből valónak említik. Mediolanum ostromakor a lovasságot vezényelte, II. Claudius alatt pedig a nagy lovassereg parancsnokaként töltötte be a legfontosabb katonai tisztséget. Amikor II. Claudius Sirmiumban elhunyt, katonái császárrá kiáltották ki. Valamivel fiatalabb volt a felsoroltaknál M. Aurelius Probus, aki pannoniai centurio fiaként Sirmiumban látta meg a napvilágot 232-ben. Katonai karrierje Gallienus alatt kezdődött, Aurelianus alatt már sikeres hadvezérnek számított, akit katonái 276-ban emeltek trónra.

Gallienus összeesküvés áldozataként halt meg Mediolanum falai alatt. Az összeesküvők – Claudius, Heraclinus, Aurelianus – elérkezettnek látták az időt az illyricumi hatalomátvételre. A következő nehéz évtizedekben rendre illyricumiak öltötték magukra a császári bíbort és küzdöttek meg a lassan kifulladású barbárokkal a Rajnánál, a Dunánál és a perzsákkal a keleti határokon. De ugyanebből a körből emelkedett ki a Birodalomnak új irányt szabó dalmáciai Diocletianus is, társuralkodóival, a pannoniai Maximianusszal, a Romulianumból való Galeriuszal, a Naissusból (Nis) származó Constantinusszal. A vezető szerep a gárdából a hadsereg felső parancsnoki rétegébe került illyricumiak nagy számából, túlsúlyából következett és ez biztosította az uralom tartósságát is. Az uralom e mellett pártjellegű volt: az erős illyricumi öntudat, a Birodalom helyzetének azonos megítélése, az összetartozás, Illyricum kritikus helyzete, nehéz sorsa már jóval a hatalomátvétel előtt egységbe forrasztotta Pannonia, Moesia, Dacia katonáit.⁷⁷ Számomra a korábban előadottak alapján Illíria nem tűnik sorsüldözött tartománynak, hisz a határoktól távol van, olyan erős, hogy sorozatban ad császárokat Rómának akkor, amikor ott sem erő sem erkölcs nem működik már. Szerzőnk mégis meglátja az összetartozás szálait a Kárpát-medencében. Ennek eredetét illetően mostani tanulmányaink alapján nem a római uralmat, de a mélyben élő kelta öntudat felszínre törését láthatjuk. Róma magára nézve fenyegetést látott a pannóniai légiókban, ezért át is szervezték a provinciát. A Győrtől keletre eső új tartományhoz, római nevén Pannónia Inferiorhoz tartozott a Dráván túl Eszék (Mursa) és Mitrovica (Sirmium) is, és a továbbiakban egyetlen szerepe a határőrizet volt. E feladat ténye nem más, mint a védekezésre átváltó birodalom igyekezetét, mert az amúgy szerves egységet képező Dunántúl felosztása ellentmond minden józan ész által követett lehetőségnek. A római Dunántúl másik fele, Pannónia Superior Szombathelytől és Soprontól kb. 70 km-re nyugatra ért véget, emiatt nem mondhatjuk, hogy csak kis rész maradt volna a nyugaton hagyott ország résznek, hanem bőven több mint a fele. Emiatt jelentőségét nem szerencsés elvitatni. Az ásványokkal teli Alpok keleti vége szerves részét képezte a síkvidéki területnek, hisz így alkottak egységet. A döntő érv a teljes Pannónia római története során mégiscsak az, hogy ízig-vérig kelta volt nyelvben és műveltségében, és az is maradt a hódítás után is, még ha Fitz az alábbiakban a rómaiak dicsőségét is keresi benne. A helyzethez alkalmazkodó kézműves telepek iparszerű termelését kár lenne csak a hódítók javára írni, mert műveletlen barbárokkal a kifinomultnak tekintett ún. terra sigillatát gyártani amúgy nem lehetne egyszerű átvétel útján.

A Severus-kori változások még egy vonatkozásban járultak hozzá Pannónia kiemelkedő III. századi szerepéhez. Amikor 214 tavaszán Caracalla nyugati csapataival Keletre indult a pártosok ellen, ahonnan nem tért vissza többé, megtekintette Pannónia és Dacia határerődítéseit, ünnepi díszbe öltözött csapatait, könnyörtelen kézzel rendezte a megbízhatatlan barbár fejedelmek sorsát: közülük Gaiobomarus quad király életével fizetett hűségének megingásáért. Ami azonban a legfontosabb volt: új határt vont a két Pannónia közé. A háromlégiós Syriát még Septimus Severus osztotta ketté a Pescennius Niger fölött aratott győzelem után, Britanniából 213-ban lett két provincia, amikor Caracalla leszámolt öccsének, a meggyilkolt Getának híveivel. Pannónia 193-ban is, 211-ben is a győztest támogatta, a háromlégiós parancsnokság megszüntetését tehát nem a bizalmatlanság sugallta, inkább az előrelátó óvatosság és a jó ideje megváltozott stratégiai helyzet. A hajdan oly félelmetes markomannok és a harcias quadok, kifáradva a hosszú háborúban, ez idő tájt nem számítottak a Birodalom veszélyes szomszédai közé. A határokon kevésbé lekötött három Pannónia Superior-i légió bármikor kiszámíthatatlan nehézségeket okozhatott a közeli Itáliában, Rómában. A Duna-kanyar körül viszont már ekkor sűrűsödni kezdtek a gondok, a barbár megmozdulások; a veszélyeztetett határszakasz megosztása két provincia között a védelem hatásosságát csökkentette. Caracalla a

⁷⁷ Fitz Jenő: Pannonok évszázada (193-284). Hereditas. Corvina, Budapest, 1982. 46-49. o.

brigetiói katonai területet a legio I Adiutrixszal Pannonia Inferior haderejéhez csatolta. A légióval együtt provinciát cseréltek a Duna menti táborokat őrző segédcsapatok is Arrabonától (Győr) keletre, Aquincumig. Ettől az időtől kezdve Pannonia Superior szűk frontja már csak a markomannok megmozdulásait tartotta szemmel. A Rába és a Száva torkolata közötti hosszú szakaszon a Pannonia Inferior-i hadsereg katonái álltak őrt és küzdöttek meg a quadokkal, szarmatákkal, a Duna-kanyarig nyomuló szabad dákokkal. Anélkül, hogy egyetlen alakulat táborát váltott volna, a pannóniai katonai súlypont a keleti provinciára helyeződött át: az Itália felé ható ellenséges támadások, akár északról, akár keletről érték a dunai határvonalat, Pannonia Inferior hadseregével kerültek szembe. A határmódosítás nem szorítkozott csupán a keskeny katonai zónára: 214 után Pannoniának nem egynegyede, hanem fele tartozott az aquincumi helytartó irányítása alá – a légiók megoszlásának arányában, - a pontosan nem ismert határ a Marcal-Zala vonalától a Mura torkolatáig húzódott. Azaz Pannonia Inferior nemcsak egy légióval és 6-7 segédcsapattal erősödött, de a Rábától keletre, Brigetio (Ószőny) térségében élő azalus lakossággal és a Balaton térségének nagybirtokaival. Az átszervezés tehát a katonai szempontok mellett a csapatok utánpótlását és a provincia gazdasági szükségleteit, egyensúlyát is messzemenően figyelembe vette. Így a két pannóniai provincia közti erőviszonyok gyökeresen megváltoztak. Pannonia Superior katonai és politikai fontosságának csökkenését semmi sem jelzi jobban, mint az a körülmény, hogy 214-ben megszakadt a provinciát kormányzó kiemelkedő személyiségek hosszú sora. Az egyetlen számottevő helytartó a következő évtizedekben Cassius Deo Cocceianus, hosszú életútja során egyetlen katonai pozíciót sem töltött be. Ezzel szemben Pannonia Inferior nemcsak segédcsapatainak nagy száma következtében katonai erőben múlta felül szomszédját, hanem gazdasági potencia tekintetében is: hozzá tartozott a fellendülésben elsődlegesen érintett határzóna négyötöde, a belső nagybirtokosok túlnyomó többsége is.

Amíg a katonai súlypont régi hagyományokat követve a Borostyán-út vonalában volt, az egy légióval rendelkező Pannonia Inferior-i helytartók rendszerint nyugati, rangidős szomszédjukhoz igazodtak. Így volt ez 193-ban is, amikor a pannóniai csapatok egységesen vették ki részüket a polgárháború küzdelmeiből. A határmódosítás 214-ben a katonai súlypontot keletebbre tolt. Ez egyszerre jelentette Itália tehermentesítését és a római erők átcsoportosítását a középső Duna-vonalon. A szerepek megcserélődtek: a két provincia régi és természetes összefonódása következtében a nyugati provincia kevésbé kihasznált katonai ereje a keleti tartomány súlyát, befolyását növelte.

E változásnak mélyreható politikai következményei lettek. Amíg Pannónia katonai erejének Carnuntum volt a központja, a Duna-Tisza térségben folyó küzdelmek csak alkalmanként fűzte össze Pannonia Inferiort déli és keleti szomszédaival, Moesia Superiorral és Dáciával. A katonai súlypont áthelyezésére volt szükség ahhoz, hogy pannóniai részvétellel fejlődhessen ki a Duna-vidéki összetartozás tudata, már abban az időben, amikor a gótok, carpok, dákok, szarmaták megújuló rohamai elsősorban Dáciát és Moesia Inferiort sújtották. Pannónia Inferior a dunai provinciák egyre szorosabbra fonódó szövetségében, egymásra utaltságában vezető szerephez jutott, itt székelt Sirmiumban a közös főparancsnok is a III. század közepének legnehezebb éveiben.⁷⁸ Nem is csodálkozhatunk az idilli kor elmúltával a keserű pohár kiürítésén. Pannónia alig száz éves szárnyalása megint a sárban végződik. Túl kicsi ahhoz, hogy ne hassanak rá a birodalom általános tehetetlenségű történései, és ahhoz mégiscsak gyenge a birodalommal szemben, hogy kivonhassa magát a rossz következmények alól. A kétszáz évvel korábban megalázott és szétvert országnyi tartomány erejéből századnyi jólétre futotta az idegen uralom alatt. Nem kevés ez sem, ezért jó szívvel gondolhatunk a békében serény pannóniaiakra a későbbi zűrzavarban, amikor Pannónia lassan alámerül a birodalom szennyében.

⁷⁸ Fitz Jenő: Pannonok évszázada (193-284). Hereditas. Corvina, Budapest, 1982. 50-52. o.

A hosszú béke és a gazdasági fellendülés szép napjai az utolsó Severus császár alatt áldoztak le. A történeti források, feliratok, éremleletek ebből az időszakból is nem egy helyi betörés, kisebb háború emlékét őrizték meg, a támadások ereje azonban – mielőtt fosztogatásra került volna sor – megtört a provinciális hadsereg ellenállásán, és a kemény megtorlás évekre elvette a szarmaták, vandálok, carpok kedvét hasonló próbálkozásoktól. Ezek a megmozdulások évtizedek óta a gótok kelet felé való vándorlásával függtek össze. Valahányszor e nép egy-egy csoportja felkerekedett, hogy a Fekete-tenger környékén keressen új hazát, a kisebb népek egész sorát zavarta fel és kényszerítette menekülésre. A népek szabályos “hullámmozgása” kezdődött így, amelyet nem állított meg a Kárpátok vonulata sem, újabb és újabb törzsek hatoltak a római határokig, ahonnan azonban visszaűzték őket. Az utolsó gót csoportok 230 körül érték el a Pontust (a Fekete-tenger partját). És ekkor következett a fordulat, amely évtizedekre embertelen megpróbáltatást mért mindenkire, aki a Bécsi-medence és a Duna deltája között élt: a II. század közepe óta tartó nyugat-kelet irányú népmozgás hirtelen délnyugatra váltott, a gótok megindultak az Al-Duna felé.

A veszély önmagában is akkora volt, hogy elhárítására Róma minden erő tartalékára szükség lett volna. De a szerencsétlenség nem jár egyedül: ugyanebben az időben a megújult perzsa hatalom a keleti provinciákat fenyegette és válságosra fordult a helyzet a Rajna vidékén is, ahol a nyugati germánok seregei gyülekeztek a limes tornyai, palánkfalai, sáncárai előtt. És ugyanebben az időben, amikor a Birodalomnak három fronton kellett felvennie a harcot, egyre mélyülő gazdasági válság gyöngítette erejét.

A denarius⁷⁹ ezüstértéke Septimius Severus hatalomra kerülésétől kezdve folyamatosan, kezdetben mérsékelten, majd egyre gyorsuló ütemben csökkent. 230 körül sorra bezártak a moesiai helyi pénzverdék, amelyeknek bronzérmeit a denarius mellett aprópénzként használták a fekete-tengeri görög városokban és a Duna melléki katonai táborokban: a denarius értékvesztése az ezüstpénzt magát is aprópénzzé tette. Zsoldemelésről utoljára Caracalla alatt hallunk, aki 500 denariusról 750-re emelte a legionáriusok évi illetményét. Ha volt is később újabb zsoldemelés, már aligha tarthatott lépést a gyorsuló pénzromlással. A Septimius Severus-kori jólét rövid idő alatt semmivé vált.

Az életkörülmények romlása már a 220-as években változást hozott a Duna-vidéki, elsősorban pannóniai hadsereg magatartásában. A hagyományosan Severus-párti légiók, amelyeket a polgárháború emléke évtizedekkel később is büszkeséggel töltött el, elfordultak a császártól, Severus Alexandertől. Cassius Dio Cocceianust, aki erős kézzel próbált rendet tartani provinciájában, elégedetlenkedő katonái gyűlölete vette körül s 229-ben, amikor a császárral együtt másodsorú is konzul lett, a pannóniai praetorianusok fenyegető magatartása miatt méltóságát Rómán kívül kellett viselnie. A perzsa háborúban, amelybe szokás szerint a Duna-vidéki vexillatiók (különítmények) is felvonultak, az ellentétek tovább fokozódtak. 231-232 folyamán germán hadak özönlötték el Moesiát, Daciát: az illyricumi katonák ekkor hazavezénylésüket követelték földjeik, otthonaik védelmére. Ez volt az első eset, hogy az illyricumiak a császárral, a Birodalom érdekeivel szemben saját szorongatott hazájuk ügyét képviselték. 235-ben ennél is tovább mentek a gyöngé katonai vezetés láttán, amely nem a Duna-vidék megmentését szolgálta. Azok a pannóniaiak, akik 193-ban vérüket ontva az első sorokban harcoltak a severusi hatalomért, most a fiatal uralkodó, Severus Alexander holttestén átgázolva maguk vetettek véget a dinasztia létének.

A II. század kiegyensúlyozott viszonyai között a Birodalom katonai erői a rendkívül hosszú határok védelmében kockázat nélkül oszlottak meg, tagolódtak kisebb egységekre. Ha valamelyik

⁷⁹ Az ezüst denarius 1/72-ed libra, 4,548 gramm. Súlya később 1/84-ed librára, 3,898 grammra csökken, Caracalla alatt 1/96-od librára, majd az eleinte tiszta ezüstbe mind több réz kevernek, Septimius Severus alatt 50-60 %-nyit. (Pecz Vilmos dr.: Ókori Lexikon. Franklin, Budapest, 1904. II. 404-405. o.)

fronton nagyobb méretű háborúra került sor, a császárok más frontokról elvont csapatokkal vonultak fel. Ez a rendszer azonban azt már nem tette lehetővé, hogy a Birodalom egyidejűleg két fronton viseljen háborút. Lucius Verus párthus háborúja idején a Duna-vidéki katonai vezetőknek mindent el kellett követniük a markoman háború kitörésének elodázására, míg a Keletre vezényelt seregek vissza nem térhettek állomáshelyükre. Severus Alexandernak a perzsa háborút fél siker – fél vereség állapotában, semmit meg nem oldva kellett félbehagynia, hogy a Rajnánál gyülekező veszedelemmel nézzen szembe. Utódai sem tehettek mást: az erélyes Maximinus Thrax, az első alulról jött katona a császári trónon, bizonyos sikerek után a rajnai határt a dunaival cserélte fel, hogy a betörő szarmatákkal és a Dacia körül fenyegetően gyülekező népekkel megütközzék. Az ifjú III. Gordianust ismét Keletre szólította a terjeszkedő perzsa hatalom térhódítása; a Thraciában és Moesiában fosztogató gótokat csak a keleti felvonulás közben szoríthatta a Duna túlsó partjára. A három front állandósult. Róma a határvédelem újjászervezésére kényszerült.

III. Gordianus váratlan halála után Philippus, aki a trónon követte, sietve békét kötött a perzsákkal és visszatért Rómába. A Keleten maradt csapatokat testvérére, Priscusra hagyta, aki a Kelet kormányzója (rector orientis) címmel a légiók főparancsnoka lett. A Kaukázustól a Perzsa-öböl és a Vörös-tengerig a keleti provinciáknak ettől kezdve magamagának kellett védelméről gondoskodnia.

Ezután került sor a dunai tartományok katonai védelmének átszervezésére. Az Al-Duna vidékén ekkor már a barbár betörés, fosztogatás, a városok feldúlása, majorságok, villák lakóinak lemészárlása mindennapos esemény volt. Valószínűleg a 231-232. évi germán támadás alkalmával láttak először gótokat a Duna deltájától délre fekvő gazdag városok, görög kikötők lakói. Miután a Tisza-vidéki szarmatákat és dákokat megfékezte Maximinus Thrax 238 elején leszámolásra készült a Dáciától keletre lakó népekkel, elsősorban a gótokkal, amikor az itáliai események Aquileia alá szólították. A császár távollétét, majd bukását kihasználva a gótok nagyerejű támadást intéztek Moesia Inferior ellen. 244-ben Agaith gót király törte át a római védelmi vonalat és nyomult be mélyen a birodalomba, majd kelt át ismét, gazdag zsákmánnyal megrakodva a Dunán. 245-ben a kárpok rohanták meg Dáciát. Elemi erejű támadásuk hírére Philippus szükségesnek látta, hogy maga vegye fel velük a harcot. Amikor 247 tavaszán, anélkül, hogy az ellenség erejét megtörte volna, visszatért Rómába, a dunai seregek Ti. Claudius Marinus Pacatianus parancsnoksága alatt maradtak.

A Pannóniától – esetleg Noricumtól – a Duna torkolatáig terjedő mintegy 1700 kilométer hosszú frontot 10-11 légióval és a segédcsapatok tömegével ebben az időben is a birodalom legerősebb hadserege védte. A határ menti helyőrségekből kivont különítményeket központi, mozgó hadseregben egyesítették, amely a határvidék központjában, Sirmium körül állt bevetésre készen. Maga a fővezér – a források általában dux Illyricinek nevezik – Sirmiumban székel. A provinciáknak pénzellátásának támogatására a közeli Viminaciumban (ma Kostolac) kezdte meg működését 246-ban a harmadik birodalmi pénzverde.

A pénz romlása Severus Alexander bukása után felgyorsult. III. Gordianus 239-től az elértéktelenedett denarius helyett dupladénárt, antoninianust veretett. Az ezüstpénz értéke rövid időre helyreállt; ismét megnyitották kapuikat a moesiai verdék is, hogy bronz és réz aprópénzzel lássák el a környező városokat. Hasonló céllal helyi verdét nyitottak Viminaciumban is, amelynek sorozatai nagy mennyiségben forogtak Pannóniában. A provinciák pénzellátását, az újra és újra emelt zsold fizetését, a tisztviselők illetményét, az állami építkezéseket és a barbároknak fizetett évdíjakat az egyetlen állami verde Rómában egyre kevésbé győzte. III. Gordianus Antiochiában nyitott új verdét a keleti fizetési gondok enyhítésére, 245-től ez látta el a rector orientis pénztárait. Amikor Philippus 246-247-ben létrehozta a sirmiumi parancsnokságot, az egyre nehezebben kezelhető dunai hadsereg anyagi bázisának biztosítására Rómából hozott mesterekkel új verdét alapított.

Az új parancsnokság szervezése és a verde felállítása katasztrofális gazdasági körülmények között történt. Philippus a békét 500 ezer aranyért vásárolta meg I. Sápúr perzsa királytól, ami egész uralkodása alatt nyomasztó pénzügyi feltételeket teremtett. A kárpok elleni háború kiadásai a nehézségeket tovább fokozták. A tartós pénzhiány miatt a zsoldfizetések is akadoztak. Az illyricumiak, akik amúgy is zokon vették a császár elvonulását, a Birodalom ezeréves fennállásának ünnepségeit (248), gazdasági érdekeiket, egzisztenciájukat látták veszélyeztetve. 248-ban az elmaradt évi díj miatt heves gót támadás zúdult az al-dunai frontra, amelyben a hasding vandálok, a kárpok, a bastarnák mellett ezúttal első ízben a taifalok is részt vettek. Amikor a támadás során, amely az új illyricumi védelmet először tette próbára, Pacatianus átmeneti sikereket ért el, a kormányzattal elégedetlen illyricumiak vezéréket császárrá kiáltották ki.

Az első illyricumi felkelés nem volt hosszú életű. Pacatianust saját katonái ölték meg, amikor nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, és a pannoniai származású Decius mint Philippus teljhatalmú megbízottja Sirmium felé közeledett. Az új dux rövidesen rendet teremtett a hadseregben, de aztán újra a gótokkal került szembe, akik Marcianopolist (ma Reka Devnja, Bulgária) ostromolták: győzött, és katonái, akikben az elégedetlenség és a lázadás szelleme a felszín alatt tovább parázslott, - akarata ellenére – pajzsukra emelték.

Decius kikiáltása jól jellemzi a megisméltődő, a későbbiekben is hasonló indítékokból fellobbanó lázadásokat. A különleges hatalom, a dicső múltú nagy hadsereg vezénylese kísértő lehetőség volt becsvágyó szenátorok számára a császári bíbor elnyerésére. Decius esetében, aki Philippust a következményekre figyelmeztetve, vonakodva ment Sirmiumba, bizonyosan nem erről volt szó, valószínűleg sorstársai esetében sem. Az elkeseredés, az erőszak árán is változtatni akarás nem az itáliai, afrikai, szír eredetű szenátori vagy lovagi parancsnokoktól indult ki, hanem az illyricumi katonák, altisztek, centuriók haragos önzéséből fakadt, amely a velük azonosult határvidéki lakosság hangulatában egyetértő visszhangra talált. Marcus Aurelius és Septimius Severus volt a katonák ideálja: a túlerőben lévő barbárok ellen a Birodalom teljes erejével küzdő császár és a másik, aki hűségüket, helyállásukat jóléttel, elismeréssel jutalmazta. E követelményeknek csak a pannóniai Decius tett eleget: nem sokkal a veronai ütközet után, amelyben Philippus holtan maradt a csatatéren, előbb Herennius Etruscus caesart – idősebb fiát – küldte a Dunához, majd 250-től maga vette fel a harcot – váltakozó sikerrel – a Moesiát, Thráciát újra meg újra előzőnlő gót hadakkal szemben. 251 júniusában azonban Abrittus mocsaraiban Kniva gót király által törbe csalva, vitézül küzdő fia és ő maga is osztozott ezer és ezer katonájának pusztulásában.

Pacatianus galliai eredetű volt, Trebonianus Gallus, aki Decius örökségét Abrittusnál átvette, a közép-itáliai Perusiából származott, míg Aemilianus, aki 251-ben, amikor az új császár Rómába ért, a dunai légiók élére került, Afrikában látta meg a napvilágot. Deciust kivéve valamennyien szenátori pályafutásuk átmeneti állomásaként vették át a dux hatáskörét, és amikor katonáik bizalma a császári trónra juttatta-erőszakolta őket, nem a Duna-menti tragédiával, a sivár lapályokon, füzesekben kóborló gót hordáktól retteggő városlakóktól, a meneteléstől elcsigázott légionáriusok sorsával, hanem a Birodalom kevésbé válságos ügyeivel törődtek. Trebonianus Gallus nem folytatta Decius küzdelmét, útja Rómába vezetett, ahonnan csak akkor vonult ki Interamna (Terni) alá, amikor Sirmium Aemilianusban újabb ellencsászárt állított és az afrikai hadvezér válogatott illyricumi sereg élén Itáliába tört. Gallust éppúgy saját katonái ölték meg, mint néhány hónappal később Aemilianust, aki elődjéhez hasonlóan gyorsan megfeledkezett sirmiumi ígéreteiről és a gyászos példák ellenére sem számolt az illyricumi törekvésekkel. Philippus bukásától kezdve a sűrűn váltakozó császárokat Illyricum adta a Birodalomnak, és ő is taszította le őket trónjukról. A sor csak látszólag szakadt meg Valerianus fellépésekor: aki Raetia hadserege élén fogott fegyvert Trebonianus Gallus védelmében, de

az Alpoknál nem jutott tovább, amíg a dunai légiók Aemilianusból kiábrándultan hozzá nem csatlakoztak.

Ezekben az években a perzsák, a gótok, az alamannok, a mélyülő gazdasági válság mellett a Birodalmat sújtó elemi csapások közé sorolhatók az illyricumi katonák is. A maguk valóban embertelen körülményeit az Imperium egyetlen problémájának tekintették, nyers katonai fölényük alapján jogot formáltak arra, hogy akarataknak érvényt szerezzenek, s éppen a legnehezebb években a Birodalom kormányzását esetlegessé és zaklatottá tették.⁸⁰

Rómaiak Ó-Magyarország keleti részében

A dák háborúk és előzményei

A dákokról szólva fontos figyelembe venni, hogy “a dák társadalomra vonatkozó szűkszavú források két élesen, szinte kasztszerűen elkülönülő rétegről tudósítanak: a “tarabosztész” vagy “sapkások” és a “hosszú hajúak” rétegeről. A dák előkelőségek a későbbi ábrázolásokon csakugyan szőrme- vagy inkább nemezsapkát hordanak, amely hasonlít a fríg sapkához. A kasztszerűen elkülönülő kisszámú előkelők, és a nagyszámú kizsákmányolt nép kettőssége jó magyarázatot ad a dákok régészeti hagyatékának kettősségére, amely a Duna-vidék késő vaskori régészeti hagyatékában nem található meg: görög finomkerámia, görög tükrök, fejlett hazai ezüstművesség és festéssel díszített, finom korongolt kerámiák a dák várak jellemző leletanyaga; míg a nyílt telepek leleteinek túlnyomó többségét mégis a kora vaskori hagyományokat őrző, rendkívül egyszerű, sőt durva kézzel formált kerámia és a nagyon szegényes fémtárgyak alkotják.”⁸¹

Régóta tudjuk, hogy a fríg sapkához hasonlót a szkíták viseltek, de gyakran feltűnik ugyanez a pártosoknál is, akik daha-szkíták (mások szerint heftalita hunok). Akárhogy is van, ragozó nyelvű testvéreink ők. Ahogyan királyaikat turullal vagy sólyommal a fejükön ábrázolták, sapka képében ugyanez megillette a köznépet is. A mennyei és földi háromság ez, a köznép is mennyei származással bír. Az uralkodóknak kijár a turul, a köznép ugyanezt a madarat a sapkájában jelképezve mutatja meg. E társadalmi kettősség ügye viszont az Árpádi honfoglalás korából is jól ismert eset: a harcos, művelt, erős nagyállattenyésztő sztyeppei nép rátelepszik az őslakosokra, beléjük olvad, de növeli erejét. Görög munka sok került elő a szkíták Fekete-tengeri törzsterületéről is, ezek szkíta megrendelésre készült, de a megrendelő ízlését tükröző aranytárgyak voltak. Mitrász is éppen egy erdélyi szobron ugyanezt a sapkát hordja. Erdélyben ezen túlmenően rengeteg Mitrász emléket találtak. A dákokkal tehát eggyel csökkenthetjük a nem magyar népek létszámát a fentiekre alapozva. Kelták, szkíták voltak ők is, csakúgy, mint a *basztarna*⁸² törzs népe is. Ennyivel azonban nem elégedhetünk meg, amint Burebista sem tette. Valószínűen a készülő római fenyegetésre való válaszként igen gyorsan egyesítette Ó-Magyarország és attól keletre, délre és délkeletre élő kelta törzseket. Ilyen teljesítményre kevesen voltak akkoriban képesek, nyilvánvalónak látszik, a szkíták voltak a népegyesítők, ahogy Nyugat-Európában is ők hozták létre a kelta (keleti) törzseket Árpád módjára rátelepülve korábbi keletről elszármazott földművelő rokonaikra. Bár közvetlen és lehetőleg jó név alatt jegyzett forrásunk nincsen Burebista és a pártos királyok közvetlen együttműködéséről ez esetben, mégis fel kell tennünk azt a kérdést, hogy honnan e lendület a dák vezetésű Erdélyben és

⁸⁰ Fitz Jenő: Pannonok évszázada (193-284). Hereditas. Corvina, Budapest, 1982. 53-58. o.

⁸¹ Erdély története, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 34. o.

⁸² Erdély története, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 32. o.

környékén? A kelta Európa más részein a Burebista által véghezvitt villámgyors hatalomkoncentráció nem ismert, talán csak Vercingetorix késői nyugati kísérletei hasonlíthatóak hozzá méretében, eljárásában azonban semmiképp. Vercingetorix szövetséget ajánlott népének, de nem hódította meg őket emiatt. Az erdélyi kísérlet arra mutathat, hogy nagyon is tudatos egyesítési művelettel állunk szemben, - mégha a kívülálló számára indokolatlan hódítás lenne is látható a közvetlen események elemzése során, - ez éppen a várható nagyerejű támadások kivédését szolgáló anyagi és szellemi erőkoncentráció. Akinek megfelelő katonai ereje volt az egyesítésre ebben az időben népeink közül, - nem kell találgatni, - ezek a szkíták voltak. Akinek viszont a stratégián kellett gondolkodnia, azon még töprenghetünk: vagy a Kaukázusból jött-e a parancs, vagy Pártosországból magából - magam ez utóbbit tartom megalapozottabbnak éppen az együttműködések több jele miatt. Annál is inkább egészséges okfejtésnek látom az elmondottakat, mert Burebista végül is nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ezt követően léptek színre a jászok és szarmaták, amint az ő történetüket is megismerhetjük az eseménylánc során. Magam tehát Krisztus születését követő század nagy erdélyi kísérletének tartom a kelta-dák Burebista félbemaradt előkészületeit a várható nagy támadás kivédésére. Nem volt hiábavaló e próbálkozás, de győzelmi esélyhez nem jutott. Voltaképpen ugyanez a felörlődési szerep jutott a jászok és szarmaták népének is osztályrészül, bár ők Pannónia felé tekintettek elsősorban. Erdély felszabadítása 270-271-ben sikerült ugyan, de átütő erőt ezután már nem tudott felmutatni a környék népe. Nagyrészt felmorzsolódtak a folyamatos, gyilkos háborúban. Visszaszerezték, amit megkövetelt tőlük népük vezetése, de kivéreztek a győzelemben. Erejük elegendő volt az életük és a status quo fenntartásához, de túrniük kellett a germán előrenyomulást Erdélyben.

Idézett forrásunkkal más baj is van. Bár szemmel láthatóan a románok dákoromán elméletének cáfolataként készült - miközben kínosan ügyel arra, hogy ezt ne hozza szóba, - célját alkalmazott finnugor szemléletű eszközeivel nem érheti el éppen a saját maga által szabott korlátok miatt. Miután tagadja a szkíta - hun - magyar rokonságot, nem ismeri fel rokonnépként a keltákat sem, eszköztelenné válik és csak a germán (gót, gepida) fegyvert használhatja a dákoromán elmélettel szemben. Bár itt ez is elégnék tűnik a dákoromán elmélet szerfelett ingatag volta miatt, de nem igazán hatásos. A germán fegyver is fordítva sül el, saját történelmünket gyalázza Erdélyben utóbbiak túlhangsúlyozásával. Történetírásának színvonala így a hírhedten részrehajló Jordanes és Ammianus Marcellinus merev egyoldalúságával vetekszik, akik közös tulajdonsága, hogy élő hunnal sohasem találkoztak, ennek ellenére igen bőven voltak képesek ócsárolni őket. Ha a gepidák valóban germánok lettek volna, miért marad el a gótokéhoz hasonló alapos szószedet az *Erdély történetében*? Abban a Kárpát-medencében, ahol még az a korábbi emlék is eltűnt, ami bármit bizonyíthatna a vonalások ellenében, nos akkor miért csak gót szótár van Erdélyből, gepida miért nincs?

Tovább megyek, mert más nagy baj is van még, egy új földrajzi fogalom. Az *Erdély története* a római birodalmon kívüli világot egyszerűen Barbaricum néven tárgyalja (Id. mű 52. o.) azt sugallva, mintha valahol használták volna már e kifejezést, sőt, bevett elnevezés lenne. Ez most igaz, már más is használja. Fitz Jenő: Pannónia születése, Enciklopédia Kiadó, 1999. c. könyvében is előfordul jelző nélkül, ami a bevett elnevezésre utalhatna. Az egyébként államilag támogatott könyv bevezetőjének alpári hangnemét és stílusát – derekas mennyiségű tárgyi tévedésével - már nem is érdemes minősítenem, mert az az öntelt tudatlanság terjesztőjének hangja lehet csak. Úgy látszik a rómaiak büszkesége átragadt önjelölt rómaiakra is. A minap már újságban is megjelent kis betűvel írva, mint közfőnév.⁸³ Ha máshol említettem az ortodox indoeurópai történetírás fogalmát, akkor pontosan ilyen

⁸³ Magyar Nemzet, 1999. június 28. Füle Piroska régész gepida kincsekről írt cikkében.

esetekre gondoltam, mert ez sajnos hazai találmány, még a legelvakultabb nyugati indoeurópai történészek sem ragadtatták magukat ilyen kifejezésekre. Ehhez hasonló, bár kevésbé sértőt Bakay Kornél is talált már a szarmaták földszáncjaival kapcsolatban, azokat Limes Sarmatiae néven leplezte le⁸⁴ a hazai szakirodalom lendületes ortodox szakírói találmányaként. Az eset és a kórisme tipikus, magas polcra osztályozza a népeket és vélt fensőbbisége tudatában igen keményen ítél. Ezzel az elrettentő példák felhozatalát abba hagyom, fentiekkel meggyőződhetünk arról, hogy az indoeurópai szemlélet nem feltétlenül határokhhoz kötött téveszme. Ami a földszáncokat illeti, Bakay szerint aligha tekinthetők hadászati építményeknek a száncok. Ezért igen meglepő, amikor azt írja, hogy a száncok római közreműködéssel készültek volna a szarmaták ellen.

Az erdélyi gót történet tárgyalása meglepő keretek között folyik. Mintegy oktatásként, szótárszerűen közli a gótok nagyszerű műveltségének bizonyítékait. Nyilván példát kíván mutatni, így kell kultúrát teremteni. Valami hiba azonban itt is becsúszik a szemléltetésbe. Nem közli a szintén germanizált gepidák szókinccsét, tőlük furcsa módon semmit sem idéz, pedig itt a nagy lehetőség a bizonyításra. De nem, csak a gótok, de azok oldalakon keresztül. Ha olyan valaki olvassa el e részt, aki már hallott Sumerről, nyelvészetről, hallott már egy-két ősnyelvi gyökszót, netán az átlagosnál jobban tud magyarul, megállapíthatja könnyen, hogy itt egy ősnéptől is és a latinoktól is átvett kevert germán műveltséggel állunk szemben. A gótok ugyanis a kelták és a hunok mellett éltek sokáig, tőlük tanultak írni, mégpedig rovással, igen sok hétköznapi dolgot és nem utolsósorban vallásukat is tőlük tanulták. Bár a könyv rögzíti a gótok ariánus (keleti) keresztyénségének tényét, elfelejti közölni az oktató nevét. Európában akkoriban csak a hunok voltak ariánusok, vagyis eredeti értelmében tekintve a jézusi keresztyénség követői és a gótok, mint ilyenek, - bár germánok voltak, - Róma és a római egyház halálos ellenségévé váltak. Ezen a vallási alapon akár hun szövetségesek is lehetnek volna később, de nem így alakult. Ne hagyjuk magunkat abban sem megtéveszteni, hogy az ariánus jelző fogalma mára némileg átalakult és a keleti keresztyénséget értik alatta, nem a jézusit. Ezért aztán, ha az ember a Magyar Nemzeti Múzeumban ravennai mozaikokban gyönyörködik, és a magyarító szövegekben minduntalan előforduló ariánus elnevezéssel nem tud mit kezdeni, az csak az ő baja, a kiállító megmondta időben, mit is lát a néző.

Néhány fejezettel előbb a cimмери-szkíta Cimmeria – Szemúrországról tettem említést azzal a megjegyzéssel, hogy valószínűleg magyar nyelvű népekről van szó. Ugyanerről a népről Barry Cunliffe szerint Kr. e. 800 táján az Urartui Királyság felirataiban is találkozunk híradással, szintén ebből az időből pedig trák-cimмер lószerszámot találtak a magyar Alföldön. Ugyancsak ő helyezi Dáriusz szkíták elleni hadjáratát Kr. e. 513-ban – Herodotoszra hivatkozva - a *szkíta* Trákiába.⁸⁵ Emiatt, illetve a kelet-európai korai történeti kérdések tárgyalásakor felbukkant régészeti adatokból már sejthettük, hogy a Kárpátok keleti külső ívén kívül élők sem lesznek közömbösek számunkra. E térség népi viszonyainak vizsgálatakor óhatatlanul előkerül a csángók származásának kérdése az Olvasóban és nem alaptalanul. Bár most nem célom a csángók ügyeiben elmélyedni, annyit látni lehet már ma is, hogy Mátyás uralkodása idején Moldvában még magyarul beszélt a nép, fennmaradásuk pedig őshonosságuk eredménye. Őshonosságuk évezredekben mérhető, csakúgy, mint a Kárpátokon belülieké. Műveltségük gyökereit a Kukutyin-Tripolje ötezer éves mélységében találhatjuk meg, amely az erdségi erdélyi régészeti anyagokból jól levezethető, ezért ma általánosan elfogadott ténynek

⁸⁴ Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai. Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997. 186. o. Soproni Sándor, Limes Sarmatiae. A Móra Ferenc Múzeum évkönyve. Szeged, 1969/2, 117 skk. és a Pannonia régészeti kézikönyve. Szerk. Mócsy András és Fitz Jenő. Bp. Akadémiai Kiadó. 1990. 298. o. után

⁸⁵ Barry Cunliffe: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas. Campus Verlag, Frankfurt/Main-New York, 1996. 541. o. IV. tábla

tekintik e műveltség ó-magyarországi elszármazását. Az Ó-Magyarország felé vonuló későbbi sztyeppei szkíta, hun, avar, Árpádi stb. néprészeink csak átvonultak a fejük felett, de nem álltak meg. Nem látszik elfogadhatónak már a honfoglalóktól való leszakadás elképzelése, hisz idegen környezetben rövid úton beolvadtak volna, ami a kis töredéknépek sorsa. Származásukra legvalószínűbbnek az európai cimmeri-szkítáktól való származás tűnik, pontosabban ők maguk lennének azok. Viseletük – különösen a női fejékek és az egybeszabott ing – mind a mai napig igen közeli rokonságot mutat a szkíta kurgánokban talált viseletekkel, amelyeket legutóbb Bakay Kornél tett közzé.⁸⁶ Különlegesen érzékeny és kifinomult hitük, szellemük és lelkiületük a vérszerződéseket és örök barátságokat kötő európai földműves szkíták tulajdonságaihoz hasonlíthatók. Az ókori szerzők – pl. Herodotosz, Dio Cassius – meglehetősen pontos értesüléseket hagytak ránk az érintett területekről, ideje lenne több bátorsággal újra elővenni ezeket. Nemcsak azért, mert az indoeurópai történetírás bukásával illene rendbe tenni történelmünk e darabját is, de azért is, hogy a sovíniszta, de legfőképpen történelmietlen delejes román álláspontot velük kapcsolatban egyszer és mindenkorra szertefoszlássuk. A csángók nemcsak azért fontosak számunkra, mert édes testvéreink és nemzetünk részei, hanem éppen az ő történetük felvázolása hozzásegíthet a magyar-szkíta (basztarna, géta, dák, stb.) nyelvek azonosságának bizonyításához.

Tekintsük át Szöllösy Zoltán segítségével a dák front kialakulását megelőző hosszú, a macedóniai Nagy Sándoron is túlnyúló időszakot, amelyben adatokat kapunk a balkáni kapcsolatokra, de legfőképpen Ó-Magyarország keleti felének, az Al-Duna vidékének és a Balkán északi részének nemzetiségi viszonyaira.

Mint jelentős eseményről, meg kell emlékezni a Kr. e. 5. század végén s a 4. század elején megindult kelta vándorlásról. Ez elérte az Al-Duna vonalát, Erdélyt, sőt Elő-Ázsiába is átcsapott.

Jellemző Strabo⁸⁷ és Plutarchos feljegyzése. Ezek kelto-szkíta, azaz kelta-szittyva vándorlásról emlékeznek meg. A megállapítás ilyen alakban azért érdemel említést, mert bizonyítja a Kárpát-medencének ezidőben még a szittyva fajhoz tartozó népek által való lakottságát. Fontos, mert ebből az adatból kitűnik, hogy alig 80 évvel Herodotosz munkájának megjelenése után (aki Erdély lakóit *agathyrs* néven, szittyva nemzetségbelinek nevezi) még nem beszélhetünk dák lakosságról, vagy éppen Dák-országról.

Erdély őslakossága, az *agathyrs* tehát nem tűnt el a föld színéről, hanem a kelták idejében, ezekkel együtt, mint keltoszkíta kerül említésre. A görög feljegyzések nem tévedhettek, mert a keltoszkíták Macedónián keresztül Delphoiig törtek előre s így ezek kilétét nagyon is jól ismerték. Emellett Herodotosz tudósításából tudunk arról is, hogy az *agathyrsek* (akik az aranydíszt pompát igen kedvelték, miért is őket elnöiesedettnek nevezi) prémjeikkel Athén piacán is kereskedtek s jól ismerték a Dél felé vezető utakat, ilyen hadivállalkozásban vezetőként szerepelhettek. Ily ismeret hiányában nemcsak ez, de bármely hadivállalkozása a világnak csődöt mondana. Márpedig ez a hónapokig eltartó rablóhadjárat hatalmas zsákmányt eredményezett.

A kelta-szittyva-géta, észak felől állandóan fenyegető veszélyt a macedón III. Perdikkas és utódja, II. Philip csak ügyel-bajjal, hosszú küzdelem után hátrította el Kr. e. 357-ben. Utóbbi királyságának idején megkezdődik a macedón terjeszkedés, amely végül is Nagy Sándor világuralmához vezet.

A Kr. e. 340-339-es évek során ez a macedón terjeszkedés észak felé már a Géta térségig nyúlik. Kothelas (görög feljegyzés), a géták királya diplomáciai úton igyekszik elhárítani a veszélyt.

⁸⁶ Id. Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai. I. Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc, 1997. 104-106.o., 145. o.

⁸⁷ I. 33, XI. 507

Gazdag ajándékokkal díszes küldöttség érkezett II. Philip fogadására, aki hogy befolyását a Duna-deltában, géta területen biztosítsa, feleségül vette Kothelas leányát, Meda-t.⁸⁸

Kr. e. 339-ben II. Philip a szittyia Ateas (görög feljegyzés) király felett – bár részleges győzelmet arat – visszatértek azonban a szittyákkal szövetséges tribal törzs kelepcéjébe esik a Balkán hegység szorosainál, zsákmányát vesztí és maga is megsebesül a csatában.⁸⁹

Vegyük vizsgálat alá e neveket, amelyek görög alakban kerültek ugyan feljegyzésre, mégis kihámozható belőlük a szittyia-géta elem. Több alkalommal foglalkoztam a királynevekben előforduló:

ILA, ELA szóval. Jelen esetben KOTH + ILA nevében fordul elő.

sumér: il = fel, felső magyar: él. Az Élen-levő, Él-ső (első)

szemita: ÉL (héber többesszám: ELO-chim) = a magasságos Isten

sumér: il+lu = felső lény hettita: ulu = lény, valaki

Számos hettita királynév összetevője: Murs-ilis, Hatus-ilis stb. A hunok királyának – néhány század múltán – szintén összetett neve van: AT + ILA. A jelenleg vizsgálat alatt lévő géta királynév: KOT + ILA nem lehet “indogermán” szó, mert “a-as” nőnemképző ezekben a nyelvekben s itt határozottan férfiről van szó. Ellenben ilyen nemre utaló képzés vagy hím-nő-semleges nem megkülönböztetés a szittyia-géta nyelvben ismeretlen. AT-ILA értelme szószerint: a felső atya, alattvalóinak Atyja, feje, fejedelme. Ehhez hasonló szóképzés a

sumér: LU + GAL = (szószerint: Nagy Lény) király,

amiből a jelzős viszony mai nyelvtani szabálya szerint képződött:

nagy (GAL) + lény (LU) = GAL+LU... ma: GYULA, ómagyar GYLA (GULA), GELU és ehhez hasonló írásmóddal rögzített méltóságnév. (Másodkirály, al-király, kormányzó, fejedelem. A honfoglaláskor éppen az erdélyi részeken.)

LU... lény, ember, valaki, sumér eredetű szó, egyedül a LÓ-FŐ-SZÉKELY szóban maradt fenn (Csőke Sándor véleménye) és nincs köze a “ló fejéhez”, mégcsak a “fő-lovas” értelméhez sem. Az ilyen címet használó székely gyakran nem is használt lovat. Szószerinti értelem:

LU+FŐ = fő-lény, fő-nemes, fő-ember

(megkülönböztetéssel a “köz-nemes székellyel” szemben. Tehát kitüntető cím, kiemelő megkülönböztetés, hiszen minden székely nemes volt.

IL+LU = tehát: fő-ember, vezér, fejedelem stb.

KOTHELAS vagy KOTHILAS nevét is ekként kell értelmeznünk. (Itt még megjegyzem, hogy a görög, de nem hellén eredetű: basiliosz = király értelme BAS+ILI = fő-basa, s ez Herodotosz szerint feljegyzett szittyia istennévben: ARTIMPASA is jelen van.) Az árpádházi BASILIUS – VAZIL – VAZUL (főember) neve is idesorolható.

Ami a KOTH – KOT szótagot illeti, véleményem a következő: Amikor a GÓT-GÓD nép őshazájában, a szittyia peremföld VISZTULA (“tele-víz”) folyó környékén lakott, még nem volt neve. Amikor dél felé, a melegebb éghajlat alá érkezett, az Al-Duna két oldalán elterülő GÉTA vidék után kezdik őket “géta-gót” névvel illetni. (A gétákkal mindenkor a legjobb viszonyban állottak s ezekkel együtt számtalan hadivállalkozást hajtottak végre a későbbi évszázadokban görög és római csapatok ellen.)

Herodotosz művében említi ugyan – a szittyia származási táblázat legendájánál – KATI+AR nép- vagy törzsnevet (jellemezője az –ar népnévképző), de ezeket időbe vagy térbe helyezni nehéz. (S talán a sumér: gad = szarvasmarha szóval, mint ezeket tenyésztő “osztály”, törzs, nép volna rájuk nézve a jellemző tényező.)

⁸⁸ Atheneus: XIII. 557, XIV. 627 és Jordanes: Getica: 10, 65.

⁸⁹ Justinian, IX. 2, Jordanes: Getica 10, 65.

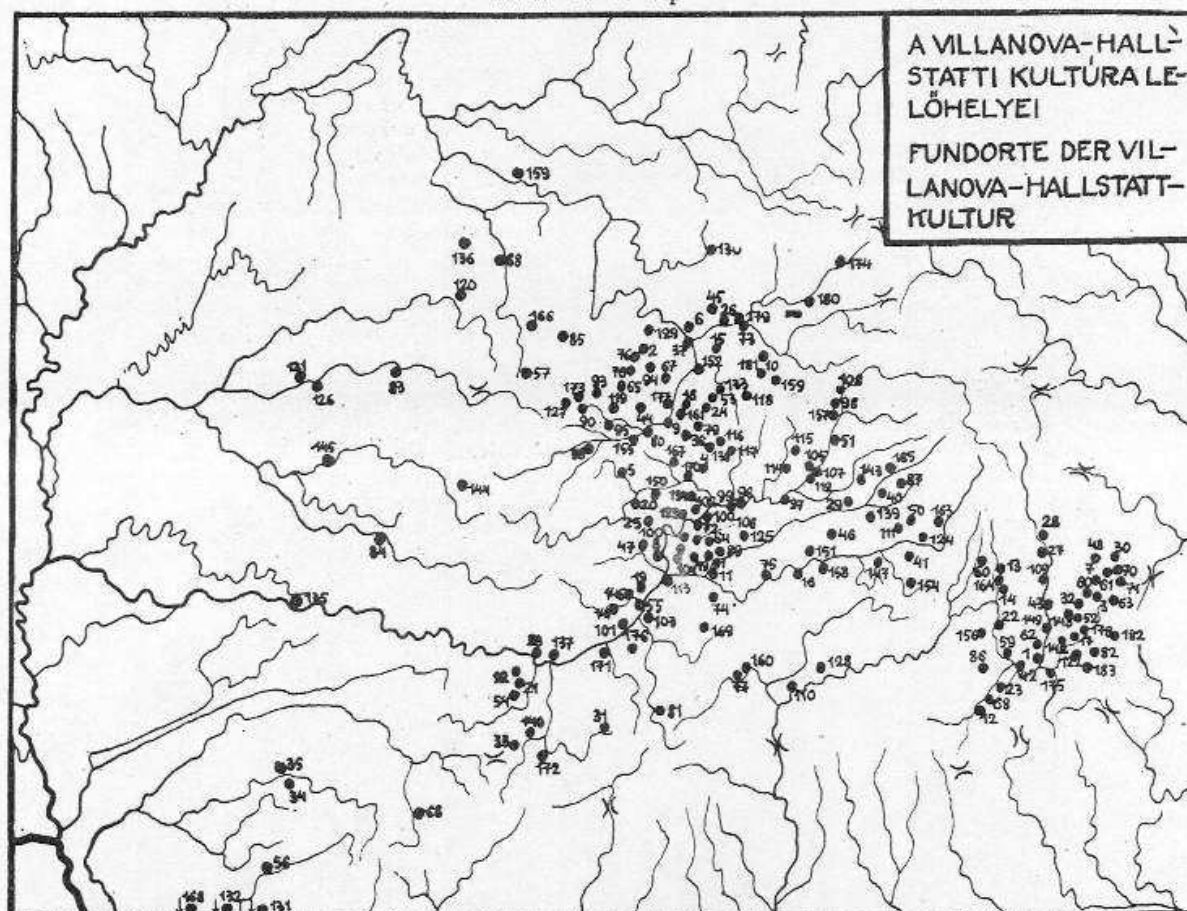
Ilyen gondolatmenet után ennek a géta királynak neve:

KOT-ela, KOT-ila = a Géta (gót) felső-, fő-ember lenne. (Megjegyzem: Jordanes, aki a GOT-ok történetét írja meg, könyvcímül GETICA-t használ, s már itt kezdődik a géta-gót névcsere. Tény, hogy igen sok szittyá-géta szóelemet vittek a későbbi "germán" nyelvbe.)

E szóval kapcsolatosan még meg kell jegyezni, hogy a Géta-Trák istennő: KOTITU (kotito, görög: kotis). Tehát a királynév származhatott innen is. Egyébként a KOTYS név igen gyakori a trák királynevekben is, ami géta-trák közös eredetre mutat.

Macedón Nagy Sándor világhódító tervének megvalósítása előtt északi határait akarta biztosítani. Ezért – és az előbbiek megtorlásaként – SYRMOS (görög feljegyzés) a "szirmiai" (a szörényi, a szerémségi) Tribal király ellen fordul, aki a géták szövetségese. A hadvezetés eleinte sikerrel jár és Syrmos a gétákhoz, a Duna-delta PEUKE szigetére menekül. Sándor követi őt s most a gétákat akarja megtámadni, akik azonban áthúzódnak a Dunán az úgynevezett "Géta-sivatagba", ahol elsáncolják magukat. Nagy Sándor – ismerve Dáriusnak a szittyák elleni balsikerű vállalkozását – beszünteti a hadakozást, annál is inkább, mert Syrmos céljainak megnyeri, és ez népével együtt behódol neki.

Bár a kelták lassú terjeszkedése már Kr. e. 400 körül elérte Erdélyt, nagyobb tömegű támadás a Balkán felé csak a Kr. e. 300-as évek körül történt. Átlépve a Délkeleti-Kárpátokat a géta térségig nyomulnak a Kr. e. IV. század kezdetén. Ezt igazolják a La Téne-stílusú ékszer- és fegyvermaradványok, amelyek elég nagy számban kerültek felszínre az ásatások során, s ezekből terjeszkedésük méretére bizton következtethetünk.

167 A Kelta Erdély⁹⁰

Roska Márton térképe éppen az ellenkezőjét mutatja annak, amit gondolnunk kellene. Közép-Erdély és Háromszék itt módszeresen és összefüggően belakott területet alkot.

A gyéren (?) lakott Erdély területét birtokló kelták első vereségüket a gétaföldi dák törzstől szenvedik el. Ekkor hallunk először a géták egyik törzséről, a dákokról, akik a kelta terjeszkedés elől menekülő tribalokkal és myzekkel szövetségben zsákszerű éket vernek az erdélyi kelták közé, elhelyezkedve az Erdélyi-medencében, mint telepközpontban. A Kr. e. 376-ra tehető kelta támadás az Al-Duna térségében a szabad tribalokat arra kényszerítette, hogy 30.000-re tehető tömeg elhagyja régi hazáját, hogy részben dél felé, részben a Géta föld felé meneküljön.⁹¹ Közel egy évszázadig tartott, amíg a kelták az Al-Duna térségében uralmukat megszilárdították s skordisk törzsük részben beolvadásra, részben menekülésre kényszerítette az őslakosságot. A III. század végén és a II. század elején azonban Erdély területéről végleg kiszorultak és ezek helyét a géta-dák, mys és tribal eredetű menekülők veszik át.⁹²

⁹⁰ Roska Márton: Erdély régészeti repertórium. I. Óskor. A Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet kiadása, Kolozsvár, 1941. Régészeti térképek

⁹¹ Diodoros XV. 36.

⁹² Apoll. Illyr. 3. Atheneus VI. 234, b.

Az állandó bizonytalanságnak kitett Al-Duna népének nem is volt más választása. A Kárpátok koszorúja ezeknek a menekülőknek teljes biztonságot nyújtott. A géták már századok során szövetségeseik, nyelvi és faji rokonai voltak Észak-Balkán népeinek.

Maga a dák név szittyia eredetű. Tudunk a Káspi-tengeren túl lakó daha, dacha, dakha nevű szittyia népről, akik a mai Dagesztán névadói. A turáni nyelvek közül legjobban a török őrizte meg e szót. Dag = hegy. Magyar nyelvünkben már fogalomváltozást, bővülést szenvedett ez a szó, bár még mindig felismerhető az alapértelem. Dag-an-at (dudor, kiemelkedés), amely a bőrön feztőzés útján keletkezik.

Dag ... dak hangváltozat: g-k torokhang, zöngés-zöngétlen cseréje, ami nyelvészetileg megállja helyét. E név tehát a "hegyek lakója"... Ugyanez a fogalom képezte az alapját a századokkal előbb itt lakó szittyia AGA-thyrs népnek is. (sumér: ak, aka = hegy, ld. akkád, a hegyek felől érkező nép neve.)

Ezek a testvéri és szövetséges népek a Kr. e. II. század közepén talán ez időben kezdik meg fővárosuk, Szármizegethusa építését. Kiépítik politikai szervezetüket, a népnek foglalkozás és osztály szerinti beosztását. Erre a közös munkára utal fővárosuk neve is: SZÁR-(vagy ZÁR)+MIS+E+GETU+SA.

Sumér: SAR = zsar-nok, abszolút hatalommal rendelkező király. (Több uralkodó nevében, pl: Sargon vagy Saruken, Nabupolasar stb.) Árpádházi hercegnévben: SZÁR László, SZÁR-Szerénd, de ebből fejlődött ZSAR-nok szavunk, az orosz CÁR stb.

Sumér: SA = hely, birtok (SÁ-GÁR = birtokos)

Helyneveinkben: a pannon korszakból: SA-baria (SA-varia) = várhely... SA-BÁC = Bács hely, KAR-SA, KAS-SA. SA = hely, igen sok telephelynévnek alkotója: Szombathely, Várhely, Vásárhely, Újhely stb., tehát ilyen névképző elem nyelvünkben sem ismeretlen.

MIS – MIZ = a görögök által feljegyzett MYSOI = miz (mezei) nép neve az Al-Duna mentén, az Olt-Zsil közötti sík mezőségen, már Homérosz Iliászában is szerepel.

E = kötőszó, jelentése "és".

GETHU = a géta népnév, az itteni legrégebbi és gyűjtőnévnek is tekinthető, a nyugati szittyia ághoz tartozó népnév. A Herodotosz-i szittyia eredetlegendájában az őskirály neve: TAR-GETA(osz), ami a géta pusztaságok ura jelentéssel bír, és szerinte már 1000 évvel öelötte a vidéknek királya volt.⁹³

E főváros neve tehát: A MIZEK ÉS GÉTÁK KIRÁLYHELYE (székhelye). Ekkor a dákok, mint azt a görög feljegyzés említi, még csak "a géták egyik törzse". Ekkor hallunk először OROL(ész) géta-dák királyról, aki Kelet-Erdély és Moldva ura, és harcol a történelem színpadára lépő BASTARN-ok ellen Kr. e. 195 körül. E feljegyzésből megállapítható, hogy a kezdeti időkben dák egységről még nem beszélhetünk, más szóval a géták nagyszámú népe törzsekre szakadozik s így igyekszik magának és törzsnépének új területet biztosítani. Így lesz Kelet-Erdély, a délkeleti Kárpátok és Moldva királya Orol. Ez a Moldva felé dombokban végződő "hegyvidék", mint Orol király (= basileosz a görög feljegyzésben) törzsének területe, tehát ez a hegyekben-völgyekben bővelkedő vidék is megerősíteni látszik a DAG-DAK = hegy illetve "hegyi nép" besorolást. Semmi meglepő nincs abban, hogy a királynév: OROL mai nyelvünk URAL szavával azonos. Annál is inkább, mert ez volt a "rangja", "állása" vagy ha jobban tetszik "mestersége".

RUBOBOSZ-tesz, géta-dák fejedelem körülbelül ugyanebben az időben Erdély nyugati részén szilárdítja meg uralmát a nagyon is vegyes maradványok, a miz, tribal menekülők és egyéb szórványlakosság felett, akik a Kárpátok belső medencéit, mint természetes védelmi vonalat választották állandó megtelepülésük céljára.

⁹³ Herodotosz IV.

RUBO... a későbbi székely RAUBON (-bán) tisztségnév őse.
ó-babiloni (akkád-sumér): RUBU = fejedelem, ebből
héber: RABI = mester, tudója valaminek, tanító
BÁSZ... a “bosz” hangváltozata, megfelel a
szittyia: pász, pásza szavának. (Istennévben ARTIM-PÁSZA = az Ég és Föld ura)
török: BASA, PASA... vidéki kormányzó, főnök.

Klasszikus írók feljegyzéseiből tudjuk, hogy a dák társadalom két osztályból állt. A nemzetségfők leszármazottainak nemesi osztályából – TARABOSZ-tesz = nemesség, - és Comati (latin többes szám) = a köznép, a szolganép osztályából (nem tévesztendő össze a rabszolgával).

sumér: DAR, DARA = sarjadék, nemzedék, nemzetség

ó-méd: tar... ugyanaz

magyar: törzs (a nemzetségbeliek politikai, katonai szervezete). Az Erdélyt lakó AGA-THYRS... görög olvasatban: aga-thürsz = hegyi nemzetség, a hegyvidéket lakó törzs.

BOSZ... mint az előbb. Szó szerinti értelme tehát “a nemzetségek (a törzsek) főnökei”, vagyis a főnemesség. Ilyen kiváltságos osztály-alakulás a történelem folyamán szinte majdnem minden népnél azonos módon történik. A nemzetségfők, a törzsfők, majd ezek fiai leszármazási jogalapon ilyen kiváltságos osztálynak képezik alapját. A leányleszármazottak nemesi kiházasításával az osztály létszáma csak gyarapodik.

COMAT (-i, latin feljegyzés) = a köznépből való. Hangtanilag azonos KOMA szavunkkal, bár ma már az értelem eltolódott más irányba. Úgy tűnik azonban, hogy a múltban a pór nép osztályához tartozók között általános vérségi kötelékre utaló megszólításként KOMA, mint később KEND szavunk volt használatos. Hangváltozata (g-k mássalhangzó és magas magánhangzók) a sumér GIME = szolgáló (az urakat szolgáló).

Mint feltűnő érdekességet említem meg a “tara+bosz” szónak fordítottját: BÁSZ-TÁRA... DÁSZ-TARN... a “basztarnok” nép, ez időben a Szeret-Prut folyóköz lakóinak nevét. Az ókori írók szarmata származásúaknak tüntetik fel, a nyugati tudósok germánnak nevezik. Helyneveinkben: Tarna, Tarnóc, Darna, Darnó, Tarján stb. Orosz régészek 1972-ben ásták ki Tarno-pol közelében egy Kr. e. IV. századból való szittyia erőd romjait. Ők állapították meg a leletekből ennek szittyia jellegét. Nevük a görög feljegyzésekben: BASTARNOI... Megjegyzem, a “bász” tőszó hangozhatott BACZ-ként is, s ennek modern változata: BÁCS. A palóc nyelvjárásban: Bacsó, vezető, pásztor, számadó, juhász... (Családnevekben: BACZÓ, BACSO, BECSE stb.)

A történelmi események folytán, mindenkor szövetségben – géta-dák-trák szövetségben – harcoltak úgy a görög, mint a római hódítás ellen.

Nevüket őrzi szülőföldjük folyója: BASZTAR-ca (mélyhangú “a”-val képzett), BESZTER-ce (magashangú “e”-vel képzett) folyónév és már István király idejében – vármegye beosztásban szereplő – BESZTERCE – (Naszód) vármegye neve.⁹⁴

Úgy tűnik tehát, hogy a basztarna nevet viselők emléke fennmaradt Erdélyben legalább egy folyó és egy vármegye nevében. Van jó nyomunk ma Moldvában is, hisz a régi csángó székhely BÁKÓ, ma románosan BACAU. A csángók Etelköz felé biztosítanak további kapcsolatokat, ezért sem közömbösek számunkra. Ennél azonban több adat kellene a basztarnákról a köztes időből. Nicole Pétrin kanadai nyelvész éppen velük foglalkozik a Kr. u. 500-850 közti pontuszi (etelközi) ügyeket tárgyalva, amikor azt mondja:

⁹⁴ Dr. Szöllősy Zoltán: Az erélyi dákok története. Kézirat, München, 1978. 4-7. o. Jegyzetekkel.

Tegyük fel, hogy a magyarok valóban a Fekete-tengertől északra laktak (telepedtek meg) a türk hódítás előtt. De mennyivel előtte? Old English Orosius (*IV-V. századi történész*) megoldást kínál: a fordító vagy közvetítő azt állítja, hogy *a régi hungárokat basztarnának nevezték*. Ezt az állítást abszurdként és lehetetlenként utasították el. Pedig nem az. Lehet igaz vagy nem igaz, de nem lehetetlen. A kérdés túlnyúlik jelen értekezésünkön és a klasszikus források vizsgálatát igényli. De ha a magyarok valóban a Fekete-tengertől északra laktak a türk hódítás előtt, ismertek kellett legyenek a görög-római világ előtt. Csak meg kell határoznunk, mely néven voltak ismertek és nevetséges lenne nem észrevenni Orosius bizonyítását azon az alapon, hogy semmi sem bizonyítható. A dokumentumok elemzése nehezen megoldható, ám ennek ellenére ez a követendő módszer a merész spekulációkkal és alá nem támasztható elméletekkel szemben, amelyek szerint a magyarok ősei egész Euráziát bebarangolták türk befolyás után kutatva....

Függőben hagyva nyomozást, magam Alfréd király⁹⁵ megállapítását fogadom el, miszerint Onogoriában a basztarnák voltak a Magyar elemek. Ők természetesen nem lehetnek államalkotó türk elemek, mert – ismétlem – a türkök csak 400 után érkeztek a helyszínre, miközben a basztarnák évszázadokkal korábban ismertek itt. Ezen a ponton hajlok rá, hogy a Magyaroknak a Fekete-tenger északi területein nagyon ősi időtől honosságot tulajdonítsak. De milyen ősit? Nos, vegyünk más áttekintő képet Kelet-Európáról. Nyelvészetileg szólva bárki megfigyelheti elég régi időktől az indoeurópai nyelvek terjedését a finnugor nyelvet beszélők rovására. A pontuszi Magyarok így finnugor maradványok lehetnek az indoeurópaiak felemelkedését megelőző időkből. A cimmericiek, akiket Herodotosz a Pontus-környéki szkíták elődeiként említ, finnugorok lehetnek, vagy eredetük szerint azok. Ellis Minns a cimmerekről folytatott értekezést a következő általánosan használható magyarázattal zárja le:

A teljes népességek helyváltoztatásáról kialakított elképzelést kiszorította annak a ténynek a felismerése, hogy a legtöbb országban a nép zöme többnyire ugyanaz maradt, már amennyire jellegét meg tudná változtatni valaki. A koponya általános típusa – és az abban rögzült helyi tudás – nem alakul át könnyen. Időről időre a hódítások megváltoztathatják a nemzet nevét, a mindenki által beszélt nyelvet, a felső osztályok népi jellegzetességeit, vagy magát a hódító harcos osztályt: a külső szemlélő számára úgy tűnik, mintha új harc váltaná fel a korábbi, de néhány nemzedék alatt az őshonosok ismét elfoglalják helyüket és idővel a hódítók tulajdonságai majdnem eltűnnek.⁹⁶

Pontosan így tűntek el és szívódtak fel a szkíták, szakák, heftaliták és hunok Indiában, a keleti hunok Kínában, a germánok a népvándorláskori Európában, a szkíták, pártosok Perzsiában, a latinok Pannóniában, Árpád népe Magyarországon – a fenti értelemben ezek mind hódítók voltak, de mégsem egyformák. Ami a magyarok őseinek Eurázsia bebarangolására vonatkozik, a szerző talán rövidesen megváltoztatja véleményét.

Úgy tűnik, a Nicole Pétrin által idézett Ellis Minns maga is rájött arra, hogy amiről itt már oldalak százain beszéltek, az kézzelfogható következményekkel van a köztörténetre. Mindez azt is jelenti mellesleg, hogy a honfoglaló magyarok – már amennyiben valóban végigvonultak volna Kelet-Európán az Uraltól Magyarorszáig – minden egyes 50-80 évnél hosszabb megállójuk alatt nyelvükben be kellett volna olvadjanak a helybeliekbe mindahányszor. Amint azonban a népek összeolvadásáról korábban általam felvetettek szerint ezek a beolvadások a szerves műveltség tárgyiasult darabjaira is igazak kellene legyenek, Árpád népének idegen környezetben való ún.

⁹⁵ 871-899, I. Nagy Alfréd, Wessex királya, maga is író, - *történelemmel is foglalkozik*, a klasszikus műveltség maradványait igyekszik átmenteni. Egyetemes Történelmi Kronológia. Budapest, Tankönyvkiadó, 1984. 113. o.

⁹⁶ Nicole Pétrin: *Philological Notes for the Early History of the Hungarians and Slavs*. Eurasian Studies Yearbook, 72/2000. Eurolingua, Bloomington, IN USA. 52-53. o. Köszönettel tartozom Bacsy Lajos nyelvésznek, hogy e forrásra felhívta a figyelmemet.

vándorlása során százévente kellett volna kézműves műveltségét is lecserélni. Magyarul minden egyes beolvadáskor alaposan megváltozik a kifejezés módja, mintegy összegződik az összeolvadók műveltsége. Ennek ellenére a sztyeppe magyarországi bevándorlók régészeti anyaga nem változik hektikusan, sőt meglehetősen folyamatosságot ismerhetünk fel bennük. Ez azt jelenti, hogy akikkel találkoztak a kaukázusi Szabiria és Magyarország között, nem voltak számukra idegenek, még pontosabban a ragozó alapnyelvet beszélték a mai Ukrajna és Dél-Oroszország területén ebben az időben. A Kaukázus felől érkező szabirok nyilván megtették az utat Onogoriáig, majd egyesülve Álmos népével érkeztek közelebb Magyarországhoz. Egyáltalán nem mindegy azonban, hogy útjukat mennyi idő alatt tették meg.

Kr. e. 149-ben a Mysia-ból származó Andriskos (görög feljegyzés) – aki magát Perseus macedón király fiának adja ki, felveszi a Fülöp nevet s így macedón trónra kerül – igyekszik külföldi segítséggel ellenállni a római hódításnak. Ugyannyira, hogy még Karthágóval, Róma halálos ellenségével is felveszi a diplomáciai kapcsolatot. Az Észak-Balkán szövetség, amelyet ügyes politikával létrehozott, győzelmet is arat P. Iuventius praetor csapatai felett.⁹⁷

A név ANDRISKA figyelemre méltó, mert mai magyar nyelvünkben is változatlan alakban létezik. (Bár görög: andro = ember, a szóalkotás azonban nem hellén...)

Hosszú évtizedekig tartó háborúskodás után végül is a rómaiak megtörték a macedon ellenállást és mint tartományt bekebeleztek birodalmukba.

Ezek után az Észak-Balkán megszerzését tűzték ki célul. Váltakozó harc után Kr. e. 73-ban sikerült csak a rómaiaknak hatalmukba keríteni az Al-Duna vonalát a MYS-ek és szövetségeseik legyőzésével. A vert hadak és a népesség átkelve a Dunán Havas-Alföld és Erdély területére menekültek, ahonnan a géta-dák feltörő hatalmi keretben tovább folytatta az ellenállást most már több sikerrel.

Kr. e. 62/61-ben a Dunán inneni dardánok a velük szövetséges MYS-ek és basztarnák géta-dák törzsekkel együtt hatalmas vereséget mértek Caius Antonius Hybrida római csapataira Isztrosznál. A zsákmányul ejtett hadijelvényeket a géták GENOULA várukba diadalmenetben vitték.⁹⁸ Itt álljunk meg egy pillanatra.

Már Herodotosz említi e nevet a szittyia királylegendában: GENOLO-ként... midőn az első királyokat – görög változat szerint – HERKULES-től eredőnek véli. Itt említi a három királyfi nevét: AGATHYRSO, GENOLO és KINTHIO. ...e nevet GEN+ULU, akként elemzem, hogy aki elment, elvándorolt az ősi szülőföldről, mert – Herodotosz szerint – a herkulesi ajándék íjat kifeszíteni, és nyilat belőle kilőni nem volt képes, mint ahogyan azt atyja megparancsolta. (Tehát nem volt érdemes a királyi szittyiák vezetésére, éppen testi erejének hiánya miatt. S talán szégyenében is “elhagyta a földet, ahol született és nyugatra költözött...”)

Úgy tűnik, hogy az eredetmondának ez a része a valóságnak megfelelő, mert a géta várerőd, az ősi szittyia élettérnek nyugati részén, valahol a géták földjén kellett legyen – Moldvában vagy Bukovinában – a Kárpátok külső oldalán, ahol az építkezéshez szükséges kő- és faanyag hiánytalanul rendelkezésre állt. Kétségtelen, hogy a vár neve: GENOULO és az őskirályfi neve: GENOLO – azonos. Csak feltételezhető, hogy a szülőföldről elvándorolt, alapítása során saját vagy egy későbbi kor kegyelemből a várat róla nevezte el, aki legendabeli őse volt. E név jelentése:

sumér: GIN = hely,

ótörök, mongol: ULU = szülőföld, otthon, haza, HON... (Lásd: Mongólia fővárosának nevét: ULAN BATOR.) Mai nyelvünkön: ÜLLŐ. Szó szerint tehát: a Szülőföld helye (város, vára). Mai

⁹⁷ Diodorus XXXI. 40.

⁹⁸ Dio Cassius XXXVII. 10, 3.

értelemben: a FŐVÁROS (a HON, a HAZA városa). Hasonló értelmű a Kürt-Gyarmat törzs településének központjában HON-t, a Nógrád magyar Hont, helység és vármegye neve.

Sumér kölcsönszó az akkádban: ganinum (I.), gininum = helység, tér, terem (Von Soden: Akkadisches Wörterbuch).

Az eredetmondának ez a változata és a felsorolás sorrendje további következtetéseknek lehet alapja. Az AGATHYRSO – vagyis az AGA törzsről tudjuk, hogy Erdély területén lakott. GENOLO a Szittyaföldnek középső részén telepedett le háznépével, míg KINTHIO – a kende – a királyi szkíták ősi földjén maradt, tehát a keleti részeken. És uralkodott a szittyák felett...

Ha tehát következtetésem helyes, bebizonyosodik, hogy az eredetmondának szóhagyományban fennmaradt része – legalábbis az elvándorlás ténye – a valóságban is megtörtént. Fontos ez azért is, mert így bizonyos, hogy EURÁZSIA füves térségét – a sztyeppe vidékét – Kárpát-Dunamedencét is beleértve – a legrégebbi időknél át szittyák népektől származhat.

A Kr. e. 60 körül uralomra kerülő BOIREBISZTA (görög feljegyzés), BUREBISZTA (latin feljegyzés), a géta-dák király vagy fejedelem, aki a mind jobban fenyegető római hódítással szembenáll, megteremti a törzsek (néprészlegek) egységét. Kitűnik szervezőképességével, katonai, hadvezéri képességével. Nevéhez fűződik népének teokratikus, de mégis katonai alapon való tömörítése. Új vallási reformokat hoz, papi és főpapi tisztségeket alkot, DEKANEIOS főpap vezetésével. Egy közelebről meg nem nevezett folyó mellett, KOGAIONON szent hegy barlangjában, nehezen megközelíthető helyen – mint remete – lakott, ahol az általános hit szerint ZALMOXIS - “a halhatatlan Lélek-isten” is tanyázott. A külvilágtól teljesen elzárt, misztikus helyre csupán a király vagy küldönce léphetett. Itt élt az “Isten követe”, aki rendelkezéseit, mint “isteni parancsolatokat” közölte népével.⁹⁹

E rendelkezések között szerepel a szőlőtőkék kiirtása és a borfogyasztás megtiltása. Ilyen askéta életmód megkövetelésével (és bizonyosan más rendelkezésekkel is) a hadsereg fegyelmét helyreállította néhány év elteltével ennek ütőképességét – a gyakorlatban – be is bizonyította.

Érdemes az itteni nevek elemzése (bár ezek görög-latin feljegyzésekben szerepelnek) már csak azért is, mert így bizonyítható, hogy a dák nyelv sumér-szittyák alapszavakra megy vissza. Meg kell jegyezni, hogy az ókorban minden névnek volt valami értelmes jelentése – legyen az tisztségből vagy vidéknévből eredő avagy egyéni testi-jellembeli tulajdonsággal rendelkező - mert így a nép tudatába jobban bevésődött a hatalom birtokosainak nevem szinte varázserővel hatott és ennek parancsait vakon teljesített. Ugyanez áll az istennevekkel kapcsolatban is, a nép nyelvén ismeretlenül hangzó név hitetlenséget váltott volna ki, amit az igehirdető papság igyekezett elkerülni.

Így e királynév – fejedelemlév – összetevője:

BUREB + ISZTA két szóelem, amelyet a következőképpen értelmezek. Igaztam, hogy ISZTA és ennek hangváltozatai: ESZTE, ASZTA, majd isztán, eszten... ősi szittyák szó, amely úgy mai nyelvünkben, mint a turáni térség népeinek nyelvében mind a mai napig használatos.

AFGAN-isztán = az afgánok földje DAGH-esztán = hegyvidék

KAZAK-isztán = a kozákföld TURK-esztán = a turkok földje

EESTI = Esztország (ahogyan ezt ők nevezik)

Az ókorban Mezopotámia térségében: LURISZTÁN, BEHISZTÁN, PAL-ESZTI-NA – a FIL-iszteus-föld, ó-itáliai: SZEG-eszta, TERG-eszta (ma Trieszt, a királyi szittyák vidéknevében: BOR-iszten (= folyamvidék, a mai Dnyeper vidéke) és még számtalan példát tudnék hozni az ókorból. Ide sorolható a modern török: ISZTAM-bul, a korinthuszi ISZT-mos (az isztam-osz alakból = földnyelv, földnyúlvány) és végül a mai magyar: gil-iszta = földi féreg, földi-giliszta... Gyakran – görög-latin

⁹⁹ Strabo VII. 298, 304, XVI. 762.

átírásban – a szóközép “szt” → “szsz”, kettőzötté vált: - a géták földjén ODESSZUSZ (OD-esztusz helyett), SALMYD-esszus, AEG-esszus, az erdélyi római időkben feljegyzett POTA-issus, stb.

Általánosságban – mindezen példák után ítélve – ISZTA és változatai “földet, vidéket, országot” vagy országrészt, kerületet jelentett. Városnevekben a város környékét, a hozzá tartozó földeket, mint a város joghatósága alá eső vidéket fejezte ki.

1. BOIREB, Boreb, BUREB név alapja a sumér BAR = úr, uralkodni, parancsolni, parancsolat, rendelkezés. Kétségtelen, hogy erre vezethető vissza BÁRÓ szavunk is – tehát nem germán kölcsönvétel, - mint vidéki földesúr, parancsoló. De BÍRÓ szavunk is, mint a vidéki faluközösség “parancsnoka” (vezetője) a közösség választottja és a rend fenntartója, bíraskodó, büntető – BIR-ság, rendszerint pénz vagy anyagi jóvátétel – végrehajtója. Mint műveltségi szó, aminek ennyi hangváltozata van, - mindegyik más fogalmat jelöl, de közös alapból származnak – azt bizonyítja, hogy nem mi vettük kölcsön, hanem a szó a sumér BAR továbbképzése, mintegy az ősi gyökérből származó fatörzsnek ághajtásai...

2. BORIEB (görög feljegyzésben) BUREB (latin feljegyzésben) lehet a sumér-akkád (ó-babiloni) BAR + RUBU szóelemek összetétele is, illetve ennek az összetételnek hangtani változata. Ahonnan: sumér: BAR = *par*-ancsolni, rendelkezni (s mint ilyen: parancsoló, parancsnok) és mint előbb: ó-babiloni: RUBU = fejedelem, főnök (vezér) bar-rubu, bur-rubu (majd “r” kieséssel:) BURUB, BUREB alakok századok történelmi hangfejlődésének eredményei.

Értelme tehát: BUREB-ISZTA = az ország vezérlő fejedelme, főparancsnok, minden bizonnyal a “primus inter pares” (első a hasonlók között) elvének betartásával a törzsek (miz, géta, kelta maradványtörzsek) főnökei fölé helyezett vagy választott fejedelem. (A görögben: basiliosz, a latinban: rex vagy dux jelzővel szerepel neve.)

DEKANEIOS (görög feljegyzés) jelentése DÉKÁN, a papi testület vezetője. Bár a görögben ismert szó “deiknumi, deiknúo” = mutatni, felfedni (titkot), magyarázni... hangtanilag közelebb áll az akkád-sumér: dikum = HIRDETŐ, hirdetni (t.i. ennek a szerepe – mint előbb említettem és a leírások is tanúsítják – éppen az isten akarat hirdetése volt és ezt Burebiszta saját politikai céljainak elérésére használta fel).

Sumér: di + kingis = parancsot vivő hírnök, üzenetközvetítő

Sumér: kin + dea = hír+közlő (kin = künni – népiesen) küldönc

di, de = üzenet, közlemény, rendelkezés, parancs

A jelzős viszony fordítottja: DEA+KIN – hangváltozatban DEKAN. Mint látjuk – bár a szónak görög-latin megfelelője is van – a sumér, akkád szavak eredeti jelentése sokkal régibb ezeknél s e pap szerepét jobban fedi. Az ilyen hellenizált, latinositott szóalak ad tápot a dákoromán elmélet hirdetőinek. A szóelírás – hamisítás – mint látjuk, már a görög-latinnál kezdődött.

A remete főpap – közelebbről meg nem határozott helyen – KOGAION hegy barlangjában lakott. Szétbontva:

KOG + AI (-on, lévén görög nominál suffixum, főnévrag), g-k torokhang változatban GOG + AI (-aj)...

Sumér: GUG (az “o” hang a régebbi “u”-ra megy vissza) – ék, csúcs, hegyes valami

Magyar: GUGA = kihegyesedés, dudor (pl. Ádám-csutka) GÉGE.

AI = aj, azaz “ajja” (alja) valaminek, pl.: TOK-AJ (a Hegyalján, a Kopasz hegycsúcsnak nevezett hegység lábánál), “alján”. (Igen régi telephely a tiszai átkelőrévénél lévő fontos útvonalon.) KOGAI megfelelője tehát a GUG-ALJ, a hegy tövében, a magas csúcs alján. Csak így érthető és magyarázható a misztikus remeteéletet élő, barlanglakó, a halhatatlan szellem-lélek (ZALMOXIS –

görög feljegyzésben), Istent szolgáló DÉKÁN szerepe, aki a dák-olimposzi GUGALJON (Kogaion), a hegycsúcson lakozó Isten üzenetét közvetítette népének. Strabo feljegyzésének más értelme nem is lehetett.

A régészet már ma kiásta a hegytetőkre épült szegletes vagy köralakú szentélyek alapjait. (Kosztcs, Újvárhely stb.) A szittyia fejezetben Herodotosz is tesz említést a szittyia Mars-isten (Hadúr) magasított dombokra, mesterségesen alkotott emelkedésekre épített szentélyeikről. Hegytető nevekben: Istenszéke, Bálványos, Bálványkő, Vigyázó, stb., ezek az elnevezések mind arra mutatnak, hogy itt valamikor áldozatbemutató helyek, oltárok állottak.

Itt, a történelmi eseményeket megszakítva értekezni kell a géta-dák: ZALMOXIS (görög feljegyzés) istennév elemzéséről. Fontosnak tartom, mert ismét egy szó a géta-dák nyelvből. Nevét a nyugati tudósai "elírásnak" tartják ZAMOLXIS helyett és így szerintük ZAMOL-SAMOL-SEMELE istenség nevével volna kapcsolatba hozható. (Így a görög mitológiával kapcsolatban "indogermán" jelleggel lehetne felruházni.) Herodotosz azonban hosszan foglalkozik kilétével és a következőket írja:¹⁰⁰ ...a géták magukat halhatatlanoknak vélik, és úgy tartják, hogy aki meghal, az istenükhöz, ZALMOXIS-hoz száll, akit néhányan CEBELEZOS-szal azonosnak tartanak... ...meg vannak győződve róla, hogy nem létezik más isten, csak az, akit ők imádnak... (egyisten-hit). Herodotosz szerint tehát a géta vallási felfogás alapja a lélek halhatatlansága. Ezért használja a "száll" ige kifejezését, jól tudván, hogy a test a földben marad, de a lélek eltávozik belőle... A géták tehát ezalatt a testből eltávozó LELKET, a test SZELLEME-ének túlvilági továbbélését értették, századokkal Jézus és a kereszténység tanításának megszületése előtt. (A görög bölcselek – közöttük Szokratész is – foglalkoznak a géták ilyen SZELLEME-LÉLEK-elméletével.) A LÉLEK a test SZELLEME-e, amely a testi halál után is tovább él.

Maga a szó erősen hellenizált alak. Elhagyva a "XISZ" szóvégződést:

1./ ZALMO, ősből alakban ZALMU a szittyia hangtannak megfelelően
ZALOM ZALUM

Vegyük példának e hangváltozás lehetőségére az ómagyar Tihanyi Apátság alapítólevelében szereplő

HOLMU – HOLMO szavát, amely mai magyar nyelvünkben: HALOM s így

ZALMO változatban ZALOM (lenne a "halom" példájára). Ami azt jelenti, hogy "om-em-öm" ragunk már a szittyia-géták nyelvében megvolt. Ma már kétségtelenül bizonyított, hogy ómagyar nyelvünk szavai nagyrészt mélyhangú magánhangzókkaal alkotottak voltak (a, o, u) s ennek nyomai mai nyelvünkben is felfedezhetőek, pl. kavár – kever, Magyar – Megyer stb, anélkül, hogy az értelem megváltozna.

Így: ZALMO ZALOM mélyhangú magánhangzós
ZELME ZELEM magas magánhangzós alak.

Utóbbiban jól felismerhető a mai magyar: SZELLEME (vagyis a LÉLEK) szó és ennek értelme úgy és ahogyan azt a géta-dákok értelmezték. Herodotosz, aki oldalakon foglalkozik ezzel a témával, tehát nem tévedett s valóban a géták magukat *halhatatlanoknak* vélték... (Hittek a Lélek halhatatlanságában.)

2./ Ha e szót elemeire bontjuk: Zal + MOK (xisz = hellenizálás),

¹⁰⁰ Herodotosz: A görög-perzsa háború. IV. 93-94. Figyelemreméltó, hogy Herodotosz a géta és trák nevet szinonímként használja. Jól illik a géta-trák halhatatlansághoz kiegészítésként, amivel Herodotosz folytatja (V. 4): *...Ha gyermek születik, körülül az egész rokonság, előre elsíratják, elősorolják, hogy mennyi bajt szenved, aki megszületett, hogy mennyi bánat és nyomorúság éri az embert. Ha meghal egy ember, mókázva-örvendezve temetik el a földbe, egyre csak azt hajtogatják, hogy mennyi bajtól szabadult meg s milyen boldog az illető. ...* Eszerint a földi élet csak megszakítja az örökkévalóságot.

“mok” megfelelője a sumér: mag, Mahh, MAKH = magas, nagy stb. E szó főleg istennevekkel, főpapi és királyi jelzőként volt használatos: *felséges, a hatalmas* stb. mellékértelemmel, amiből a MÁGUS papi osztály neve is kialakult. Értelme ezek szerint: *a Magasságokban lakó Szellemi Lény* – lenne, ami Isten fogalmának “szellemként” való felfogása, nemcsak az ókori népeknél, hanem mai felfogásunk szerint is helytálló. ISTEN láthatatlan, de mindenütt jelenlévő SZELLEM-i LÉNY. Hogy következtetésem helyes, még néhány példával szolgálhatok. Herodotosz említi, hogy Dodona a legrégebb jóshely görögthonban s ezt még a pelazgok alapították, “akik név nélkül imádták a Világmindenség Kormányzóját”. E szentély papnői a SZEL-oi nevet viselték (a Magasságos SZELLEM-et szolgálók). De ugyanez Rómában a SZALI-ók, Mars isten tiszteletére rendelt papok neve. Bár ezek a szavak már fogalom-büvölést szenvedtek, mindenesetre az Isten tiszteletével kapcsolatosak és gyökerük talán még a prehisztórikus korba nyúlik vissza, amikor még “név nélkül imádták” a legfelsőbb Szellemi Lényt.

Herodotosz szerint “...néhányan (bizonyosan a görögök közül) ezt GEBELEZIOS-szal azonosnak vélik...”

GEBEL + EZI megfelelője a sumér: GIBIL = tűz, elégés
 IZ, izi = parázs, tűz
 IZI-GA = izzik.

Ennél a pontnál ismét a szittyá mitológiának Herodotosztól származó feljegyzésére utalok. IDANTHYRSO¹⁰¹ szillya király így üzen Dáriusznak, midőn az hódolásra szólítja fel őt. “...ami az én uramat illeti, magam felett nem ismerek el mást, mint JUPITERT (Zeuszt, az Atyaistent) akinek egyik leszármazottja vagyok és VESTA-t (görög Hestia), a szittyák királynőjét...”¹⁰² VESTA-HESTIA a családi tűzhely istennője. Tisztelték, mint a család, a ház, az otthon istennőjét, továbbá a nemzet, a haza oltalmazóját. Templomaiban a szent tűz állandóan égett. (A mai katolikus templomok örökmécse ily régi hagyományokon alapszik.) Őseinknél a tűzhely fontos szerepet játszott. Ennek közelében bonyolódott le a szülés, s az újszülöttet tűz fölé tartva mutatták be az ősök szellemének. A tűz-láng fellobbanása az ősök lelkének, szellemének jelenlétét szimbolizálta. (Halottak napjának gyertyagyújtása, a halott ősök szellemének kijáró tiszteletlerovásnak mai napig is fennmaradt emléke ez.)¹⁰³ A görög – de nem hellén eredetű – legendában ACHILLEST anyja tűz fölé tartja, hogy a gyermeket az ősök szelleme védje és tegye sebezhetetlenné.¹⁰⁴

E szittyá-géta szó jelentése: GEBEL – EZI = izzó tűz, tűzláng.

Magyar nyelvünknek ÉG (menny) szava is innen való s eredetileg az ÉGŐ-NAP fogalmával volt kapcsolatos: ami ÉG, ami Világt. (E szó fordítottja: GE-BEL = EG-BEL, azaz az égbeli tűz, és ezt a görög mitológia szerint Prométheusz lopta le az ÉG-ről és adta az emberiségnek.) Szokásban volt a gétáknál, trákoknál (Herodotosz szerint) viharos, mennydörgős, villámló időben a haragvó ÉG-istent

¹⁰¹ Görög eredetiben Idanthürszosz király, Kr. e. 512-ben uralkodott Szkíta-géta-földön.

¹⁰² Herodotosz IV. 127.

¹⁰³ A halottak-napi megemlékezés kultusza a mai Magyarországon soha nem látott népszerűsége tett szert. Egyre nagyobb elterjedését nem indokolják csak az egyházak által is folytatott megemlékezések, annál itt sokkal nagyobb méretű “halottak napi népvándorlás folyik”. A nép körében terjedő kultusz az egyházakat is lépésre sarkallja, de látni kell, hogy a halottak napján a temetőbe látogató tömegek jelentős része nagy ívben elkerüli templomainkat. A hitetlenek sem tagadják meg halottaikat, de emiatt még talán nem válik az ünnep egyházi jellegűvé, bár a halottkultusz is része a vallásos hitéletnek. A hitetlenekről viszont kiderül, mégis hisznek valamiben.

¹⁰⁴ Az (h)ősök szellemének tiszteletét az első kötetben a nyugati kelta hagyományok alapján tárgyaltam Timaru-Kast Sándorra hivatkozva. Ugyanez Atilla esetében is felszínre vetődött, aki őseinek (32!) számontartásával bizonyította származását és jogos igényeit az uralkodásra. Achilles, – Baráth Tibor szerint - *Aki Jeles* névre hallgathatott annak idején most a tüzisztelő magyar-pelazg kultúrkörből jelenik meg előttünk (h)ösi mivoltában.

nyíllövessel fenyegetni. A szittyák nyelvéből a peremnépek nyelvébe is átment e szó. A Trák-Észak-Balkán ókori népeinek nyelvében (istennév):

ZIBELSORDOS – ZBELTHIOURDOS (görög feljegyzés) jelentése: a FÉNYT HOZÓ. De ez az alak is megvan a sumér nyelvben: ZIBAR = fénylő, emellett a szó második tagja: “h” protézis a szó elején: h-ourdosz = hord, hordoz, hozó... Így megdől az *indogermán elmélet* Észak-Balkán népeinek nyelvét illetően.¹⁰⁵

2./ GEBELEZIOS alapszava lehet: GEBELE, KYBELE, Frígiából származó istennő, ahol őt az istenek anyjaként tartották számon, tőle származnak az olimposzi istenek. Személye a termékenység istennője. (Innen “kebel” szavunk, a szoptató, tápláló emlő fogalmával egybekapcsolva. Míg a férfinak “melle”, a nőnek “keble” van.) Tisztelete úgy a görög, mint a római mitológiába átment. Igen régi alapokra megy vissza, mert Saturn-Kybele házasságából származott maga Zeusz (Jupiter) is. A hettita szövegekben: KUPAPA, KÚBABA.

Ez utóbbi értelmezés szerint tehát Zalmoxis és Gebeleizios nem azonos fogalmakat takarnak, hanem a dualizmus, az isten-kettősség: Égi-Atya és Föld-Anya ősi fogalmi köréből ered. Maga Herodotosz sem biztos ebben, ezért írja, hogy “egyesek azonosnak vélik...”

Ilyen teokratikus államszervezet megteremtése és a hadi fegyelem helyreállítása után, a Kr. e. 55-50 körüli időkben Burebista uralma alá vetette a BÁSZTARN-okat, akiket végül szövetségeséül fogadott el. (Ismét egy újabb nép, amely maga fölött elismerte a Vezérlő Fejedelmet, Bur+Rabu+ista személyét.) 200.000 főnyi seregével felszabadította a Fekete-tengeri görög városokat a római uralom alól, átkelven a Dunán Macedóniáig tör előre, nyugaton pedig Illyriáig, Noricumig is eljut és Itáliát fenyegeti. Igen veszélyes hadakozók voltak a géta-szittyá lovashagyományok szerint harcoló alakulatok – írja Appian, Bell, civ. II. 110.¹⁰⁶

Nem lehetünk annyira vakok, hogy nem ismernénk fel a történelmi folyamatosságot a Földközi-Pontusz-Szkítia-Géta-Dákország és Ó-Magyarország területén. Alig tíz évvel VI. Mitridat Eupatór halála után van valaki, aki folytatja a Róma elleni háborút. Mitridat lángeszű tervei nem maradtak hatástalanok a környéken. Burebistának nincs könnyű dolga. A rómaiak elleni háborún kívül is van bőven rendeznivalója. Elsőként saját törzsi szervezésű szkíta hagyományaival kellene megküzdenie. Ötszáz évvel korábban Herodotosz tudósításából tudjuk, hogy a szkíta törzsi királyok Dáriusz támadása idején nem mind sorakoztak fel Idanthürszosz mögött csakis azért, mert őket személyükben a perzsa nem sértette meg, illetve a 28 évig tartó médiái szkíta kalandban nem tartották magukat résztvevőnek, így sértettnek sem. Nyilván az idők múlásával mégiscsak változott valami, Burebista már nem bízza a véletlenre az ellenállás megszervezését. Aki nem jön magától, azt rákényszeríti a teljes összefogás érdekében. Ha mindezt Erdély és az Al-Duna környékén tenné csak, bizonyára nem szerezne magának elszánt ellenségeket. Burebista Noricumban is hadműveleteket folytat, ez viszont a mai Stájerország és Alsó-Ausztria területe a Dunáig. Szervezkedése immár életveszélyt jelent Rómára, most már megérthetjük, miért tervezett Cézár háborút a géták ellen. Cézár hagyatékában hátrahagyta a rómaiakra egy keleti háború és hadjárat gondolatát. Mitridat Eupatórt sem felejtették el Rómában, egy újabb keletről támadó fejedelmet nem szeretnének ellenségül kapni. Cézárnak nem maradt ideje szembeszállni a keletiekkel, de hagyatékát Octavianus nem felejtette el. Valószínűen általa döntött Róma Pannonia és a teljes Ó-Magyarország megtámadásáról. Így öröklődtek Rómában a félelmek és ezek szerint úgy gondolták Mitridat Eupatór halála után 40 évvel,

¹⁰⁵ Lássuk ugyanakkor a sumér-etruszk összehasonlítást is újra az első kötetből:

Sumér: ZAL, ZALAG (fényleni, kitűnni)

Etruszk: ZIL, ZILAC, ZILATH (államhivatalnok, méltóság)

¹⁰⁶ Dr. Szöllösy Zoltán: Az erdélyi dákok története. Kézirat, München, 1978. 7-13. o. Jegyzetekkel.

hogy még mindig félni kell tőle. Emiatt ajándékozták meg hódítással azt a területet, amely Mitridatban lehetséges felvonulási útvonalként korábban számba jöhetett.

Korábban a rómaiak az Al-Duna vidékét déli irányból nyugtalanították, a már legyűrt görög provincia felől. Így kerültek szembe a Száva-Duna környékén élő kelta törzsekkel, a skardánokkal, dardánokkal, trákokkal és gétákkal. A hegyes terepnek köszönhetően azonban nem tudtak tartós eredményeket felmutatni. Próbálkozásaik elakadtak a mai boszniai, szerbiai hegyek között, illetve nem tudtak tartósan túljutni ezeken. Emiatt volt talán kissé nehezen érthető Octavianus-Augustus új terve, amikor nyugat felől támadta meg a Száva völgyét, Sziszeket, és onnét nem észak felé a kincses Pannóniába indult volna, hanem keletre néző hadállásokat foglalt el, mintegy bekerítve ezzel a veszélyes Balkáni hegyvidéket. Ez az azóta is ismert balkáni löporoshordó furcsamód nem lehetett Róma számára maga a hódítás célja, hiszen ott igen kevés dolog érdekelhette őket. A Balkán elszigetelésével, körülkerítésével legfeljebb csak semlegesíteni tudták volna e hatalmas és nyugtalan területet annak érdekében, hogy végérvényesen kijussanak az Al-Dunára és főképpen a túlsó partjára. Ma már tudjuk, hogy ez a vidék a békés földműves szkíták és géták országa, ahol búza és árpa terem. Az élelem már az ókorban is stratégiai árucikk volt, emiatt nem kevés háborút indítottak. Róma e tájon folytatott területfoglalásait az élelem biztosításának szándéka vezette. Nem véletlen, hogy a később legyűrt Pannóniában első dolguk volt a római típusú villák körüli mezőgazdasági vállalkozások széleskörű elterjesztése. Helyi feladataikon túl Itália élelmiszerrel való ellátásának szándéka húzódik meg a háttérben.

Eddigi tanulmányaink arra intenek bennünket, hogy a római történészek által csak "Barbaricum"-nak nevezett föld nemhogy nem barbár, de évezredek műveltsége, hagyományai folytán egységes egészet képez. Ha a görög provincia (Kr. e. 193.) megalakításától Dácia legyőzéséig eltelt 300 évet tekintjük, nem lehetünk elégedettek a római hadigépezet teljesítményével, sőt kifejezetten vontatott és elakadó jellegűnek tekinthetjük előrehaladásukat.

...A géta-dák-basztarn államalakulat Burebiszta idején északon a Tiszáig, keleten a Fekete-tengerig, délen a Balkán-hegységig terjedt s már minden készen volt az itáliai hadjáratra Cézár ellen, midőn Burebiszta összeesküvés áldozata lett. Halálával az ország 4, majd 5 részre szakadt.¹⁰⁷ A rivalizáló törzsfőnökök egyenetlenkedését úgy Antonius mint Octavianus a maga részére igyekezett kihasználni. Ez időből COTISO és DICOMES nevét jegyezte fel a történetírás, akik a géta-dák terület részuralkodói voltak.

KOTIS és KOTIKO már előfordult nevek. Eredetileg istennői név, később gyakori Odry törzsbeli királynév. DICOMES a római tesrvérháború idején az actiumi (Kr. e. 31.) ütközet előtt jelentős segítséget ígért Antoniusnak. A törzsi ellentétek miatt azonban ez a segítség igen csekély volt. E név helyesen: DIK + KOMA, ahonnan "koma" már ismert, "köznép, kisnemes". "DIK"-nek igen sok változata ismeretes az itteni népeknél, ámbár mind király, uralkodó nevekkkel kapcsolatos (Perdikkas, Medokos, Amadokos stb.). Igen fontosnak tartom e szó eredetének történetével foglalkozni.

¹⁰⁷ Strabo VII. 298, 304.

168 Szkíta gyűrű felirata¹⁰⁸

A mellékelt rajz egy aranygyűrűről készült, amely a szófiai múzeum darabjai között szerepel. A dobrudzsai ásatásokkor Duvanlij közelében találták. Felirata: Skythodoko. Művészi kidolgozású kis dombormű, a becslések szerint a Kr. u. III. századból származhat. (Legalábbis a sír, a temetkezés ekkor történhetett. A gyűrű azonban – véleményem szerint – mint hatalmi jelvény, amely apáról fiúra öröklődött, sokkal régebbi lehet.) Skythodoko jelentése: “szittyá király”. Jellemzője a sisakszerű fejfedő, a szűkre szabott nadrág és csizma. A DIK-DEK-DOK hangváltozatok alapja azonban a sumér: DUG = rendelni, rendelkezni, rendelkezés, rendelet, parancsolat. Íme egy sumér mondat: éani dúeda munan DUG = házát építeni nekem elrendelé... (Csőke S. közlése)

Aki ilyen “rendelkezést”, parancsot kibocsátott, nem lehet akármilyen személy. Király, fejedelem vagy magas állású hivatalnok jogkörébe tartozott ilyen DEK-rétum (ismét a DEK+ hangváltozat), rendelkezés kibocsátása. E sumér szó az évezredek során értelmileg is, hangtanilag is változáson ment keresztül. Íme néhány példa: a szittyáktól elűzött s Kisázsiaát végigpusztító KIMMER (Gimir, Gomér) előszittyák vezérneve: DUG-DAM (asszír feljegyzés). Szó szerint: a Vezér (a Fejedelem, a “parancsnok” fia, lévén sumér: DUMU-nak “fia” jelentése.). Mai szavakkal kifejezve: királyi herceg, hiszen a fejedelem a király egyik gyermeke, aki bizonyosan éppen rátermettségénél fogva vezette a hadakat. Ebből a latin DUK-sz = vezér (g-k hangváltozás), francia *duque* és angol *duke* = királyi herceg, olasz: *duce* : középkori velencei DOGE. (Itt most nem lényeges, hogy kiejtésben ezek a szavak “ducse” és “dózse”-ként hangzottak.)

Már a pelazg eredetű ósgörög mitológiában is jelen van: DEUK-alion (DEUKALION) a vízözön utáni őskirály. S ha már a mitológiáknál tartunk, megemlítem a kelta mitikus királynevet:

¹⁰⁸ Dr. Szöllősy Zoltán: Az erdélyi dákok története. Kézirat, München, 1978. 13. o.

DAG(H)-DA, a kora asszír-babiloni-sumér-elámi mitológiában ANU (az ÉG URA)-val egyenlő. A MARI-i táblákon szereplő királynév: DAG-AN, Hammurábi ellenfele, TERKA város parancsnoka és védője: Kibri-DAGAN.

Itt bemutatam az összónak: DUG, DUK, DAG, DOK és egyéb változatok hangfejlődését és a fogalmak változatait. A szóban lévő DIKOMA (DIK + KOMA) tehát “népvezér”, a népek vezetője, bár a latin fordításokban: dák király.¹⁰⁹

A dák vidék politikai egyenetlenségét használják ki ismét a basztarnák, akik felújítva az előbbi szövetséget – ami ugyancsak a rablóhadjárat idejére terjedt – Kr. e. 30-ban néhány dák törzs és géta segítségével végigrabolják a Balkán római tartományait.¹¹⁰ M. Licinius Crassus azonban véres harcokban visszaszorítja a betolakodókat és a Duna-deltában CIABRUS-nál (de recte: SZIA-BARU = vízvár vagy viziváros) vereséget mér ezekre, úgyannyira, hogy a basztarn vezér is – DELDON – holtan marad a csatatéren.

Ismét egy név az “indogermán” basztarn nép nyelvéből.

DEL+DAN	sumér:	til, tilla = teljes, tökéletes
	magyar	DEL-deli = teljes, tökéletes, hibátlan, DEL-nő: = szép, hibátlan, tökéletes DALIA = deli vitéz, katona
	sumér:	DAN = erős, hatalmas.

(A szittyia hőselegendában: DAN-DAMIS, aki barátjának fogságból való kiváltásaként szemevilágát adja cserébe.) Görög feljegyzés: DANU+BIOSZ = hatalmas víz, DON-TANIS, JOR+DAN, DAI-ÉL = Dániel, Isten hatalmasa és még számos névben. DEL+DON = a deli katona, a hatalmas DALIA. Észak-Balkán népei azonban sehogyan sem egyeznek bele a római fennhatóságba. A gyűlölet állandóan növekszik ezekkel szemben s ahol csak lehet, irtják a római telepeseket, küzdenek szabadságukért.

Kr. e. 29-ben a géta ROLES király vezetésével triballok, mizek újra hadra kelnek. A rómaiak bár győznek, de iszonyú veszteségeket szenvednek.¹¹¹

Amint Crassius prokonzul csapataival a tél beállta előtt visszatér állomáshelyére, a basztarnok átkelnek a befagyott Dunán (Kr. e. 28.) és ismét fosztogatnak a római tartományokban. A tavasz beálltával a rómaiaknak ismét sikerül ezeket a Duna túloldalára vetni, sőt a hadjárat folytatódik a géták ellen is, akiknek királya ez alkalommal ZYRAXES (latin feljegyzés), átengedve a Duna-delta vidéket, csapataival a géta pusztákra vonul.

ZYRAXES mai átírásban megfelel: SZIRÁK-nak

Lehetséges: SZIR-ÁG – szír ágból való, vagyis a “SZIR” törzsből (nemzetségből). Ugyanis a turáni nyelvekben: SZI, SZIR = folyó, víz (lásd Szir-Darja, SI-O és SAJÓ folyóneveinket). S lehetséges, hogy e törzs (nemzetség) a SZER-ET (Szeret) folyóról kapta nevét, amelynek vidékén élt. (Ilyen helynév a Vág partján is van: SZERED, amellet, hogy Erdélyben is feltalálható, tehát a folyóvízzel kapcsolatos kétségtelenül.) Megjegyzem: a Szeret folyó román neve: SZIRETUL s talán ősi alakot elevenít fel. A Meotisz és a Kaukázus közötti területen ókori írók említik a SIRACAE = szirák népvét is. Szirák egyébként Nógrád megyei helynév-

Kr. e 20 körül jelennek meg először az Al-Duna vonalán a szarmaták, akik páncélt viselve és lóhátról, hosszú lándzsával támadva, falanx-szerű új harcmodort honosítanak meg.

Dák-szarmata erők Kr. e. 12-ben indítanak támadást. Ugyanekkor a géták a tengerparti városokat támadják és elfoglalják a Duna-deltában AIGISSOS városát. (Ismét “issos”, helyesen

¹⁰⁹ Plut.: ANTON. 63, Cassius Dio XLI. 22.)

¹¹⁰ Livius 134, Florian II. 26, Cassius Dio LI. 23-24.

¹¹¹ Cassius Dio. LI. 25, 1.

Isztosz = vidék, föld, hely. AG+ISSOS = fő-hely, vezérhely, vezéri szállás. Az összetétel: AGA-
ISSOS. Ez mai nyelvünkön: AGY = fej, fő értelemben található. Bár a feljegyzések igen “ferdítettek”,
eredeti jelentésük felismerhető.) Ellenük a rómaiak kénytelenek hajón szállított légiókat alkalmazni.

A Kr. u. I. század további népmozgalmakat idéz elő. A Volga mellől feltűnnek a ROXOLÁN-
ok. Nevük a Volga görögül feljegyzett nevéből ARAXOS és az ALÁN népnévnek összetétele. Tehát:
a VOLGA-i ALÁNOK (a-RAXO-ALÁN = ROXO-LÁN összevonva). Ezeket a az ázsiai hun hatalom
feltörése űzi nyugatra. Roxolánok, básztarnok és egyéb szövetségeseik fenyegetik az al-dunai római
tartományokat szinte szünet nélkül. Ellenük a rómaiak kiépítik a Duna-menti erődrendszert.

A dákok ismét szervezkednek. SCORILLO, a későbbi DEKEBALLUS (Decebál) atyja és
ennek öccse DURAS (DIURPANEUS) ismét szigorú rendszabályokhoz nyúlnak, hogy a dák-géta
egységet helyreállítsák. E korból maradt ránk a pecsétfelirat: DECEBALUS per SCORILO = Decebál
Skorilo fia.

Görög-latin sajtóság a szóeleji “szk” hangok használata. Ez minden bizonnyal – egy ősi
alakot feltételezve – SZIKUR-ILU-ként hangozhatott. (Lásd SZKYTHA = SZITTYA, SZKOLOTES
= SZIKOLOTES, szikul = székely. Az ibér-portugál ma is CITA-t ír és SZITA-t ejt a szittyia népnév
alkalmazásánál.

A név tehát: SZIK+UR+ILU lehetett, mert mint többször említettem, minden névnek volt
valami értelme, még akkor is, ha ezt a görög-latin írók sajátos hangrendszerüknek megfelelően el
ferdítették. A köznép sem görögül, sem latinul nem értett, s ennek olyan, a felettes hatalmat jelölő név
kellett, amit maga is értett. Az ókor emellett gyakran appellativumot, jellemző melléknevet is használt,
hogy a népre gyakorolt hatás nagyobb legyen.

Többször előfordult már tárgyalásom során az “ilu, ila” és ennek hangváltozatai (Atilla,
Pentes-ila, Murs-ilis stb.).

Sumér: il = fel, felső (a palesztin nyelvekben: EL = a legfelsőbb isteni lény neve).

Magyar nyelvünkben az ÉL-, élen levő az EL-ső, hatalmi beosztásban a FELSŐ, a FŐ
(népiesen: fösö = a felső).

SZIK – megfelelője a mai SZÉK – azaz SZAK-asz, rész, területi beosztás, kerület, tehát
politikai-szervezeti beosztás, ami nélkül államszervezet nem létezik, és ez nemcsak erdélyi részekben,
hanem az anyaországi részekben is ismeretes (pl. Báta-szék, Jász-szék stb.).

ÚR = úr (régén csak a királynak, fejedelemnek kijáró cím).

SZIK-UR-ILU = a SZÉKEK Legfelsőbb Ura. Tehát az összes kerületeknek, székek szerinti
nemzetség (törzs-) beosztás területén lakóknak fő ura, fejedelme, királya, akár hatalmi úton, akár
választás útján került e magas pozícióba. Előbb volt alkalmam említeni, hogy Burebiszta halála után a
dák-géta terület egysége felbomlott és négy illetve később öt részre (székre) szakadt az akkori kornak
hatalmas géta-dák birodalma. A közeledő veszély – amely már Erdélyt is fenyegette – jobb belátásra
késztette a törzs (szék) vezetőit, s a sikeres ellenállást az egységes akcióban látták.

A pecsét PER szava “fiút, magzatot, sarjat” jelent. Legrégibb alakja

Sumér: BIR = férfi (p-b hangváltozás), fi-, fiú, legény. Változatai:

magyar: em-BER (em = h-im)

latin: vir = férfi (b-v hangváltozás)

akkád: per’u, perhu = sarj, magzat, hajtás, utód

ó-asszír: par-um = fiú, sarj, utód

késő babiloni: per-wu = sarj, utód, fiú

magyar: férfi (p-f hangváltozás)

héber: par-ah

aramita: parha = bimbó, rügy, hajtás

arab: farh = hajtás, ág.

Itt bemutattam, hogyan változott hangtanilag a sumér BIR, míg eljutott a géta-dák alakig. (Úgy tűnik a macedon: PER-DIKKAS = királyfi, majd későbbi király névben is jelen van.) Bizonyítottam, hogy a különböző korok különböző népei hogyan változtatták az eredeti ősi szót anélkül, hogy az eredeti értelem változott volna.

SCORILO elemezhető: SZIK-ORIL-ként is. Ez esetben ORIL megfelelője az előbbieken tárgyalt OROL-es (görög feljegyzés) géta-dák királynév, Kelet-Erdély és Moldva ura (ural-kodó). Mindkét elemzésnek végső következtetése azonban egy és ugyanaz.

Kr. u. 85-ben DURA (Diurpaneus) vezetésével dák-géta harsereg váratlan támadást intéz Moesia tartomány ellen. DURAS – DIURPANEUS – nagybátyja a későbbi DEKEBÁL-nak, Scorilo öccse s így minden bizonnyal a hadsereg parancsnoka. (A szokás szerint ez mindenkor a királyi család köréből kerül ki.) De erre utal neve is:

Sumér: DUR = katonai tábor, katonai őrhely, telephely

Akkád: DURUM = katonai erőd, katonai tábor. (E szóból az általános: TURUN-TURM-TORRE vagyis torony.)

Latin: DURO = erősít, erődít. Moesiában, a Dunai átkelőhelyen DUROS-TORUM vagyis tornyos erőd, ami már bizonyosan a római kort megelőzően is létezhetett, mert ezt a rómaiak csak kiépítették, erődde alakították. A név csak latinosított alak. Mezopotámia térségében ismeretes: DURA Europos. Nem véletlen műve, hogy ebből a “tábor” szóból alakult – az alakulat parancsnokának neve – Tábornok. A DUR változata: Da-an-i-a, DAREIOS, aki mint tudjuk, hadainak egyben tábornoka is volt. (Hadait maga vezette, nem kis sikerrel.)

De ez a katonai jelleg méginkább kitűnik a Diurpaneus (latin) alakból, ahol PAN, a BÁN hangváltozata csupán- (Innen a szláv nyelvek: pan, panye = úr, főnök, munkaadó szava). Nem szláv eredetű, mert már a hettiták nyelvében is megvolt. Itt, PAN+KUSZ = a törzsfők tanácsa, királyi tanácsadó szerv, latin Senatus. Csak feltételezhető, hogy DURAS, DURI-PAN az ország “bán”-ja – mint a király öccse – tehát a második legfontosabb rangot töltötte be, s így mint az országos hadak vezére, a katonai erők parancsnoka. (Lásd a már említett székely rabon-bán tisztségnevez, továbbá ESTE-BÁN szóösszetételt, ahol “este” = föld, ország, mint előbb elemeztem. Este-bán = az ország bánja, “iste-pán” = ispán stb.)

DURPAN hangváltozata a DARBAN-t, Darabont, azaz várőrző katonai alakulat neve. Ha a jelzős viszonyt megfordítjuk: DUR-PAN, PAN+DUR, újabb katonai alakulat nevét nyerjük. A “pandúr” a mai magyar csendőrség XIX. századi neve, amely azonban mint látjuk, sokkal régiebb alapokra megy vissza.

DURAS kiöregedésével helyébe az unokaöcs, a királyfi, DEKEBÁL lép. Először is nézzük e név jelentését. Mielőtt trónra lép, már részt vesz a hadvezetésben, s így

1./ DEKE+BAL = főparancsnok vagy ennek megfelelő értelem.

Előbb említettem: sumér DUG = rendelni, parancsolni, aki parancsol, latin: DUX (duk-sz) = vezér. Észak-Balkán térségében ennek változatai – király (vezér, parancsoló) nevekben:

trák: DE-DOK (Kr. e. 408.), AMA-DOK (Kr. e. 352.), SPARA-DOK (Kr. e. 431 körül). Ennek atyja: SA-DOK, macedon királynév: PER-DIKKA. Megjegyzem, a görög feljegyzésekben ezek Dokos-dikkas-ként kerültek – hellenizált alakban – leírásra, ahol “-os, -as” nominál suffixum (főnévrag, az alanyeset ragja) A középkori velencei DOGE, francia Duque, angol Duke: herceg, trónörökös alapszó is ide sorolható.

BAL, a sumér BAR = úr, parancsoló, munkaadó, r-l hangváltozata az összes szemita nyelvekben nyomot hagyott.

Francia, ugariti: BAL (Baal) = az ÚR (és mint ilyen: Úristen), parancsoló, munkaadó, főnök. Baalat = úrnő.

Értelme tehát lehet: a Király-úr is, a Parancsnokló Vezér stb.

2./ DEKE lehet a DÁK népnév hangváltozata is. Ez esetben jelentése: a Dákok Parancsnoka, Ura, Főnöke stb. DEKE-BÁL = a dák király.

Mindkét értelmezés szerint ugyanarra az eredményre jutunk. Kétségtelen, hogy már nagybátyja életében “hadvezéri tisztséget” töltött be, aki mint királyi herceget, a trón várományosát, a haditudományokba bevezette.

Nyelvünknek további példái: “megadta neki, ami DUK-ál”. Ez a régmúltban királynak kijáró tisztességadással volt kapcsolatos. Ismerjük a középkorból DUKÁT Mihály görög császár nevét és pénzét, a DUKÁT-aranyt. Mindezek után nem kétséges, hogy DUG-DUK-DOK-DIK-DEK hangváltozatok jelentése a különböző népek nyelvében, annál is inkább, minthogy századok népnyelve ezen sajátos módon változtatott. Az alapértelem azonban változatlan maradt: Parancsnok, Vezér, Főnök, Fejedelem, Herceg, Király. Már politikai-államszervezeti tisztségnevek, amelyek azonban azonos fogalmat, a hatalom gyakorlását jelentik.¹¹²

Erdély eleste

Az öreg katona DURAS (Diurpaneos – latin-görög feljegyzésekben) helyébe DEKEBALOS (Decebalus latin feljegyzésekben) lépett.

Még az ellenséges feljegyzések is elismerik rendkívüli hadászati, hadvezéri képességét, éppúgy a támadásban, mint a védelemben.¹¹³ Mindenekelőtt híve volt a szittyá-géta hadi taktikának, a lovas íjászok, a lassós alakulatok alkalmazásának. A szittyá szűk lovaglós nadrágot és öltözetet, mint egyenruhát írta elő csapatainak. Meghonosította a szittyá kettőshajlítású íjat, a szarmata hosszú kardot és lándzsát, a lópáncélzatot. Alakulatainak hadijelvényeket készíttetett, sárkánymotívummal, amelyek a szélben lobogtak.¹¹⁴

E jól kiképzett és jól felszerelt hadseregével első sikerét Cornelius Fuscus római helytartó csapatai ellen érte el. Ez hidat vevén a Dunán, behatolt a dákok földjére. Dekebál csatát nyert és Fuscus életét vesztette a küzdelemben. A hadizsákmány rendkívülien érdekesnek látszott, mert sok fogoly mellett a rómaiak elvesztették hadigépezeteiket is, amit a későbbiek folyamán Dekebál a maga javára használt fel, sőt ezek mintájára maga is újabbakat készíttetett.¹¹⁵ Magának Domitian császárnak személyesen kellett megjelenni újabb és még nagyobb sereggel, hogy a dák ellenállást megtörje. Bár csatát nyert Tapae-nál és a dák fővárost is fenyegette, azonban veresége a Pannon vonalon a markomannok ellen, valamint a szarmata roxolánok megjelenése Moesiában és a Fekete-tenger mentén arra kényszerítette, hogy Kr. u. 89-ben békét kössön.

Dekebál a már majdnem válságosra forduló Tapae-i csatavesztést kiheverve diplomáciai úton használja ki a rómaiak nehézségeit. Küldötte, Diegis¹¹⁶ koronát hoz részére Domitiántól, amit ez

¹¹² Dr. Szöllösy Zoltán: Az erdélyi dákok története. Kézirat, München, 1978. 13-18. o. Jegyzetekkel.

¹¹³ Cassius Dio. LXVII. 6.

¹¹⁴ Ammianus XVI. 10.

¹¹⁵ Jordanes XIII. 78.

¹¹⁶ DIEG-is (latin feljegyzésű) neve: ez helyesen DIG vagy DEG, t-d hangváltással sumér TIK, TIG = az elől levő (a TIG-ris mezopotámiai folyónév még ma is őrzi ezt az értelmet, amelyet a sumérok mint az “elől-levő” folyót neveztek TIK-ÁR-ként.)

“király”-ként való elismerése jeléül küld. Emellett évi adófizetésre kötelezi magát, egyben a megállapodás szerint várépítő mestereket, hadigépezet építőket, szakembereket küld Dekebál udvarába Moesiából, Tráciából és Görögországból, ezek akkor már római tartományok.¹¹⁷ Mind e békés szándék a dák szuverinitás elismerését jelenti. Katonai, politikai sikerként könyvelhető el a jazigokkal, szomszédaival való békés határkijelölés.

Úgy látszik, a békefeltételek csak Domitián életére voltak érvényesek, mert Traján idején, 100-101 telén a roxolánokkal szövetségben Dekebál ismét Moesiában harcol. Szándékában állt a rokon mizek elhódított tartományát a római uralom alól felszabadítani. Amikor Traján személyes vezetésével 101-ben a dákok elleni hadjárat megindul, Turnu Severinnél köhidat épített a Dunán. Néhány elégtelen dák törzset magához csalogat, s ezek mint vezetők, felderítők részt vesznek saját hazájuk elleni harcban.¹¹⁸ Bár a dákok Dekebál vezetésével bátran helytállnak, az egyenetlenkedés, néhány törzs elpártolása s az egység hiánya arra kényszeríti, hogy nemesek és főpapok küldöttségét (PILEATI¹¹⁹) menessze Trajánhoz a békefeltételek megbeszélése végett. A feltételek súlyosak voltak. Sarmizegethusát, a fővárost át kellett engednie, az összes mesterembert ki kellett szolgáltatnia, újabb erődöket tilos volt építenie, hadseregét le kellett szerelnie és további önálló politikát nem folytathatott. Azonban 4 év elmúltával újra készen állott új hadseregével a rómaiak által csak részben megszállt Dákiát felszabadítani. A küzdelem két hosszú évig tartott s ily hosszú háborúskodásra nem volt felkészülve, hiányoztak az anyagiak és a kitartás is lankadni kezdett. Dákia elveszett s az öreg király több nemessel együtt öngyilkos lett.

Dákia római tartomány lett. A harc azonban Dekebál halálával sem szűnt meg. A Kárpátokba visszahúzódó “szabad dákok” szövetségben szarmata törzsekkel nem hagyták nyugodtan fejlődni az újonnan szerzett római tartományt. A lakosság jó része a zaklatások elől, a rabmunka miatt a hegyekbe húzódott. A Hargitán túli részeket a rómaiak sohasem tudták birtokukba venni, azt meg sem kísérelték.¹²⁰ Kétségtelen, hogy a rómaiak a megfogyatkozott lakosság helyébe Tráciából, Makedoniából, Dalmáciából, Szíriából telepéseket hoztak, de nem hiányoztak a görög telepések sem.

DIG, DIGE = az elől járó. Mai értelemben előljáró, hatósági személy, megbízott, mint aki a küldöttséget vezette, s megbízást teljesített.

(DEG hangváltozata: TEKE, Kolozs megyei helynév. Nyilvánvalóan nem a tekegolyóról nevezték el, hanem olyan helység volt, amelyik “előljárósággal”, hivatalos személyzettel, közigazgatási rész-autonómiával rendelkezett – főbíró, kisbíró, jegyző, írnok stb.)

¹¹⁷ Cassius Dio. LXVII. 7, 4. LXVIII. 9, 6.

¹¹⁸ Cassius Dio. LXVIII. 8.

¹¹⁹ PILE-ATI (többes szám) mint a feljegyzésből kivehető, valami nemesi főpapi rendnek a neve. A sumér nyelvtől kezdve, végig a turáni nyelveken: AD-AT-ATI, ATA-ADA = atya. A nagycsalád rendszernek, a nemzetségeknek FEJE – fejedelme. A papi osztállyal kapcsolatosan ma is használatos: Szent Atya, Lelki Atya, továbbá: apát.

1./ PIL-e (genitivus – birtokviszony) = fej-e (p-ph-f hangváltozás). Sumér: PA = fő, fej (régiesen Fé az ómagyarban). Nyelvünkben is két alakban használatos: fő és fej. Utóbbi hangtani rokona a dák: pil-nek, ahol az “l” “ly-j”-vé alakul, mint ahogyan akadémiásan: hely népiesen hej (lásd Hejő-Csaba = Csabahely községnevet).

PIL-e ATI = a Fő-Atyák vagy Atyák-feje (a nemzetségfők, törzsfők). A feljegyzésben főnemesekből és főpapokból álló testület.

2./ Az altáji nyelvekben: PIL-ek = nagy (új-törökben ez: böjük, büjük. Itt is látható az “l” hangnak “j”-vé alakulása. Eszerint e szó értelme: a Nagy Atyák vagyis a Nagyságos Fejedelmek (törzsfők). Mint papi megszólítás: nagytiszteletű. (A közép-ázsiai orchoni feliratról ismerjük: BIL-ge KÁN nevét, íme ennek jelentése: a NAGY KÁN. Ez is jó példa arra, hogy nevek nem véletlenül születnek s a népnek “értelmes” név kellett.

¹²⁰ A mai román történetírás éppen erre – a hegyekbe húzódott és pásztorkodó dák elemekre – kívánja felépíteni dákoromán elméletét, s állítja, hogy ezek utódai az erdélyi románok. Itt azonban színtiszta székelység lakott a múltban is, lakik ma is.

Román történészek szerint ezek a veterán katonák, mesteremberek, kereskedők stb, a latin nyelvet beszélték. Ezzel szemben tény, hogy Balkán, Elő-Ázsia (Szíria) nemzetközi nyelve nem a latin, hanem a római hódítás ellenére is – az évszázadok során használt “vulgár-görög” volt, amiből a középkori görög is kialakult. A Földközi-tengeri hajózás és a kereskedelem, ami a népek közötti érintkezésben igen fontos szerepet játszott, még mindig föniciai-szír és görög kezekben volt. A népek érintkezésének nyelve a keleti térségben a görög, és ezt a latin a hódítások ellenére sem tudta kiszorítani. A hunok, avarok, honfoglaló magyarjaink is ezt a nyelvet használták diplomáciai nyelvként – Kelet felé... A dákok elrómaisodásának, a dáko-román elméletnek ezek a melléfogásai.

A “szabad-dákok” népalakulatához tartoztak:

1./ Északon a Gömör-Szepesi Érchegeység, a Rina-Sajó-Hernád vidékén az ANART-ok (de recte: AN + ARD).

a./ sumér: AN = fent, felső magyar: on-en-ön = helyrag
sumér: AR = mező magyar: ar-at, arató (mezei munkás), tehát a felső-mezők népe (Felvidék).

b./ ARD megfelelője a mai: erdő, tehát a “felső erdőségek lakói”

2./ A Bodrogek, Hegyalja, a Felső-Tiszavidék, Latorcavidék népe (fel a Keleti-Beszkidék, Vihorlát, Máramarosi havasok láncolatáig):

TEURESCI, Teurisci (latin feljegyzés)

Nevüket őrzik: TARCAL, TURZOL, LATORCA, a TARAC. TUR, Taur a turáni nyelvekben “hegy” (Anonymus írja: “és kijelölé a határt a lengyelek felől a TUR-TUR hegyéig...” E törzs a népvándorlás során nyugat felé sodródik és névadója TÜRÖC vármegyének.

3./ ARSIET de recte: ÁR-SZIRET = Szeret folyó.

SZI, SI, SZIR a turáni nyelvekben: víz, folyó, folyóvíz, pl. SIÓ, SAJÓ, SZIR-DARJA, Nagy Sándor történésének feljegyzésében: SZIL-isz, ennek változata: ZSIL. A sumér nyelvben: szi-ta = öntözőcsatorna, mesterséges folyóvíz. Akkád: mu-szir = mocsár (szó szerint: fekete, piszkos víz).

4./ Ismerjük a “dák-nyelvű” SABOK, azaz SZA-BÓK törzs nevét.

Sumér SZA = mező, sík vidék SA = hely, birtok

BOK megfelelője és e nép lakóhelye: BUK-ovina (VINA = BINU a sumér-akkádban “tamarisz-fenyő” datolyapálma s ebből a latin: PINUS = fenyő. Ez a szó képezi alapját a cédrusairól híres LI-BANOn-nak is. Egyébként ismert családnév hazánkban: SZABÓKY.

5./ KOSZTO-BOK törzs, az előbbivel szemben a “hegy-hát” lakók ugyancsak Bukovinában és a Keleti-Beszkidék vidékén, valamint a Máramarosi havasok déli környékén. Helynevek: KOSZTO-lány, GOSZTONY.

6./ BIESS-i törzs (latin feljegyzés). Az “ie” kettőshang nyelvjárási maradvány (mint iédes, riépa = édes, répa a székely nyelvjárásban; ides, szip: a hajdú nyelvjárásban). Lakóhelyük a BISO-VISO – völgy és környéke. Helynévben: VISK (Máramaros vm.) és BES (Ung vm.). Nevüket viseli a BESZ-kidék hegyvonulata (BESZ+AKAD = Besz hegye).

Sumér: bi-es, BISZ = víz (Biso-Viso völgy patakja).

7./ A Keleti-, Délkeleti-Kárpátok völgyeit lakták a KÁRP-ok.

Sumér: KUR = hegy, hegyhajlat KAR = gát, emelkedés, magaslat.¹²²

Amikor Marcus Aurelius – a Pannóniát fenyegető markománok, quádok és hermundurok, valamint jazigok ellen hadakozott, az erdélyi Érchegeység és ennek bányavidékei szenvedtek támadást. E vállalkozás résztvevői az Erdélyen belüli BISSI, SABOKI és KOSTOBOKI törzsek, akik az

¹²¹ Dr. Szöllősy Zoltán: Az erdélyi dákok története. München, 1978. Kézirat. 12. o.

¹²² E neveket feljegyezve találjuk Cassius Dio. LXXI. 12, Fausanius 10, 34 és Zozimus IV. 34 fejezeteiben.

Erdélyen kívüli bászarnokkal szövetségben megverték M. Claudius Fronto római légióit úgyannyira, hogy a dák helytartó is holtan maradt a csatatéren.¹²³ Utódja a vandál azdinger törzset bízta fel a határos kosztobokok ellen, amit ezek sikeresen végre is hajtottak. Moldva dombvidékéről a legyőzött kosztobokok a Kárpátokon belül lévő völgyekbe húzódtak.¹²⁴ Velük együtt feladták a sík vidéket, Moldvának a Szeret-Prut közti vidékét a mezei szabókok is.

8./ A Felvidéken, ennek nyugati részén a Csallóközben, a Nyitra, Vág és Garam völgyeiben éltek a MARKOMAN-ok. Nevük sumér: MAR = utód, kölyök, akkád: MARU = fiú, ifjú, legény. KUMÁN a törzsnév, az őse neve, akinek leszármazottjai. Nevüket Komárom őrzi.

Maga Kretschmer is elismeri, hogy nyugat-iráni szittyák érkezhettek a Felső-Duna vonalára, ezt mutatják a régészeti leletek. Az asszír feljegyzésekben szereplő "gomár-gomér, gimirrai, gamru", a görög feljegyzésekből ismert kimmer szittyákról van szó. A "gömöri népek", akik a királyi szittyák sztyeppevidékre érkezése előtt szorultak nyugatra, Észak-Balkánra és Elő-Ázsiába Kr. e. 800-700 között. Ezek nyomait – írja Wiesner professzor – sajátos iráni jellegük, lószerszámaikról szinte lépésről lépésre követhetjük.

9./ HERMUNDUR törzs

Hermány, Herlány és Hernád hely és vidéknevek őrzik nevüket hazánkban. Lakóhelyük a Rima-Bódva-Hernád vidéke volt, s nevüket római források emlegetik.

A lázadások és felkelések egymást érik Dáciában. Antonius Pius császár (138-161) idején két ilyen, a szabad dákok és a jászok támadásáról tudunk. A rómaiak számára a legsúlyosabb volt az említett markoman háború idején kívülről jött általános támadás. Ezt Tarbos herceg vezette és csapatai a dák-római fővárost is fenyegették. A római tisztviselők menekülése, elrejtett kincsek, aranypenzék, elhagyott települések, romok és tűzvészek jelzik a helyzet súlyosságát...¹²⁵

Erdély felszabadítása **Róma kiépített provinciát veszít Erdélyben**

A rómaiak már alig 60 évvel a diadalmas hódítás után, 168-ban komoly leckét kaptak Erdély megtartásának nehézségeiből. Nem kis veszteségek árán mégis ott maradhattak. Jó 80 évvel később a római provinciát elérte a pannóniaiak lendülete, de leginkább a környéken élő népek szabadságvágya. A rómaiak romlása és a szabadságra vágyók ereje egyre nőtt. Nézzük először a romlás útjelzőit, megint csak római forrásból.

Amikor Valerianus 253 őszén ünnepélyesen bevonult Rómába, a szenátus fiát, Gallienust augustus címmel társuralkodójává emelte. A gyermek és ifjú cézárokkal, augustusokkal szemben, akik csak névleg részesedtek Maximinius Thrax, Philippus, Decius, Trebonianus Gallus hatalmában, a 35 éves Gallienusszal apja kezdettől fogva megosztotta birodalmát. A zilált keleti helyzet már régóta császár jelenlétét kívánta – a gótok 253-ban a tengeren át rohanták meg Kisázsia, feldúlták Pessinust,

¹²³ Cassius Dio. LXXXI. 16.

¹²⁴ Cassius Dio. LXXI. 12.

¹²⁵ Dr. Szöllösy Zoltán: Az erdélyi dákok története. Kézirat, München, 1978. 18-21. o. Jegyzetekkel

Ephesust, a perzsák új nagy támadásának áldozatul esett Mezopotámia, Szíria nagy része, átmenetileg Antiochia is kezükre jutott – így Valerianus 254 elején elhagyta Rómát és a nyugati provinciák gondjai a tetterős fiatalabb császárra maradtak. Gallienus az illyricumi parancsnokságot a katonaság erőszakossága miatt óvakodott betölteni. Ő maga vette fel a harcot a betörő germánokkal szemben, akár a Dunát, akár a Rajnát lépték át. Forrásaink azonban a következő évek eseményeiről alig-alig tájékoztatnak. 254-ben a gótok már Hellaszig eljutottak, a markomanok Pannónia nyugati városait dúlták fel és Itália felé nyomultak. Gallienus az érmék tanúsága szerint 254-257 között négy győzelmet aratott a germánok felett – de Germanicus maximus címéből nem derül ki, hogy a frankok, az alamannok, vagy a Duna-vidéki germánok felett diadalmaskodott-e. 257-ben a Dacicus maximus címet is használta: valószínűleg a Dáciába befészkelődött kárpokra sújtott le.

Átmenetileg a pénzügyi helyzet is javult, a hadsereg pénzellátásában – legalábbis Illyricumban – nem történt fennakadás. 254 végétől azonban a pénz értékcsökkenése meggyorsult – az antoninianusok átlagsúlya másfél évtized alatt 27 %-kal csökkent, ezüsttartalma szinte jelképpé vált, - a római verdékből alig érkezett pénz a dunai provinciákba. Válságosra fordult a katonai helyzet is, az egyre elhanyagoltabb védelmi vonalatat egy időben rohamozták a frankok és a Duna-vidéki barbárok, akik sorában egyre sűrűbben tűntek fel a korábbi ellenfelek, a markomanok és a kvádok is. A pannóniai alakulatok, amelyekre korábban csak egy-egy betörés visszaverése hárult a Duna-kanyarban és nagyobbára az illyricumi központi hadsereg kötelékeiben harcoltak Dáciában, az Al-Dunánál, Thráciában, most mindinkább saját határaik védelmében hullatták vérüket.

Gallienus 256-ban, amikor az események a Rajnához szőlítették, nem térhetett ki többé az illyricumi parancsnokság helyreállítása elől. Újabb ellencsászár fellépésének kivédésére idősebb fiát, Valerianus juniort küldte Sirmiumba cézári rangban. A kísérletben ugyanaz a gondolat öltött formát, amelyet 30 évvel később Diocletianus alkalmazott sikerrel, két augustus és két cézár között osztva meg a hatalmat. Valerianus cézár azonban gyermek volt, anyjával, Salonina császárnővel Sirmiumban élt, a hadsereg irányítása Gallienus kipróbált katonájára, Ingenuusra hárult. Erőfeszítések történtek a gazdasági helyzet javítására is: a viminaciumi verde, amely ettől kezdve egymaga látta el az illyricumi katonai pénztárat, 6 officina-ra (műhely) fejlesztve megkétszerezte pénzkibocsátását. Ugyanakkor katonai építkezésekkel igyekezett gátat vetni a barbár támadásoknak. Illyricum helyzetének rendezésével egy időben vetette meg Gallienus nagy központi lovasseregének alapjait Mediolanumban, ahonnan szükség esetén felvonulhatott a Rajnához, a Dunához, barbárok vagy lázadó seregek, ellencsászárak ellen.

Az illyricumi kísérlet nem volt hosszú életű. A Rajnánál kialakult helyzet Gallienust az erők további átcsoportosítására kényszerítette. Ámde nemcsak csapatokat vitt magával, hanem 257-ben a viminaciumi verde 3 officináját is. Ezzel azonban végleg felborult a gazdasági egyensúly és a belső béke Illyricumban. Valerianus junior 258 nyarán meghalt – nem lehetetlen, hogy a katonák haragja végzett vele, - a légiók ismét felkeltek és Ingenuust kiáltották ki császárrá Sirmiumban. De uralma néhány hétig tartott csupán, Aureolus lovashadserege végigdübörgött a Dráva menti hadúton és Mursa mellett szétverte a győzelemhez szokott illyricumi csapatokat.

Újabb kísérlet következett. Gallienus germániai és britanniai csapatokat vezényelt Sirmiumba, ahol a vezéri pálcát Regalianus kezébe helyezte. Az elégedetlenkedő pannóniaiak közé nagyobb tömegben marcomannokat telepítettek. A viminaciumi verdét még Ingenuus hatalomátvétele előtt leszerelték és Mediolanumba telepítették. Úgy látszott, sikerült az illyricumiakat megfosztani az újabb lázadás lehetőségétől.

Ekkor azonban a Keletről érkező hír mindent felborított: Valerianus, aki fiánál kevesebb sikerrel küzdött Keleten, perzsa fogságba esett. Úgy tűnt, minden összeomlik, a bukás Gallienust is magával sodorja. Keletet újra perzsa hadak árasztották el, ami megmaradt, lázadók kezére jutott. A

Rajánál Postumus, Sirmiumban Regalianus öltötte fel a császári bíbort “a Birodalom megmentésére”. Postumus korábbi urát, a gyermek Saloninus cézárt Galliában ostrom alá vette, majd felkoncolta. Az alamannok áttörtek a Raján, végigdúlták Galliát, Észak-Itáliát és feltartóztathatatlanul Róma felé vonultak. Gallienus mellett csak lovashadserege tartott ki.

Megindultak a dunai barbárok is, a Havasalföldről a gótok elől kevésel korábban a Duna-Tisza-közébe menekült szarmata roxolánok, a kvádok, al-dunai népek. A legnagyobb erejű támadás Pannóniát érte. Sirmium körül megsemmisült az összevont hadsereg és áldozatul esett maga Regalianus is. Senki sem volt többé, aki feltartóztathatta volna a provincia belsejébe özönlő fosztogató, gyújtogató, gyilkoló hordákat. Közel 30 éremleletet ismerünk e szerencsétlen időből Pannónia minden részéből. A földbe rejtett kincsek a támadók előnyomulását, a menekülők rettegését jelzik, reménytelen kísérletüket vagyonuk átmentésére egy jobb korba, amelyet nem értek meg. Városok, virágzó birtokközpontok, falvak, elszórtan fekvő majorságok, részben a magukra hagyottan védekező katonai táborok is láng és fosztogatók martaléka lettek. Gorsiumban, az egyik legjobban ismert településen kő kövön nem maradt. Összeomlottak a császárkultusz fényes szentélyei, csarnokai, oszlopai, díszes párkányai a fórumra zuhantak, törmelék, hamu temetett mindent maga alá. A markomann háborúk legsötétebb éveiben sem volt a pusztulás ilyen teljes. “Pannóniát – írta Eutropius – a kvádok és szarmaták elpusztították.”¹²⁶

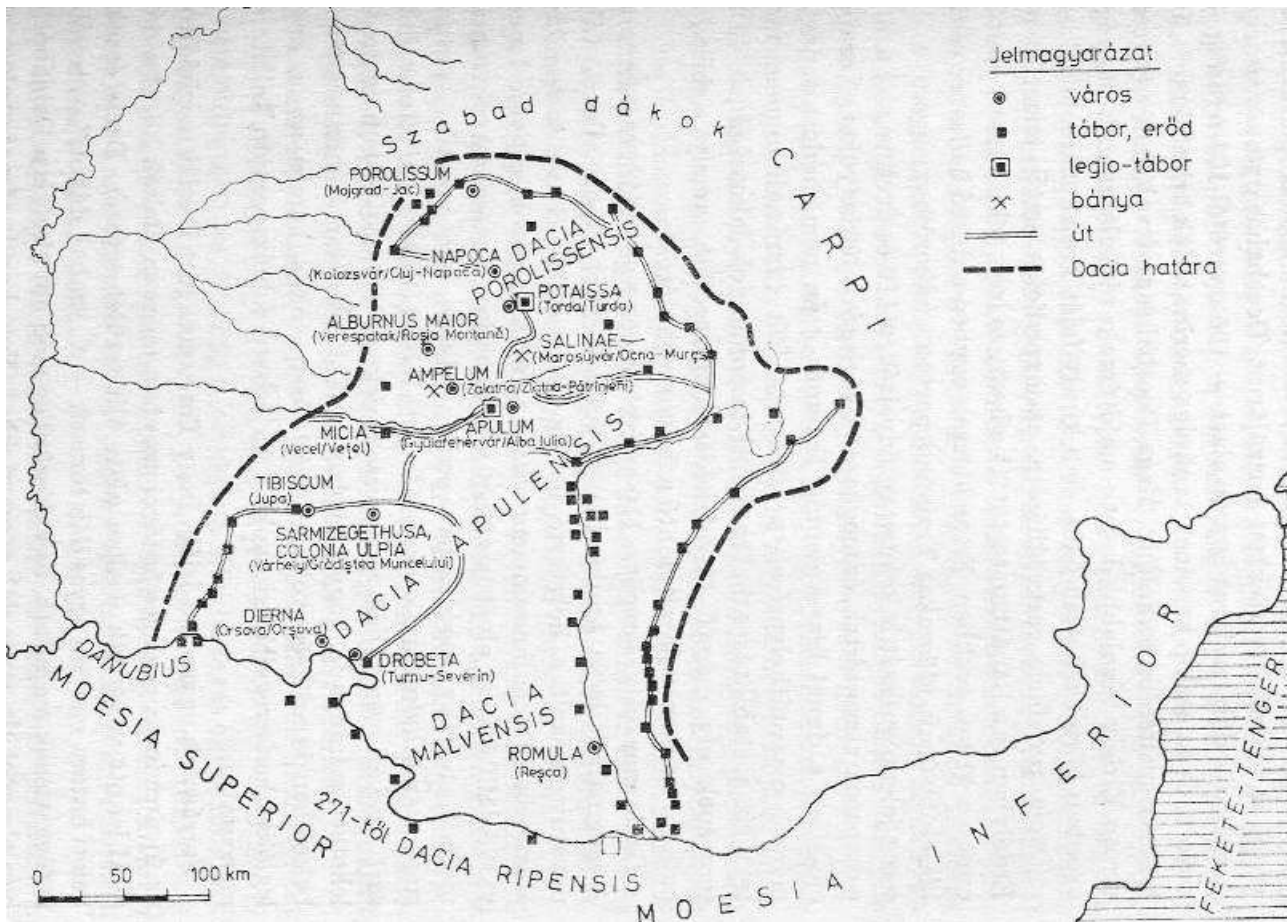
Gallienus végül úrrá lett a Birodalmat sújtó válságon. Lovas hadseregével megállította és kiűzte az alemannokat, Aureolus pedig a Keletről felvonuló ellencsászárt, Macrianust verte le Serdicánál (ma Szófia). Így 262-ben Gallienus hozzákezdett Pannónia újjászervezéséhez. A hadsereg maradványai néhány évig Poetovioban védték az Itáliába vezető utat, míg a limes táborokban helyre nem állt a rend és újjá nem épültek a leomlott tornyok, kapuk, falak. Sziszeken (Siscia, Šišak) nagy teljesítményű pénzverde nyílt, amely a csúcspontján lévő infláció értéktelenné vált pénzeivel látta el a dunai provinciákat. A katonai táborokban, őrtornyokban, a főútvonalakon végzett javításokon kívül néhány építkezésre is futotta erejéből. Ekkor jött létre az egykori császári (?) nagybirtokon, Sopianaeben (Pécs) a régészeti ásatások során előkerült U alakú palota és körülötte a város, amely átmenetileg helytartói székhely volt. A százszámra elpusztult településeken, városokban azonban még két évtizeddel később is fű nőtte be a romokat. Gorsium égne meredő falcsonkjai között a megmaradt lakosság összehordott kövekből, vályogból, fából tákolt össze szükséglakásokat, nyomorúságos kunyhókat.

268-ban az illyricumi császárokkal nem a 248-260 között a Birodalom vezetésébe újra és újra beavatkozó Duna-vidéki katonák kerültek uralomra. Vérvesszteségeik már korábban megtörték őket, városaik, földjeiket a barbár hordák tönkretették; a gallienusi átszervezések után nem jutottak többé szóhoz. De megváltoztak a körülmények is. A gót támadások Decius, Trebonianus Gallus alatt és Valerianus életében voltak a leghevesebbek, a 260-as években fokról fokra kifulladtak. II. Claudius 269-ben súlyos vereséget mért rájuk, Aurelianus a következő években talán még nagyobb, ezúttal saját földjükön, amikor vezérük, Cannabaudes is a csatatéren maradt.

A hivatásos katonák, akik 268-tól kezdve átvették a Birodalom irányítását, nemcsak a határok – elsősorban Illyricum – megvédésében mutatták meg rátermettségüket, hanem a római gondolkodásban, a Birodalom érdekeinek képviselésében is a 260 óta megerősödött szeparatiztikus

¹²⁶ Fitz Jenő drámai színekkel ecsetelt beszámolójának olvasásakor erősen hiányolom, hogy amikor a rómaiak gázolták le Pannóniát, Dáciát vagy más országokat, miért nem emelt szót az akkor legyilkolt őslakosok lelki üdvéért. Miért csak a hódítók építményeinek sárba hullásakor kiáltja világgá a sajnálatra méltó hős hódító tömeggyilkosok fájdalmát? Miféle történelemmel szeretne bennünket megajándékozni? Ha rá hallgatunk, ezután bárkit legázolhatnánk – ő, minden hódítókat barátja biztosan a mi oldalunkra áll majd akkor is.

törekvésekkel szemben. Gallia és a Kelet ismét egyesült Rómával Aurelianus alatt.¹²⁷ Fitz szóvirágainak képtelenségei akkor tűnnek fel számunkra, ha tudjuk, hogy Aurelianus is pannóniai származású. Ezzel együtt a 269-es római nagy erdélyi győzelem után éppen ő az, aki kivonul Dáciából. Sem Aurelianus, sem a rómaiak nem szoktak nagy győzelmek után provinciákat feladni kényszerítő erő híján, nyilván csak Fitz nem tud róluk, különben beszámolna a barbár hordák megjelenéséről, amelyek felmorzszolták derék római barátainkat. Ennyi szemléltetés elegendő lesz e sajátosan beszűkült történelemből.

170 Dákia római tartomány¹²⁸

Dácia provincia – Erdély - kiürítése egészen rendkívüli esemény volt, bár ma erről nem szól egyetlen történelemkönyv sem. Hatalmas győzelem a felszabadítóktól. Róma nem veszített eddig az időig egyetlen kiépített provinciát sem. Mezopotámiát és Örményországot ne számítsuk ide, mert Mezopotámia néhány éves megszállása és többszöri kifosztása után provincia megszervezéséig már nem jutott el - pontosabban meg sem fordulhatott Hadrianus fejében, - Örményországot viszont csak érdekkörükbe vonva uralkodóikon keresztül ellenőrizték. Róma történetének egyik példátlan eseményével állunk szemben, a birodalom ereje teljében kényszerül egy, amúgy igen jól védhető, - mi

¹²⁷ Fitz Jenő: Pannonok évszázada (193-284). Hereditas. Corvina, Budapest, 1982. 59-63. o.

¹²⁸ Magyarország története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. 217. o.

magyarok ezt még sokkal jobban tudjuk, - szinte bevehetetlen provinciát feladni. Természetesen egészen másképpen fest Erdély védhetőségének kérdése Ó-Magyarország belseje felől nézve, hiszen az anyaországra kapcsolódva mindössze egy jól védhető sarokként működik. Miután a rómaiak a medence közepét nem tudták birtokba venni, kénytelenek voltak a dunai talpazatról kiépíteni a provinciát. Innét nézve viszont túlságosan is hosszú határvédelmi rendszert kellett működtetniük.

A két helyzet között óriási a különbség hadászati szemszögből tekintve. Úgy tűnik, Erdély fémkincsei még ezt a stratégiaileg teljesen kockázatos határvonalat is kellőképpen indokolhatták a római stratégák szemében. Amikor azonban 168-169-ben, majd 270-271-ben újólág szembekerültek az "Erdély története" c. könyvben sommásan csak barbároknak nevezett támadókkal, napvilágra került az addig elkent stratégiai kockázat súlyos volta. Ezzel együtt Róma csakis saját telhetetlenségét okolhatja a számára csúfos kudarc miatt. Hibáikat tovább tetézték a pártos front, és általában keleti hódításaik állandó fenntartásának szándékával. Szemet vetettek a Közép-Ázsiában működő államok elsősorban távolsági kereskedelméből származó gazdagságára, ezért évszázadokon át kísérleteztek végérvényes kifosztásukkal. Mezopotámiánál tovább azonban a pártosok jóvoltából már nem juthattak, - bár kincseket utóbb bőven szereztek, - a kincsek forrására azonban kezüket sohasem tudták rátenni. E mohóság vezetett azután a rengeteg, elfecsérelt katonai erő eltékozlása utáni fellazuláshoz, amely paradox módon nem ott, hanem Erdélyben öltött testet hatalmas vereség képében. A bekövetkezett római zűrzavart fényesen mutatja, hogy az ostrom alá vett provinciából dobtak át nem egy légiót a mezopotámiai álmok megmentésére. Akárhogy is tekintjük az eseményeket, ez már bőven a vég kezdete volt Róma számára, és nemcsak Erdélyben és Mezopotámiában, de bizony magára a birodalom egészére nézve is. Ugyanakkor nyilvánvalóvá vált, hogy egy arannyal teli provinciánál is többre tartottak egy majdan kifoszthatónak vélt – amúgy készpénzben valóban többszörösen gazdagabb - országot. A rájuk tört válság miatt kockáztatniuk is kellett, hogy a pártosok illetve a perzsák kincseivel tömhessék be a birodalomban keletkezett vészes hiányokat. E mohóság miatt veszett oda Valerianus császár Edesszánál maga is 70 000 emberével 254-ben. Valerianus bukásában már új elemet is láthatunk. Róma a hozzá hasonlóan támadó Perzsiával találja magát szemben, amely maga is hódítani szeretett volna. Itt mégis a rómaiak támadtak újra, és a sors fintoraként az utolsó Arsziák-vérű pártos Berozamad győzte le Valerianust, miközben a dicsőséget I. Sápúr aratta le. A korábban csak védekező Pártosországot felváltó hódító Perzsia akaratán és tudtán kívül is segített Erdély felszabadításában nemcsak a rómaiakra mért vereségek képében, de hódító lendületük ellensúlyozásának kényszerével is.

Bármilyen különös, de valaki kiverte a rómaiakat Erdélyből. A csend körülöttük azonban vetekszik a Pártosországot, Perzsiát befedő csönddel. A Kincsestárban már utaltam arra a nagyon is valószínű tényre, miszerint e hadszínterek szoros kapcsolatban állottak egymással, és nemcsak a dák-pártos oldalon, de Róma is kénytelen volt az ellenség hadvezetéséhez igazodni. Nem egy légióját éppen Erdélyből dobta át a pártos frontra, éppen annak beismeréseként, hogy itt már nincs értelme ellenállni, valamint annak is, hogy már nem ők határozzák meg az események menetét. Még különösebb az, hogy a győztesek kilétét minden lehetséges módszerrel titkolják mind a mai napig, hiszen amíg Róma hétköznapjairól szinte napról napra, óráról órára készíthetnénk beszámolókat, - azt is tudni, hogy melyik híres ember melyik napon és melyik Forumnál kanyarodott szolgálival balra vagy jobbra, - Dacia győzöit olyan köd rejti, amilyen talán nem is létezik. Ha a rómaiaktól nem is várhatjuk el, hogy legyőzőiket névvel és címmel ellátva nevezzék meg, talán az ún. pártatlan, objektív történetírók pótolhatták volna e hiányt. Miután ők sem pótolták, bár meglehet, hogy azok sem voltak pártatlanok, akik annak mondták magukat, az indoeurópai történeti munkák elszólásaiból kell

valahogyan előbbre jutnunk. Fitz Jenő bőséges anyaggal ajándékozott meg bennünket, ezeket idéztem bőséggel. Fentebb már részleteztem Ó-Magyarország kelta törzseinek névsorát, de szó esett a germánnak tekintett törzsekről is. Amíg a valóban germánok, gótok és vandálok később Európa más részeibe vonultak, addig a Kárpát-medencén belül a nyugatiak által germánnak nevezettek sohasem mentek sehova, mert itthon voltak kelta-magyaroként. Sem a kárpok, sem a markomanok, sem a kvádok, sem a gepidák, osik, osonok, kosztobokok, beszkidék, a szabad dákok és a többiek nem mentek innen sehova, mert itthon voltak. Ők furcsamód kimaradtak az indoeurópaiak nagy népvándorlásából, ez is eggyel több érv őslakos mivoltuk támogatására. Arról nem is beszélve, ha ez a rengeteg ómagyarországi kelta-magyar törzs germán lett volna, akkor e ténynek a magyar nyelven látszania kellene. Árpád népe akkor bizony germánul kellett volna megtanuljon beolvadása során, és mi is germánul beszelnénk ma. Mivel ők magyarul tanultak meg itt, és a magyar nyelven ma sem látni germánok okozta kártételeket, ezért a Kárpát-medencei germán meséket most nyugodtan hátrahagyhatjuk mindörökre. Ennél sokkal fontosabb az a végeredmény, hogy 270-271-ben az őslakosok verték ki a rómaiakat Erdélyből az ősi jog nevében. Írhatnak a régi és mai római történészek bármit, elláthatják e föld őslakosait alantas és sértő barbár jelzőkkel, akkor is a hazát védő őslakosok takarították el innét őket. Nevezhetik tervszerű visszavonulásnak, átszervezésnek, netán erőátcsoportosításnak is éppen Dácia - Erdély feladását, valójában csúfos vereséget szenvedtek. A Kárpátok gyűrűjén kívül már nem ilyen egyértelmű a győzelem, de úgy gondolom, hogy a fentebbi tárgyalt anyagból kiderült az is, hogy a körülvevő tájak népei is messze voltak az indoeurópaiakhoz besorolható elszármazásokhoz.

A szarmata háború

A szarmatákról szóló helyzetértékelést Ferenczy Endre előadásával kezdjük:

Szinte egyidőben azzal, hogy az előnyomuló római légiók megvetették lábukat a Dunántúlon, a későbbi Pannoniában és elérték a Duna jobb partját, a folyam bal partjára, a Duna-Tisza közének sík területére egy harcias, iráni eredetű lovas nép törzsei érkeztek, a szarmata-jazigok. A Dunához való érkezésük időpontját a modern kutatás a Kr. e. 20 körüli időre teszi, és az aquincumi állandó katonai tábor építését éppen az ő beköltözésükkel hozza kapcsolatba.

A szarmaták számos lovas nomád törzs gyűjtőneve volt és hazánkba való megérkezésük előtt már jelentős szerepet játszottak az ókori Oroszország déli részeinek történetében, ahol a régészeti kutatások jelentős számú emléküket tárták fel. Innen érkeztek az Al-Duna felől hazánk földjére, miután már korábban egyes törzseik állandó harcban állottak a rómaiakkal. E harcok felkeltették irántuk a római írók érdeklődését, akik leírták harci szokásaikat és sok jellemző, bár gyakran távolról sem megbízható adatot közöltek szokásaikról és életmódjukról. Az ókori íróktól hallunk a jazigoknak az Alföldre való költözéséről is és az ő elbeszélésük adja hírül azt is, hogy a szarmata roxolánok törzse, mely nagy szerepet játszott később a földünkön lezajlott népmozgalmakban, a jazigok átköltözésének idején még az Al-Dunánál, Havasalföldön telepedett meg.

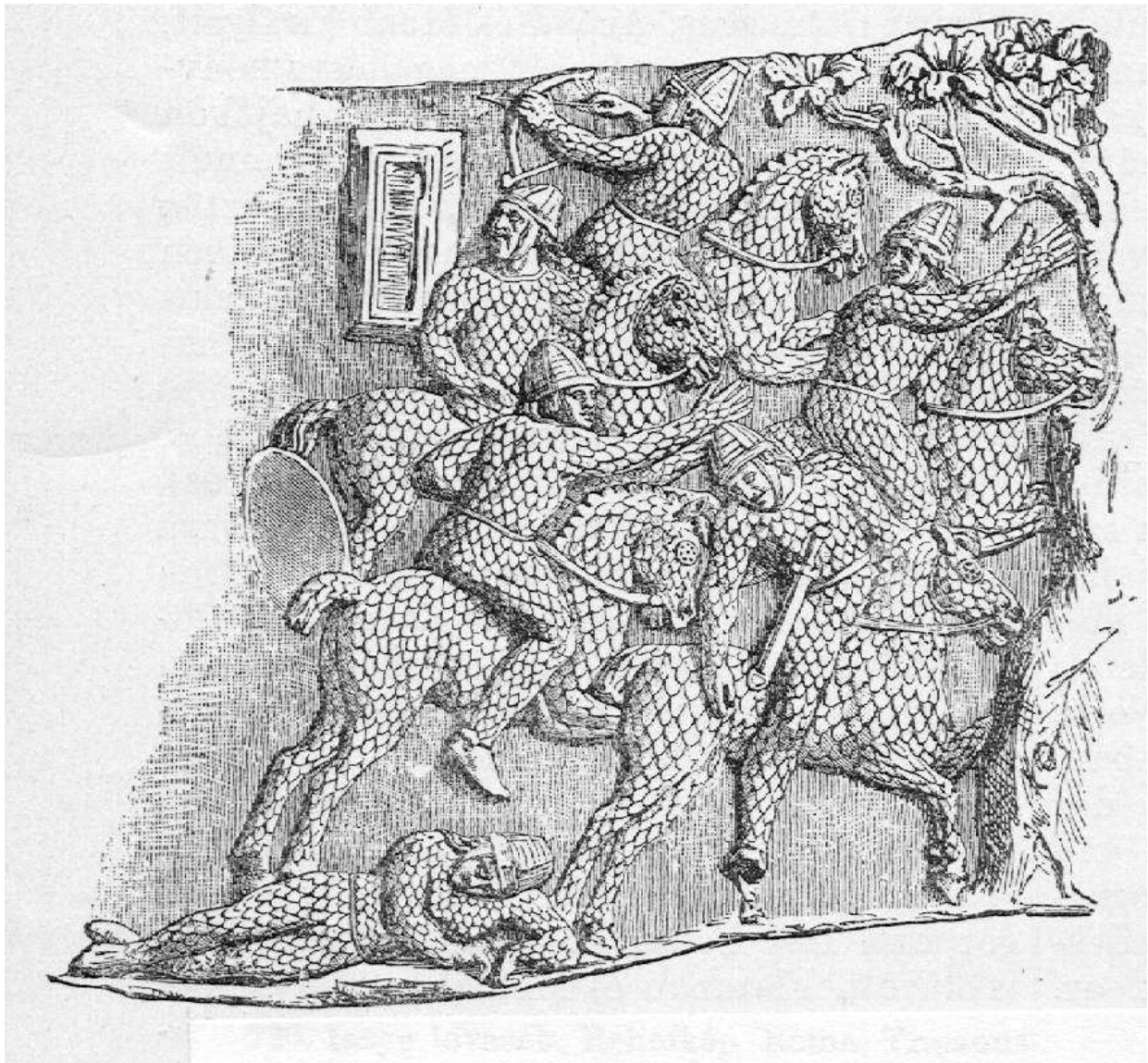
A szarmatákra vonatkozó történeti képünk, mely korábban főként az ókori irodalom értesülésein nyugodott, a legutóbbi időben jelentősen kibővült a hazánkban feltárt szarmata leletanyag teljes tudományos felmérése, leírása és magyarázata által. Ennek az ún. *szarmata corpus*nak köszönhető, hogy a magyarországi szarmata törzsek műveltsége, a rómaiakkal, valamint a "barbár" népekkel való kapcsolataik ma már nagyrészt világosan állnak előttünk, sőt a szarmaták népének fejlődéstörténete legalább nagy vonásokban újjászervezhető. A szarmata leletanyag felhasználása segítségével kísérlet történt már e nép magyarországi történetének korszakbeosztására is. Ez a

korszakbeosztás, mely még további módosításokra és finomításokra szorul, a szarmaták történetét négy szakaszra osztja (I. 20-180, II. 180-260, III. 260-335, IV. 335-570), és komoly segítséget nyújt a történeti újravázolás munkájához.

Amikor a jazigok megérkeztek az Alföldre, itt a szkíták maradványait, valamint dákokat találtak. A korai jazig letelepülés – mint az a leletanyagból kivehető – a Duna-Tisza közének északi részén történt, nagyjából az Eger és Kiskőrös közötti területszakaszon. A Kr. e. I. századra keltezhető jazig temetők leletanyagából érdekes kép formálódik ki a hazánk földjén elsőnek letelepült szarmata törzsek műveltségi viszonyairól.

A leletek egy részét azok a ruházati tárgyak, ékszerek alkotják, melyeket a szarmaták dél-országi tartózkodási helyükről hoztak magukkal, vagy pedig kereskedelem révén szereztek erről a területről (vékony aranylemezből készült ékszerek, gyöngyök, hegyikristály-függők). A leletanyagban szereplő tárgyak másik részét már itteni szomszédaitól szereztek, elsősorban a rómaiaktól (tükrök, fibulák). Akadnak azonban a korai jazig sírokban keltáktól eredő tárgyak is (gyűrűk, fibulák), melyek a szomszédos kelta törzsektől való kapcsolataik bizonyítékai. A sírok agyagedény mellékleteiből – természetesen – a dél-országi edénytípusok csak nagyon szórványosan jelentkeznek, viszont képviselve vannak a dákok, a római és kelta edényfajták. Általában a férfi sírok leletanyaga szegényes, amire elég magyarázattal szolgálnak a jazigok kedvezőtlen letelepülési körülményei. Nomád nép létükre az Alföldre való érkezésük után csaknem mozdulatlanságra voltak kárhoztatva. Egyik oldalon, nyugatról a rómaiak zárták el előlük a továbbjutás útját, másik oldalról, keletről a dákok fenyegették őket, míg északnyugatra germán törzsek akadályozták mozgásukat. Ezeket figyelembe véve alig lehet csodálkozni azokon az elkeseredett támadásokon, melyeket a szarmaták hol egyedül, hol más törzsek szövetségében intéztek a római fennhatóság alatt álló területek ellen.

A római írók, akik az ellenségnek kijáró gyűlölettel írnak a szarmatákról, és leírásaikban sok a hamis, torz vonás, az ún. toposz (a barbár népekre sémaszerűen alkalmazott, már közhellyé vált semmitmondó jellemzés), feljegyzik, hogy a jazigoknak több fejedelmük, máskor viszont, hogy két királyuk volt. A valószínűség az, hogy a szarmaták törzsszervezetben éltek és a törzsek élén fejlett nemzeti nemesség állott. Mint a szkítáknál, a szarmatáknál is találkozunk ún. királyi törzsszel (ez volt valószínűleg a törzsszövetség vezértörzse, melyből a törzsszövetség főnöke, a fejedelem kikerült), mely uralkodó helyzetben volt a többi törzsszel szemben, viszont valamennyi törzs korlátlanul akart uralkodni a közös erővel leigázott, meghódított népek fölött. Alattvalóikat szolgáknak tartották és így is nevezték őket. Nemcsak a területszerzés volt a fontos számukra, hanem ezzel együtt, sőt azt megelőzve, a hatalmuk alá hajtott emberanyag. Bátorságukat és harcban való ügyességüket elismerték a rómaiak is, és ennek köszönhető, hogy harcmódorukat a római történetírók részletesen taglalták.

171 Szarmata-jazig harcosok

A szarmata vezető réteg nehéz páncélosként harcolt, míg a közemberek mint könnyű lovasok vettek részt a háborúban. Valószínűleg csak az előkelők testét fődte a harc közben pikkelypáncél, akik hosszú lándzsájukat (a kontuszt) térdüknek feszítve, ék alakú csatarendben támadtak az ellenségre. Hosszú kardjuk mellett fontos fegyverük volt a nyíl is, mely a rómaiak szerint méreggel volt megkenve.

A szarmaták az Alföldön való letelepedésük után több mint egy emberöltőn keresztül békésen viselkedtek, amikor azonban a germán kvádok, akik a Duna-könyöktől északra telepedtek le és a szarmaták szomszédai lettek, továbbá a dákok megrohanták a római határokat, a szarmaták is részt vettek a kvádok oldalán a Pannonia elleni hadjáratban. A rómaiak csak nehezen tudták kivédeni ezt a támadást. Domitianus második utóda, Trajanus azután két hadjáratban legyőzte a dákokat és megalapította Dacia tartományt, amivel a hazánk földjén lakó szarmata törzseket, a jazigokat elválasztotta az Al-Duna vidékén élő rokonaiktól, a roxolánoktól. Amilyen kedvezőtlen körülménynek

számított a szarmaták számára az új római tartomány, mely elzárta őket a roxolánoktól, olyan kedvezően érintette őket másfelől régi ellenségüknek, a dákoknak a veresége, akiktől most a Tiszántúlt birtokba vették. A közvetlen okát nem tudjuk pontosan, de még Trajanus uralkodása alatt a jazigok támadólag léptek fel a rómaiak ellen és megtámadták Alsó-Pannoniát, melynek akkor Hadrianus, a későbbi császár volt a helytartója. Az ezt követő harcok komolyságát mutatja, hogy a rómaiak egy személyre, egy kiváló hadvezérré bízták átmenetileg Alsó-Pannónia és Dácia helytartóságát. A jazigokat ezután egy időre sikerült is távoltartani a római határoktól. A szarmaták békésebb magatartásában szerepe volt annak, hogy harcias szomszédaikat, a kvádokat sikerült a rómaiaknak megfékezni. A szegedi római erőd építése Antonius Pius uralkodása alatt (138-161) a szarmata-római érintkezés békés időszakára derít fényt. Az ebből az időből származó leletek is elárulják, hogy a jazigok helyzete a rómaiak megerősödése és a többi szarmata törzstől való elszigetelődésük következtében megnehezült. Hiányzanak a jazig sírokból a dél-oroszországi (pontuszi) ékszerek, viszont gyakori lelettárgyakként tűnnek fel bennük a római eredetű használati tárgyak és ruházati eszközök. A római határok mellett a szarmatákkal való kereskedelem ez idő tájt megélénkült, úgyhogy sok helyütt külön piacteret is építettek erre a célra a római táborok mellett.

A békés kapcsolatok a szarmaták és a rómaiak között azonban nem tartottak sokáig. Marcus Aurelius uralkodása alatt (161-180) a germánok észak felől rázúdultak a birodalom határaitra és a markomannok mellett a szarmaták is hamarosan beléptek a háborúba. Rómára nézve a háborúnak voltak rendkívül válságos szakaszai is, mert a markomannok vezetése alatt egész sor germán törzs támadt a birodalomra. Nemcsak Pannoniát és a vele szomszédos tartományokat pusztították végig a támadók, hanem még Felső-Itáliába is betörték. Marcus Aurelius császár és hadvezérei csak ügyel-bajjal tudták visszaszorítani a népáradatot. A jazigok végül is vereséget szenvedtek, de ennek ellenére engedélyt kaptak a rómaiaktól, hogy rendszeresen közlekedhessenek az Al-Dunánál lakó roxolánokkal.

A markomann-szarmata háború befejezése után a római-szarmata kereskedelmi kapcsolatok ismét helyreálltak, és a római áruk zavartalanul utat találtak az alföldi jazig telepekhez. Ugyanebben az időben újabb szarmata törzs bevándorlásával is számolnunk kell, amire a Szentes-naphegyi lelet szolgál bizonyítékokkal. Megállapítható másfelől a roxolánokkal való kapcsolatok feléledése is. 260 táján azután a roxolánok is átköltöztek az Alföldre (halomsíros temetők, átlós temetkezés), míg az ő korábbi helyükön, az Al-Dunánál a gótok tűntek fel.

A roxolánokkal való kapcsolatok, majd később a roxolánok bevándorlása jelentős változásokat hozott a Duna-Tisza köze lakosságának életkörülményeibe. A 2. szarmata hullámmal új ruházati szokások honosodtak meg, melyeknek velejáruk a csatok viselete, az övre akasztott pásztorkésszeggel együtt, amely vaskésből, csiszolóvasból, kovából, túból, árból és fenőkőből állott. Lassan azonban az addig nomád életmódot folytató szarmata törzsek az állandó letelepülésre tértek át, és valószínűleg az újonnan letelepült germán törzseknek, a vandáloknak, valamint a roxolánoknak a hatását látjuk abban, hogy a provinciális fazekasságot átveszik.

A III. század végén a keletről nyugatra áramló népek tovább súlyosbították a birodalom válságát és az új népek, melyek a birodalmat fenyegették, az Alföldön élő szarmaták sorsára is jelentős befolyással voltak. Miután a rómaiak Dácia tartományt feladták (271), Erdélyt a gótok szállták meg és a IV. században az Alföldön egy új szarmata törzs, az alánok mellett a germánok is egyre nagyobb számban telepedtek meg.

Az Alföldön letelepült vandálok és szarmaták viszonya a rómaiakkal a III. század végére ismét megromlott, és állandóvá váltak a harcok a római limes szarmata szakaszán. 270-ben a vandálok végigpusztítják Pannoniát. Diocletianus császár a kisebb erődök egész sorával erősítette meg a római határvonalat, sőt a Duna bal partján, tehát az ún. barbaricumon is építettett kisebb erődöket a

szarmaták szemmel tartására. Egy ilyen erőd (castellum) a Gellértheggyel szemben (a Március 15-e tér helyén, az Erzsébet-hídtól északra) épült és a híd építésekor egyik tornyát, majd 1932-ben az északi várfal egy nagyobb részét, továbbá a két középső patkó alakú tornyot is feltárták. A szarmaták rövid fegyverszünet után Constantinus császár uralkodása idején folytatták a harcot és ismét betörték Pannoniába. Ekkor pusztult el a mai Nagytétény területén állt Campona tábor (322), és e harcok emléke az ugyancsak Nagytétény területén talált hatalmas római éremlelet, melyet nyilván a betörő szarmaták elől rejtettek el.

Miközben a germánok és szarmaták közösen ostromolták a birodalom határait, törzseik egymás ellen is gyakran háborút viseltek, sőt II. Constantinus császár uralkodása idején a szarmaták népén belül véres forradalomra került sor a szabad-szarmaták és a szolga-szarmaták (Limigantes) között. A gótok ellen a szabad-szarmaták, vagyis a szarmaták vezető törzse – mely számra messze a szolga-szarmaták alatt maradt és élesen elkülönült a neki engedelmeskedő törzsektől – felfegyverezte a szolga-szarmatákat. Ezek azonban fegyvereiket nem a külső ellenség, hanem gyűlölt elnyomók ellen fordították, és ennek nyomán véres háborúra került sor közöttük. A szabad-szarmaták vereséget szenvedtek, és egy részük a római birodalomba kért bebocsátást, másik részük a germán viktofalokhoz menekült. A rómaiak a szarmaták e belső harcait kihasználva kísérletet tettek arra, hogy a szolga-szarmatákat távolra űzzék a határoktól (357 körül). A váltakozó sikerrel folytatott harcok nem hoztak a rómaiak számára végleges eredményt, sőt egy ízben a szarmaták cselt vetve kis híja, hogy magát a császárt nem ölték meg.

A népvándorlás hullámainak megnövekedése a IV. században az Alföldet újabb és újabb germán törzsekkel árasztotta el, majd az V. század elején a hunok terjesztették ki hatalmukat hazánk egész térségére. A szarmaták ebben a véres, mozgalmas korban előbb a germánok, majd a hunok felsőbbségének az elismerésére kényszerültek, de nagyjából megmaradtak régi szállásterületükön. Erre a korra keltezhető leleteik kiértékelését rendkívül megnehezíti, hogy temetőik anyagában a szarmata emlékek a germánokéval összekeverve jelentkeznek. Az azonban éppen az emlékéanyag különböző elemekből való összevegyüléséből is kitűnik, hogy a szarmaták jelentős átalakuláson mentek át mind anyagi kultúrájuk, mind pedig szokásaik tekintetében. Jelentős momentum a szarmaták vallási és kulturális fejlődése szempontjából pl. az új temetkezési szokások térhódítása. A halottak tájolása a késői szarmata temetőkben teljesen más, mint a koraiakban volt, előfordulnak továbbá halomsíros temetők, valamint a koporsós temetkezési szokásai is.

Érdekes, hogy a szarmaták, akik a római birodalomnak hosszú időn át egyik legféltettebb ellenségei voltak, végső soron osztoztak annak a római tartománynak a sorsát, melyet ők hasztalanul igyekeztek meghódítani. A hunok, akik annak a sztyeppi előretörésnek a során jutottak el hazánk földjére, szinte egy időben igázták le a szarmatákat és az egykori római provincia, Pannonia lakosságát. A szarmaták egy része már előzőleg letelepedett a római birodalom területén, másik része azonban az Alföldön maradt és túlélte a hun uralmat. Mint a hunok által leigázott többi nép, a szarmaták is visszanyerték függetlenségüket a nedaói csata után. Az Al-Duna vidékén elég erős szarmata államalakulat fennállását bizonyítja, hogy a rómaiakkal is szembeszálltak a szarmaták és elfoglalták tőlük Singidunumot. A többi néppel együtt Beuga és Babai szarmata királyok részt vettek a gótok elleni hadjáratban és ez okozta utóbb a szarmaták újra visszaszerzett függetlenségének elvesztését. Midőn a szövetségesek vereséget szenvedtek, a gótok bosszuló hadjáratokat vezettek a szövetség tagjai ellen, és ezek során Theoderich a szarmatákat is megtámadta. Legyőzte és megölte Babai szarmata királyt és elvette a szarmatáktól Singidunumot. A szarmaták politikai függetlensége valószínűleg ekkor szűnt meg véglegesen. Területüket a gepidák foglalták el, akiknek uralmát a szarmaták kénytelenek voltak elismerni, és seregükben katonáskodni. A gepidák bukása után a szarmaták is avar fennhatóság alá kerültek, míg egy részük a langobárdokkal Itáliába távozott. Az

avar-bizánci háborúk idején a VII. század elejéről van még adatunk a szarmatákról, akiknek emléke az időtől kezdve homályba vész.¹²⁹

Ferenczy anyagához néhány megjegyzést fűznék. Először is figyelemre méltó, hogy a szarmatákat és jazigokat együvé tartozónak írja le. Ennek a későbbiekben még jelentős szerepe lesz. Forrai Zoltán a jazigokkal kapcsolatban azt írja: *Október elején a kezembe került ... egy 1780-as évben írt angol geográfiai enciklopédia (A New and Complete System of Geography). Ebben a magyarságról sok fontos dolog derül ki, ahogyan az akkori világ ismert bennünket. Íme pl. Hungary a nevét a hunoktól kapta, egy szkíta nemzettől, akik a 9. század óta birtokolják. ... A világ még csak úgy ismert bennünket, hogy a szkítákból származó hun nép! Sőt, a jászokokról is így ír: Erlau, a considerable city ... to this County (Heves) is united that of Jashi of Philisti with great Cumania ... Eger jelentékeny város és ehhez a megyéhez van csatolva a jász vagy filiszteus a Nagykunsággal...* Itt még az 1780-as években is a jászokat filiszteusoknak hívják. A megyét szó szerint Jasi-nak. Ilyen városunk van még Moldovában, amit *Jászvásár*nak, azaz oláhul Iași-nak hívnak ma is.

A jász egyenlő az íjas-íjazik vagy jazig fogalmunkkal, amely latinul filiszteus. A ballista vagy ballistae latin szó, amely a görög balló v. dob, repít, vet, lö szóból származik.

Ballistárius mint lövő így latin átvétel a görögből. A latin-görög kifejezés a ballisztikus vagy ballisztika, amely mai nyelven lőpálya vagy lövőszavunkban van meg legmegfelelőbbben. A ballisti vagy pilisti szavak voltaképpen ugyanazt az értelmet takarják. Az íjász vagy íjazik mint jász, ugyanazt.
130

Másodjára érdemes megállapítani a szarmatákról, hogy Kárpát-medencei, alföldi leletanyagokban dél-orosz, dák, római és kelta eredetű tárgyakat ismer fel a magyar régészet, az állítólag a medencében szintén jelenlévő nagyszámú germánokéból semmit. Ez azért figyelemre méltó, mert történészeink ebben az időben már nagyszámú germánt látnak Ó-Magyarország területén, ennek ellenére a szarmaták velük nem ismerkednek, tőlük semmit nem rejtenek a temetőik. Ugyanakkor halálos ellenségeiktől, a rómaiaktól van lelet, miközben szinte folyamatosan háborúznak egymással. Emiatt csakis arra gondolhatunk, hogy az itteni germán jelenlét bemutatása jobbra csak a római (érdekű) történetírók által elkövetett tévedés, amelyet hazai kutatóink készpénznek vettek anélkül, hogy utána néztek volna komolyabban. Annál is inkább, mert a dunai limes felől nézve a felvidéki, szabolcsi kelták, dákok római szemmel már bárminek is látszhatnak. Ezek után kérdés, hogy szarmata eredetű anyagot sikerült-e egyáltalán azonosítani a szarmata-jazig temetőikben, mert erről nem esett szó. Csak remélhetjük, hogy igen. Ha viszont a szarmata anyagban nem találni germán eredetű tárgyakat, az csak egyetlen dolgot bizonyít: Ó-Magyarországon nem voltak germánok, akikkel kereskedhettek volna!

Harmadjára lényeges esetnek számít a szarmata lázadás is, ahol a csekélyszámú ún. szabad szarmaták felfegyverzik a nagyszámú szolga-szarmatát – limigantes néven ismerjük őket, - abban a reményben, hogy azok majd a germánokra támadnak. Ehelyett ők a rájuk telepedő szabad szarmatákat támadják meg és küllebbítik lakóhelyükről a hódítókat, hogy elnyerhessék szabadságukat. Az őshonosok elkeseredését és lendületét vélelem felfedezni e szolga-szarmatáknak nevezettek háborújában. Ugyanazzal az elszántsággal szálltak harcba a rómaiak ellen, mint a pannoniai és hispániai kelták is korábban, és később semmivel sem bizonyultak gyengébbnek az eltávolított szabad-szarmaták nélkül. Itt a történettudomány erősen adósunk olyan adatokkal, amelyekre még ezek szerint várnunk kell. A késői időszak kulturális változásait – pl. temetkezési szokásaik megváltozását - magam beolvadásuk előrehaladásával tudnám magyarázni. Összességében tekintve érthető a germán

¹²⁹ Ferenczy Endre: A magyar föld népeinek története a honfoglalásig. Gondolat, Budapest, 1958. 84-89. o.

¹³⁰ Forrai Zoltán: A turáni átok. Táltos, 2000. november-december, 22-23. o.

lelethiány a szarmata temetőkből: nem voltak germánok Ó-Magyarországon, sőt a szolga szarmaták nem is hajlandóak megtámadni az eszerint nem germánokat, hanem keltákat, inkább uraikat verik le. De amint már említettem - ha annyi ideig és olyan sok germán élt itt volna Ó-Magyarországon, amelyről a támogatottak története mesélnek, annak látszania kellene a magyar nyelven. Miután a magyar nyelven semmilyen indoeurópai eredetű kártétel nem látszik, ezért ezen állításokat legjobb lesz hátrahagynunk és elfelejteni.

A Kárpát-medencei keltákkal foglalkozó nagyobb lélegzetű fejezetünk végén az itt élő különféle kelta-magyar törzsek felleltározása után rámutathatunk nemcsak azok jelenlétére, hanem az országot teljes egészében birtokló népességre. Szemben az eddig terjesztett téves eszméssel az ország teljes területét az őslakosok birtokolják hiba nélkül. Ők nem mások, mint a 10.000 éves Kárpát-medencei földműves paraszti nép és leszármazottaik. Sehol nem látni idegeneket, akik a támogatott történetírók szerint fölös számban lettek volna találhatóak e tájon. Emiatt Atilla és Árpád népe mind hazajöttek Magyarországra. Dr. Szöllősy Zoltán adatainak alapján szinte teljes a törzsek névsora ismert. A törzsnevek mögött megbújó hétköznapi emberek nem vesztek el, ismerjük őket az avar kor 60.000 köznépi sírjából és tudjuk neveiket is. Ezeket a Kincsestárban egyszer már újjólag közreadtam, megismételtem 2002-ben is: Az 1848-ig szolgáorban tartott magyar földműves népnek nyelvünk fennmaradásáért köszönetet mondhatunk. Ez a földműves nép lakik az avarok temetőiben szlávnyak bélyegezve, akiknek nevei: Aglény, Ajándék, Balzsam, Hitvánd, Legyes, Liliom, Csibe, Csinos, Csáb, Csúnya, Emese, Féltő, Helyes, Legényes, Halálos, Emlő, Mula, Mező, Szegény, Szemes, Szépe, Szerető, Szerelem, Szellő, Szomorú, Szombatka, Szentes, Tündér, Viola (Nagy Sándor: A magyar nép kialakulásának története). Senki más, egyedül az évezredek óta földet művelő magyarok azok, akik feltalálják és őrzik itt a szerves magyar műveltséget, magukba olvasztják a beérkezőket és tovább adják Európa sok szegletébe azt kivándorlóik hozományaként. A végtelen füves pusztákról érkező testvéreik azok, akik a lakhatásért és ellátásért cserében megvédik őket ellenségeiktől.¹³¹ A puszták népe meg is érkezik Atilla vezérletével.

A világháború utolsó fejezete Győzelem és a Római birodalom bukása

A hunok és Atilla győzelme

Ha eljutottunk addig a felismerésig, hogy az eddig tárgyalt három korábban szerepelt hadszíntér valóban összefüggéseiben tárandó fel, akkor már csak egy következő lépés a hunok szereplésének átértékelése. Karaton Al-Duna-i megjelenése nem tekinthető véletlennek több okból sem. Tudniuk kellett a ó-magyarországi fejleményekről, ez vitán felül áll. Ha a jászok és szarmaták beékelésével földrészek közötti hadvezénylési gyakorlatot ismerünk el, természetes folyományként kell értékelni a közép-ázsiai hunok - mint főnép és abban a helyzetben megoldásra képes haderő - áthelyezését Európába, - kiegészülve a pontusi-kaukázusi hunok nyugatra húzódásával Róma közelébe. Az átcsoportosítás valóban kolosszális méretű, nemcsak a fekete-hunok, de a közép-ázsiai

¹³¹ Mesterházy Zsolt: Útjelzők a magyar ókor történetének kutatásához. Turán, 2002. február. 40. o.

fehér hunok is jelentős tömegekkel képviseltetik magukat. Nem felejthető az a hatalmas véráldozat, amelyet az erdélyi, havasalföldi és al-dunai dákok, basztarna kelták hoztak szkíta vezetőrétegük irányításával a felszabadítás érdekében. Ugyanakkor Pannonián kívül a Dunától délre, a mai Bulgária területén komoly veszélybe kerültek az ott lakó kelta-dákok maradványok. Nemcsak a rómaiak szorongatták őket, de délről is erősödött a görög-bizánci nyomás, veszélyeztetve a régi kelta népesség fennmaradását. Nem állítható teljes bizonyossággal, hogy a hunok akkor feltétlenül Ó-Magyarország összes védelmi képességével tisztában lettek volna, hiszen kezdetben a hegykoszorú ívén kívüli központokból vezették háborúikat, bár meglehet, hogy a germánokat akarták előbb megrendszabályozni, majd szövetségessé tenni. Később Pannonia visszavételével (409 és 433) Ruga már Ozora környékén telepszik meg, Atilla viszont újra délebbre húzódik a Délvidéken, Margusban berendezett táborával. Valószínű az is, hogy Atilla ott közelebb érezte magát mindkét megrendszabályozandó római birodalomhoz.

Végül a hunok és Atilla győztes szereplése fejezi be a világháborút a Kárpát-medencéből vezetve. Atilla működését e szempontból is át kell értékelnünk, nem feledkezve meg pontuszi és közép-ázsiai hátszágáról sem.

A hunok bejövetele idején Nyugat- és Közép-Európa új néprajzi helyzete nagy körvonalakban már kialakult, a germán törzsek pedig már-már a Fekete-tengerbe ömlő Don-ig kezdtek terjeszkedni. Amíg nyugat felől a latin-germán nyomás nehezedett a dunai magyar törzsekre, ugyanakkor megjelent a keleti veszély is, amelyet a turk néven összefoglalt népek testesítettek meg, akik viszont a turáni magyarok ázsiai lakóhelyét fenyegették. A hun vezetőség ezt a magyar népekre veszélyes új világpolitikai helyzetet csírájában felismerte és meghozta a keserű elhatározást: feladta a katasztrófa előtt álló turáni hazáját és a nép jelentős részével nyugat felé útra kelt. Tervük az lehetett, hogy a kisebbnek vélt latin-germán erőket Kelet-Európából visszaszorítják és egyesülnek a Duna-medencébe már korábban betelepült magyar törzsekkel, egy erős, független dunai hun-magyar államot alkotva. A hunok elgondolása egész Európa politikai felépítését érintette és kivitelezésében három ütem észlelhető. Az **első ütemben a hunok sikeresen visszanyomták a germán törzseket és elfoglalták a Fekete-tengertől a Kárpátok ívéig terjedő földet.** ... A hun politikai elgondolás **második ütemében a Duna-medence felszabadítása következett.** (341-től a juhászokkal (jazigok) kötött fegyverbarátság, majd az erdélyi szkíták maradványaival, később a Karpodárokkal (Kárpát-urakkal) kötnek fegyverbarátságot, majd 409-ben Valériát, 433-ban Pannoniát a rómaiaktól szerződéssel veszik. Úgy látszik, az ország maradék részeinek birtokba vétele is békés úton ment végbe, harcokról sehol sem hallunk. Az őslakosság tehát az egész országban békében élt új ura alatt. A Duna-medence területének egy országgá való összefogása és minden ott lakó törzsnek egységes uralom alatt nemzetti egyesítése most lett valósággá a történelem folyamán először. Az egység intézményes megvalósítása jórésztben Attila király (432-453) nevéhez fűződik, ezért őt tekintjük a Duna-medence földrajzi egységének első felismerőjének, az egységes dunai állameszme megfogalmazójának és gyakorlati kivitelezőjének. Olyan politikai gondolat ez, amely azóta is irányítója a magyar nemzet politikai magatartásának. Éppen ezért Attila királyban az európai magyar történet egyik legragyogóbb alakját tiszteljük.

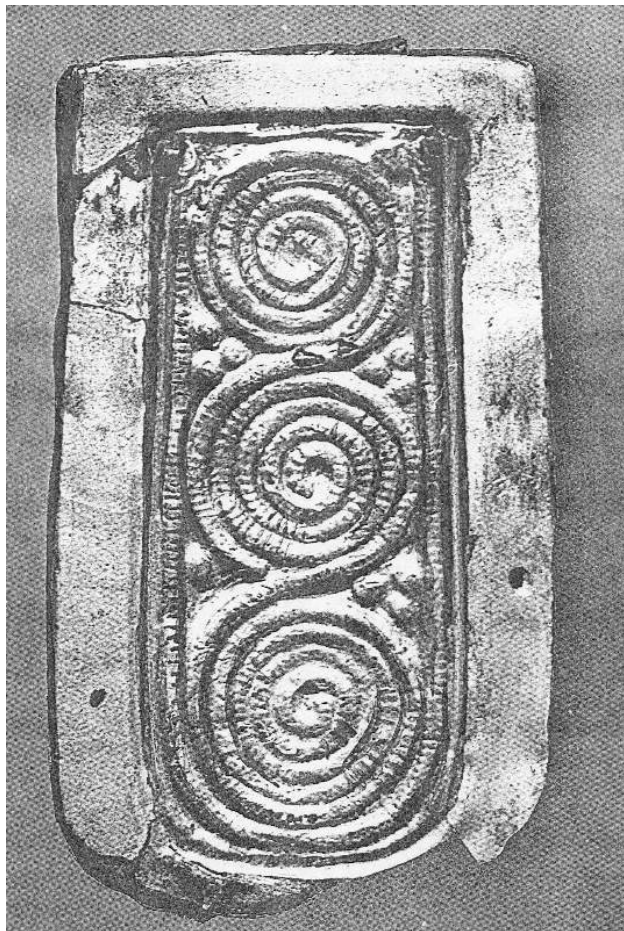

172 Hunnia¹³²

Attila politikai elgondolásában harmadik lépésnek szánta a Kelet- Közép- és Nyugat-Európában élő összes magyar származású törzsek felszabadítását a germán és római iga alól. Miként befejezte Magyarország megalkotását az egész földrajzi táj politikai egyesítésével, akként remélte, befejezheti Európa-I.- et is (a magyar Európát), az egész földrész politikai egyesítésével. Uralmát keletre a Don-ig, északra a Balti-tengerig sikeresen kiterjesztette s errefelé mindazt a területet egybefogta, amelyen a magyar nyelvű népek a korábbi évezredek idején szétterültek. E helyzetnek megfelelően magát a “Pontiak, Ister-vidékiek, Uráliak és Tót urak urának” címezte. Nyugat-Európában azonban az ő idejében eléggé megszilárdult a latin-germán-frank világ, megváltozott öntudatú népekkel. Ilyen körülmények között az egyesítés nem volt úgy megoldható, mint a Duna-medencében. Nyugati vonatkozásban fegyveres fellépésre, harcokra volt szükség. Attila fegyverei el is jutottak az Atlanti-óceánig, gondolatokat ébresztett mindenfelé, de az egyesült római-germán hadak felett a franciaországi Trója (Troyes) mellett Mauriacumnál nem tudott döntő győzelmet aratni. (Badiny prof. tagadja a catalaunumi csata megtörténtét.) Ezért Attila király Európa politikai egyesítését feladta. Gondolata azonban - az egységes Európa - mind a mai napig fennmaradt és minden igazán messze néző európai államférfinek ideálja lett. Mi büszkén mutathatunk rá, hogy az európai egység gondolata is egy magyar ember agyában született meg és az tett megvalósítására legelőször lépéseket. Attila tehát nemcsak nagy magyar király volt, hanem egyúttal a legnagyobb

¹³² Albisi Barthos Indár – dr. Kurucz György: Történelmi atlasz. Magyar Királyi Állami Térképészet, Budapest, 1926. 2. o.

európai királyok közt foglal helyet. Emlékének gyalázása a nyugat-európai történettudomány legnagyobb szégyene, amely e messzetekintő államférfiből, kiváló katonai géniuszból szörnyeteget faragott és ma is a barbár prototípusaként mutogatja.¹³³

173 Hun spirálok

Ahelyett, hogy könyvünk hátralévő oldalait a dicsőséges hun hadivállalkozások részletes leírásával tölteném meg, rámutathatok arra az igen valószínű tényre, hogy mindazt, amiről e könyvben szó került, Atilla és az őt követő sztyeppeiek mind igen jól tudhattak. Ha az európai hun felvonulás elsődleges célja a korábbi magyar szervezésű földrész politikai kereteinek visszaállítása volt, az éppen ezt az igyekezetet mutatja. Atilla nem azért birtokolt még a rómaiak számára is elképzelhetetlen méretű területeket, mert meghódította, hanem mert őseitől öröklött történelmi joga, műveltségének forrása szerint tartozott együvé. Ebben látom a hun kérdés lényegét. Ha pedig ők a történelmi folytonosság igényével léptek fel a Kárpát-medencében és Európában, annak komoly oka volt. Volt ilyen, nem is egy. Először is az, hogy Atilla idején a szláv és germán terjeszkedés mégsem volt olyan túlnyomó, hogy köztük az őshonos magyar-kelta földműveseket ne látta volna meg. Másodszer az, hogy Odoaker is ugyanezért vállalt szerepet Itáliában. Majd 568-ban Baján avar seregeivel újra a Kárpát-medencén kívül kezdi meg körülölelő hadmozdulatait, szinte lemásolva Atilla korábbi

¹³³ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. 144. o.

hadiösvényeit, keresve azokat, akik egyre kevésbé maradtak meg az ősi műveltségben a növekvő idegenség miatt. De a kezdetekhez visszakanyarodva a gravettiek rénszarvasokat követő népének leszármazottai nem felejtették el őseik hazáját, ahová bármikor hazajöhettek. A Folyamközben műveltséget alapító sumérok szétáramlása a másik általános összekötő kapocs Eurázsia ragozó népeinek közös tudatában. Nyelvük, műveltségük mindenhol felismerhető. Az ide tartozó népek okkal feltehetően sohasem felejtették el őshazájukat, bárhová is kerültek később. Ezért, ha bajba kerültek életük során, jól tudták, hová vezet az út haza. Úgy gondolom, hogy legalább ennyit fel kell tételezzünk egy őseit tisztelő ősnép részéről.

Vitán felül áll e hosszadalmas ókori világháború végéhez közeledve, hogy - elszakadva a hétköznapi történésektől – más, eddig kevésbé alkalmazott síkon közelítsük meg ne csak a hunokat, de még inkább Atillát magát. A hun nagykirályt a nyugatiak indulattal gyűlölik, még ma is rettegnek tőle tehetetlen dühvel. Ami rosszat róla elmondani lehetett, megtették, ki is nyomtatták sokszor. Hadakat előtte is, utána is vezettek nem kevesen végig Európán, pusztítottak is, romboltak is, öltek is eleget, tán még a sokszorosát is, mint Atilla. Mégis, ezek mind megbecsült helyre kerültek a történelemben, bátorságukat, dicső tetteiket zengi egy földrész. Atilla felé áradó gyűlöletük azonban nem szűnik. Személyében lennie kell valaminek, ami idegen számukra, netán felfoghatatlan ügyek húzódnak meg a háttérben. Atilla nem csak király, nagykirály, hanem szakrális (szent) nagykirály. Ő más mércék szerint él és uralkodik, ő nem téveszthető össze a ripacsokkal, törtetőkkal, erővel uralkodókkal, akik hatalmukat vérgőzös rettenettel igyekeznek fenntartani. Érzik is a különbséget, de talán nem tudják megnevezni szabatosan mibenlétét. Dühük valószínűleg a meg nem értés képességének dühe. Az érdekből történelmet írók számára valahogy így fest a dolog. Az etruszk műveltségen felnövő itáliaiak híres reneszánsz művészei közül ezer évvel későbbben néhányuk azonban van érzékeny antennája a különleges személy észlelésére és jelképek mögé rejtve meg is mutatják. Dante talán éppen a szakralitást megérezve kerekíti úgy az *Isteni színjátékot*, ahogy az ránk maradt. A szakrális nagykirályt láthatjuk az égiekkel való kapcsolatában, hisz szentsége, szakralitása tőlük származik, ezért őt megértenünk is velük, az égiekkel kialakult viszonyában sikerülhet csak. Kocsis István éppen ezt a kérdést vizsgálva írja:

... Mutassuk be mindezek után az Igazságot, mint égi lényt! Beszéljünk az Élő Égi Igazságról.

Az Élő Égi Igazság az, aki felfoghatatlan a mi korunkban... Aki mintha visszavonult volna a látható világból. Létezik, de visszavonult... Az Igazság az az Égi Lény, akivel tarthatta a kapcsolatot a régi korok uralkodója, ha valódi szakrális király volt.

A szakrális király bizony Őrajta, az Élő Égi Igazságon tartja tekintetét, Őáltala lát...

De mi, illetve ki az Élő Égi Igazság?

Az Igazság Isten Önvédő megnyilvánulása: az Isten akaratát érvényesítő legnagyobb Erő, a legszilárdabb Hatalom. (Büntető vagy védelmező hatalom: igazságszító. A világ megszűnne létezni, ha az Igazság nem érvényesítené mindig az igazságot.)

Az Égi Igazságnak (mint Isten önvédő megnyilvánulásának) formát öltése nagyon változatos lehet, de jelen lehet testetöltés nélkül is mint legfelfoghatatlanabb, de nagyon is érzékelhető isteni erő – nagyon nagy jelentőségű sorsdöntő eseményeken is... E legfelfoghatatlanabb, de a történelemben mégis leggyakrabban érzékelt isteni erőt a szakirodalom legtöbbször latin szóval numennek nevezi. A szótárban numen, inis (kis kezdőbetűvel) = isteni erő, istenség.

Numen tehát az, ami megnevezhetetlen, de létezésénél semmi sem nyilvánvalóbb; felfoghatatlan, de megtapasztalható, és megtapasztalása az ember legcsodálatosabb és legfélelmetesebb élménye.

A numen érzékelhető, de nem látható, az Élő Égi Igazság más megjelenési formái láthatók. (Nem minden helyzetben mindenki számára.)

Mindig a kor hitvilága képzetei, illetve fogalmai segítségével írták le az Élő Égi Igazságot (miképpen a nument is), a kereszténység előtti történetekben másképpen, mint a keresztény történetekben... A keresztény történetekben általában tüzes karddal lesújtani készülő angyal... Így jelenik meg Atillának Róma falainál, de így jelenik meg Salamon királynak is, amikor ő harcra készülődik Szent László ellen.

Az Élő Égi Igazság és a szakrális fejedelem viszonyának a megítélésekor nagyon fontos annak a figyelembe vétele, hogy kinek az érdekében jelenik meg az Élő Égi Igazság, de még fontosabb, hogy akinek megjelenik (akár elrettentőként, akár védelmezőként), az miképpen fogadja. A valódi szakrális fejedelem akkor is ellenkezés nélkül tudomásul veszi, mit kíván az Égi Igazság, ha őt rendeli vissza.

Raffaellónak a Vatikán Héliodórosz-termében látható freskója (Atilla Róma falai előtt, vagy másik címén: Leó pápa és Atilla találkozása) elmesél egy történetet, melynek központi hőse Atilla. A freskón látható történet ennyi: Isten, angyalai által, felszólítja Atillát, hogy Rómát ne támadja meg. Atilla engedelmeskedik.

A képen csak Atilla és kísérete fogja fel az Élő Égi Igazság jelenlétét, Leó pápa és környezete nem. És ez azt jelenti-e, hogy Raffaello Atillát – akarva vagy szándéktalanul – felmagasztalja, Leó pápa fölé helyezi? Hisz feltételezhetjük, hogy aki hallja Isten üzenetét – ha az üzenet tiltást tartalmaz, akkor is, - az áll közelebb Istenhez, az kedvesebb Istennek...

E kérdésre tehát igennel is válaszolhatnánk, de ne tegyük. Mégpedig a félreértelmezéstől óvakodván.

Induljunk ki inkább abból, hogy a kép nem Atillának és Leó pápának a küzdelméről szól, hanem Atilla és az Élő Igazság viszonyáról. És arról szól, hogy Atilla valódi szakrális király. A freskó Atillája ugyanis visszariad és engedelmeskedik.

És ez esetben a döntő próba éppen az engedelmesség próbája. Ha Atilla nem lett volna valódi szakrális király, akkor nem ismervén fel az Élő Égi Igazságot, szembe is fordult volna vele – teljesen reménytelen küzdelemben. És akkor Róma megmenekülésének nagy napja nem Atilla felmagasztalásának, hanem csúfos bukásának: önmaga és hadai megsemmisülésének a napja volna...

De Atilla engedelmeskedik, így Róma felszabadul, Atilla pedig felmagasztosul.¹³⁴

Hálások lehetünk Kocsis Istvánnak azért, mert rámutatott a római-magyar világháború során megfogható szellemiekben található különbözőségekre. Innét nézve szinte közömbös, hogy a vassal felszerelt seregek a csatamezőkön mire jutnak egymással, mert a magasságokban is folyik összecsapás, éppen a szellem világában. Itt már csak a felmagasztosultak képesek legyőzni ellenségeiket, nem a vasasok. Ez a valódi győzelem, nem pedig a késői félremagyarázások hullaszámlálása. Emiatt mindegy az is, hogy Aetiusról miért nem hallunk állítólagos catalaunumi győzelme után többé sohasem. A győztes általában életben marad és tovább küzd, de milyen győztes Aetius, ha soha többé nem láthatjuk viszont? Mindegy az is, hogy valóban a gótok verték volna szét még Catalaunum előtt Aetius seregeit, vagy valóban találkozhattak csapatai Atillával. Catalaunum mezőin mindenestre semmit sem talált az utókor, a milliósra becsült csatának alig van nyoma, mindössze egy hun üst, pedig a környéket már sokszor feltúrták a kincskeresők. A vesztesnek kikiáltott Atilla viszont hódoltatja Itáliát és Aquileiát is romba dönti. Valóban így néz ki egy szétvert hun sereg és egy Róma kapujában megdicsőült nagykirály? Bizonyosan nem. Történetünk végén most mégsem elevenítem fel a nyugatiak által Atillára ragasztott toposzokat, rosszindulatú üres

¹³⁴ Kocsis István: A Szent Korona Misztériuma. Turán, 2000. dec. -2001. jan., 44-45. o.

minősítéseiket, hiszen őt éppen szakrális minősége miatt gyűlölik, mert pontosan tudják, számukra személye nem érhető meg a testiség birodalmában.

Az első három hadszíntér eredményei önmagukban nem döntöttek el mindent a Nagy Ókori Világháború során. Azok eredménye a római terjeszkedés megállítása volt. Arra kényszerítették Rómát, hogy a birodalmat saját gazdasága tartsa el. A korábbi féktelen növekedéshez és az elhalványult nagy zsákmányokhoz képest nagy visszalépés volt ez. A rabszolgatartó gazdaság termelékenysége azonban nem úgy nőtt, ahogy az igények kívánták. Ezt a nem növekvő erejű birodalmat felmorzsolgatták a barbárok, - szokták mondani, - meg a belső nehézségei természetesen. Igen, Atilla saját hunjaival végezte el e munkát, sőt még a germánokkal is szövetkezett, hogy győzhessen. És mégis, a Rómát fosztogató germánok művelt, garantált pedigris indoeurópaivá nemesülve sütkéreznek ma a dicsőségben, és lelkesülten tanítják a világnak a saját véres történelmüket, míg a Rómát kímélő, földrészek ügyeiben vaskézzel, de mély emberi humánussal eljáró hun-magyar nagykirály szőrös barbárként végezte az indoeurópai történetírás jóvoltából. Hogy ez a nem várt csavar a történetírás lapjain miért így alakult, azt a Róma szindróma c. fejezetben kifejtettem. **Atillát - elődeivel és utódaival egyetemben Nimródától Árpádig - most a történelmi igazság nevében visszahelyezem az őt megillető helyre, a szent magyar királyok sorába.**

A szakrális – szent – magyar király nemcsak fegyvereivel segítette az ősi és megátalkodott ellenség, Róma bukását. A vasasok számára nem érhető szellem világában törte meg az Ó-Magyarországot, népét és rokon népeit elért gyalázatot. E diadal csak egy ilyen szent királynak juthatott osztályrészü. Neki köszönhetjük, hogy a Kárpát-medencében nem latinul és germánul beszélünk ma. Nekünk ez a legnagyobb győzelem, mert Atilla ennél nagyobb jelentőségű hagyatékot nem hagyhatott hátra. Köszöntsük ezért méltón a nagykirályt:

Idvezlégy hát kegyelmes Szent Atilla kerály, népednek segedelme, Magyarországnak édes oltalma!¹³⁵

¹³⁵ Atilla megszólítására felhasználtam Gál Péter József – Molnár V. József: Idvezlégy, kegyelmes Szent László kerály, Magyarországnak édes oltalma c. könyvének címet. A kötet az Örökség Könyvműhely kiadásában 1999-ben jelent meg Atilla, Álmos, Árpád, István, László és Mátyás Magyarországnak.

Végszó

Most, túl e tanulmányon eddig nem ismert helyzetben vagyunk.

Világháborúról írtam, de mégsem csak arról. Őseinkről, rokonainkról, magunkról, de ellenségeinkről is. Lelkünk és szellemünk rezdüléseiről, de talán ennél is többről. Évezredek történelméről, de talán közelebb hozott még régebbi évezredekről.

Kiderült, hogy nem vagyunk semmiféle aljanép, de Eurázsia minden pontján otthon voltak őseink, akik Európa feltalálói egyben. Leginkább pedig a Kárpát-medencében, Európa kellős közepén vagyunk otthon, ahol mindenki más csak vendég lehet.

Kiderült, hogy a ragozók (toldalékoló nyelvűek) műveltsége, nyelve, alapozó gondolatai, hite vitte előre a világot az elmúlt 10.000 évben, ráelve az isteni Ego lényegére.

Kiderült, hogy Európa is a ragozók nyelvén és műveltségén nőtt fel, vált egységes egésszé. Nyelvünk gyökszavai adtak nyelvet népek sokaságának, ezért minden mai európai nyelv közös őse a magyar.

Kiderült az is, hogy a ragozók időtlen eszmények által vezetve élték időtlen életüket.

Kiderült az is, hogy ez az életforma évezredek történelmének állandóságát és töretlen fejlődését biztosította. Az újabb ó-magyarországi újkőkori leletek éppen ezt mutatják, maga a nép is a szakralitásban élte életét. Az indoeurópaiak felszámolták a szakrális népeket, így azok felhígulva a testiség süllyesztőjébe, állati létre kényszerültek.

Kiderült az is, hogy a Fény, a fény hite, a Napvallás a ragozók találmánya, apostolai az utánjövők megtérítése érdekében is világítottak a sötétben járó lelkekre.

Kiderült az is, hogy a társadalmakat, népeket az ősi hagyományok szerint élők őrzik meg, építik tovább és a lázadók teszik tönkre. Ma, amikor a sajtó és a közgondolkodás jó része a lázadók pártján áll, nem vesszük észre, hogy ezzel a népek gerincét akarják megroppantani a globális világ létrehozása érdekében. Aki elveszti gyökereit és műveltségét, engedelmes fogyasztó-állattá alakul.

Kiderült az is, hogy az idillinek nevezett időtlenségben élő népek mellett megjelentek a magukat haladónak tekintő türelmetlen népek, akik az idő múlásának felgyorsításában látták jövőjük zálogát. Igazukat abban látták bizonyíthatónak, hogy a műveltséget hordozó embermilliók megsemmisítésével és beolvasztásával, majd pedig műveltségük átvételével és saját képükre formálásával önálló utakat választottak részben a kiirtott népek földjén, részben onnét kiszorulva, addig megműveletlen területeket is belakva.

Kiderült az is, hogy a türelmetlen népek minden más népet elnyomó eszméje a nagy birodalmak létrehozását istenítette a korábbi türelmes eszmék helyett, és e kívánt siker érdekében bármilyen mértékű emberirtástól sem riadt vissza. Ettől kezdve számíthatjuk az emberi faj utolsó lealacsonyodásának korábban elképzelhetetlen megvalósulását.

Kiderült az is, hogy a Kárpát-medencében élő magyarság eredeti, őshonos népe nem jött-ment, a róla ezt állítókkal szemben. Ilyen értelemben nem tekinthető kisebbségnek sem, mert ősei szülőföldjén él, mégha a türelmetlen vendégek mégis annak nevezik. Ki kell mondani végre, hogy a Kárpát-medencében egyetlen magyar sem kisebbség, mert nagyon is otthon van. Nálunk jobban itt senki sincsen otthon. Ezzel szemben viszont a mai Eurázsia több százmilliós néptömegének jelentős többségét alkotják az idegenek által beolvasztott rokonaink, erre a koponyaindexek adatai bőséges bizonyítékkal szolgálnak. Ezért a mai Európának is többségét alkotjuk, de a ránk kényszerített idegen nyelvek és indoeurópai mentalitás elterjedése folytán valamikori népi öntudatunk felszámolásával a Kárpát-medencén kívül szinte mindenütt, azon belül nem csekély részben elvesztettük azonosságunkat. Vagyis a környező mai szomszéd államokban túlnyomórészt erőszakkal beolvasztott magyarok élnek, akik már jórészt elvesztették nyelvüket, nem pedig osztrákok, szlovákok, ukránok, románok, szerbek. Aki nem hiszi, végezzen közöttük alapos családfakutatást. Emiatt igen gyalázatosnak, de főleg tudatlannak, sőt kifejezetten rosszindulatúnak tekinthetjük egy bizonyos John Lukacs megállapítását a magyarokról, amikor azt írja, hogy: a magyar népnek Szent István óta az a tragédiája, hogy nem volt eléggé termékeny, nem volt eléggé vallásos, és sohasem tudta teljesen benépesíteni a Kárpát-medencét.¹³⁶ Úgy látszik, hogy Lukacsnak fogalma sincs a magyar történelemről, de azért ez elég neki arra, hogy újabb lelkifurdalásokkal igyekezzen megajándékozni a magyarokat éppen a washingtoni magyar követségen elhangzott zagyaságaival. Úgy tűnik, a korábban 6-8-10 gyereket nevelő földműves népünkről még eddig nem hallott. Nyilván természetlenséggel magyarázható az is, hogy a Rákóczi Magyarországnak kétmillió magyarja ma csak 15 millióan él itt ősei hazájában, mert tíz ezrelékes évi szaporodással 40 millióan kellene lennünk. A különbség a Habsburgok, Trianon, a kivándorlások és két világháború számlájára írható. Úgy látszik Lukacs nem hallott még Mária Országáról sem, ahol annyi kegyhely és vallásos hagyomány él, mint talán máshol sem az egész világon. És végezetül arról sem hallott, hogy ebbe az országba mindig jöttek emberek, mert itt jobb volt az élet, mint Európában máshol. Jöttek azért, mert emberként élhettek, jöttek, hogy munkát kapjanak, jöttek, hogy menekülteként találjanak védelemre, és megesett, hogy hívták is őket, ha valami nagy szerencsétlenség, háborúság miatt kevés volt a dolgos kéz. A magyar nép igazi balsorsa nem itt található, hanem egészen máshol. Korábban hozzászokhattunk, hogy minket mindenki csak kifoszt, de ezt eddig mindig túléltek. Ha viszont a szellemi síkon történt meg a merénylet ellenünk, azt nehezen viseltük: a Habsburgokban, a Szent Korona gyalázásában, a nemzet trianoni keresztrefeszítésében, a birodalmak és velük a globalizációk (török, Habsburg, Sztálin és a kommunizmus, és ma Amerika és Európa) nemzetfelszámoló törekvéseiben és a Lukacs-félék kéretlen lesajnálásaiban. Minket ez sokkal jobban zavar, mint a felkészületlen és rosszindulatú Lukacsot útmenti keresztjeink talán (neki) elégtelen száma. Ha ez neki kevés, számolja össze Amerikában az útmenti kereszteteket, talán észretér.

Kiderült az is, hogy az idilli Világország eszméje ma is él. Letéteményese a magyar Szent Korona, mint Világkorona, a szakralitás hordozója. Titka csak a beavatott szakrális világkirályok számára nyílik fel. Ezért nemcsak kettőzött őrséggel kell vigyázzuk a Szent Kincset, létünk és azonosságunk

¹³⁶ Magyar Nemzet. 2000. július 8. 21. o.

zálogát, de kötelességünk helyre is állítani azt eredeti mivoltában. Az irányába áradó hitünk erősíti meg újra a Szent Koronát. Csakhogy a globalizátorok világuralma mindennek kiforgatására törekszik, újabb sötét világbirodalmuk létrehozásának eszköze, - amelyben a lelkek újra rabságba esnek - ezért a globalizációt a Gonosz uralmának kell tekintsük és utolsó leheletünkig harcolni ellene a szellem nevében.

Kiderült az is, hogy a világtörténelem minden ebül, hódítással szerzett birodalma pokolra szállt, mert az idő felgyorsítása a történelem felgyorsítását is eredményezte, amelyben minden sokkal gyorsabban pusztul, mint egyébként. Az ezután életre hívott világbirodalmakkal ugyanez a helyzet, bármilyen szervezésűek legyenek is.

Kiderült az is, hogy miután a türelmetlenek Európát is kezükbe kaparintották, itt különösen nagy pusztítást végeztek. Ha a kezükben marad a földrész vezetése, ugyanúgy a mélybe rántanak magukkal minden szerencsétlen élőt, mint korábban. A túlzott indoeurópai hatalomösszpontosítás egyik ismérve, hogy előbb-utóbb keres magának ellenséget, mint a rómaiak is. Először belül, amit a bevált módszerek szerint szentnek nevezett inkvizícióval torol meg, azután külsőt is. Az ok közömbös, bármi lehet, hisz ezzel csak az egységet kell szemléltetni. A mai Európa a jelek szerint belső ellenségét már megtalálta Ausztria képében. Különös mindez, mert amúgy Ausztria rendes országnak látszik: nem voltak kommunisták, a Habsburg uralom európaiaknak jobbára a pompát, csillogást közvetíti, nincsenek elrettentő hagyományaik, vendégszeretők is, könnyen kerültek be a közösségbe. Épeszű emberek mindenesetre így vélekedhetnek Ausztriáról. Ehhez képest mire számíthatnak a kelet-európaiak "gyanús" hordalékoktól sem mentes történelmeikkel, tisztázatlan, rájuk hagyott vegyes hagyatékukkal? Már a felvétel másnapján céltáblává válnak? Ez a lendületes Európa nem sokkal ezután rövidesen megtalálja majd külső ellenségét is. Mindezek miatt az egyesült Európa nem megbízható sötét politikai tényező, ezért vele szemben eszerint kell majd eljárni.¹³⁷ Európa a külső ellenséget várhatóan valahol Kelet-Európában azonosítja majd pillanatnyi politikai érdekei alapján, nyilván a gyanúsak körében igyekeznek majd szent inkvizíciót bemutatni, az erősek a gyengéken példát statuálni. Elfelejtik eközben, hogy a mai EU tagjai mind részesei voltak a Világ kifosztásának gyarmatosítóként, rablóként, emiatt nemcsak ötszáz év történelmi előnyük van, de az az anyagi előny is, amennyit ötszáz év alatt rabolni tudtak. De hát ez ugyanaz, mint ami össz-Európa birodalmi törekvéseinek új formája lesz. Új abból a szempontból, hogy az első körben még nem lőnek, csak gazdaságilag igyekeznek megszarolni a jövevényeket, majd felvásárolni őket utolsó fillérjükig. Ma még nem tudhatjuk, hogy mi magyarok beleesünk-e a törésvonalba. Úgy tűnik, ma még szerencse dolga lesz, hogy elkerülhetjük-e a drámai helyzetet. Ha kívül maradunk, jók az esélyeink. Meneküljön hát még idejében, ki merre lát.

Kiderült az is, hogy az indoeurópaiak utolsó nagy birodalmuk eszmei romjaiba, maradványaiba elemi erővel kapaszkodnak még ma is. Miután nem maradt már Európában szinte senki, aki elképesztő méretű tévedésükkel őket szembesítse, egyre inkább meggyőződéssel vallották ősi származásukat, ősi nyelvüket, ősi hazájukat. E hangzatos, és jól eladható meséjüket a múlt század közepétől egy emberként cáfolhatatlan igazságként hiszik. A mai, eddig egyesült Európának tagja az összes, valaha világbirodalmakat létrehozó hódító európai állam. Ezek az utolsó 500 évben sokszorosán kifosztották

¹³⁷ A bizonytalan politikai széljárás a tagokat saját védelmi rendszerek kiépítésére ösztönzi majd, hisz az osztrák példa alapján bárki bármikor ellenséggé változhat, ha a politikai helyzet úgy fordul. Ezek után kérdéses, mik lesznek az egyesülési folyamat új ismérvei, ha mégis mindenki mindenkitől fél?

már a világot és mérhetetlenül meggazdagodtak. Hogy mégsem élnek annyival jobban, amennyit raboltak, az ehhez való felelősöket maguk közt kellene megkeressék.

Kiderült az is, hogy a majdnem teljesen egységesnek hitt modern és győzedelmes IndoEurópa, e hamis ábrándok megvalósítójaként készül egy újabb hamiselvű Európai csúcsbirodalom létrehozására.

Kiderült az is, hogy a globalizációnak hatásos ellenszere van. Ez a nem zsarolható független egyén, aki nincsen eladósodva, nem függ "jótévőtől" és nem szorul rá másokra, és ősei szellemének tiszteletével él. Ez az önellátó falu és város, - a nem zsarolható összetartó természetes emberi szerveződés, - amely hosszú évezredekig megvolt pénz nélkül hagyományos munkamegosztása révén. Ez a meg nem téveszthető szellem, a hagyományaival felvértezett egyén, a tudását, szokásait tudatosan és gondosan ápoló közösség. Ez a közösség nem szereti az eladósodást sem. Ezek a globalizátorokat határaikon kívül tartók közösségei. Az indoeurópaiság mostani felszámolásával a globalizátorok ideológia nélkül maradtak. Csak az erőszakos hódítás – divatos szóval a "kőkemény nyomulás" - birodalmi eszméje maradt körülöttük. Kérdés, hogy most már hajlandóak vagyunk-e észrevenni, hogy a király meztelen?

Kiderült az is, hogy a világhódító és dúsgazdag Európai közösség tagjai igen nehezen tűrik, ha valaki úgymond felzárkózik melléjük a saját erejéből. A rendetlen Írország az elmúlt tíz évben saját erejéből bátorkodott úgy meggazdagodni, hogy a volt európai rabszolgatartókat is lepipálta, emiatt súlyos szidalmakat kapott. A jó isten legyen irgalmas hozzánk, bugyuta keletiekhez, ha egyszer netán vennénk magunknak a bátorságot, hogy felzárkózzunk a kiválasztottakhoz. Igaz, hogy minden mai nyomorgatásunknak ez a célja, de mégis. Hogy veszi az ki magát, hogy ezek a piszkos keletiek is annyit tudhatnak, mint a felkent gazdagok?

Kiderült az is, hogy a magyarság számára, amely a ragozó nyelvűek legépebben fennmaradt népe, a hamis tudatú Európai Közösséghez kívánt csatlakozása életveszélyes kaland, amely igen könnyen a nemzet gyors felszámolásával végződhet. Emiatt semmilyen ár sem túl nagy annak érdekében, hogy Magyarország kívül maradjon az egyformásított Európához csatlakozás csapdáján. A mai Magyarország csak azok szemében zsarolható az európai mesével, akik hisznek is az európai globalizátorok meséiben. A nyugatiak gátlástalan egyformásítói 1990 után keletről kaptak hatalmas támogatást a bukott trockista forradalmárok beépített ügynökeiktől, akik azt hitték, hogy újabb világforradalmat készíthetnek a világ tönkretételére. Ők azonban csak beépülni és rombolni tudnak megjelenéseik színhelyén, mert ehhez értenek csak, építeni még nem látta őket senki. Tipikus élősködők, mert építők nélkül nem találnak maguknak életteret. A globalizátorok ellenében élők közül, akiknek elég, ha bőségesen találnak ennivalót a hazaiból és nem akarnak mindenáron a fél világnak haszontalan árukat termelni, azoknak nem veszélyes a lebontók megjelenése. Ennél sokkal fontosabb azonban, hogy a szellemiekkel jól felszerelkezett népet semmilyen globalizátor sem tudja megszarolni. Az egyformásítók csak a testiség szintjére lebutított népeken tudnak uralkodni, a gerincüket jól tartókkal szemben tehetetlenek. Ez ott kezdődik, hogy aki nem kér kölcsön tőlük – sem az egyén, sem az állam, - nem butult el mégsem az agy mosásában, az nem kerül a hálójukba. Aki nem rohan a bevásárlóközpontokba pénzét elverni, az sem. Lehet, hogy nem gazdagszunk meg, mint talán mások, de azonosak maradunk önmagunkkal. Ebben a játszmában ez a tét, nem kevesebb. Lelkesítő példaként tekinthetjük nemcsak erdélyi, felvidéki, torontáli, baranyai, őrségi és burgenlandi véreinket, de a Kárpát-medencén kívül élő csángó, sőt moldáviai magyar-csángó református községeinket is magunk előtt tekintve – akik évszázadok óta valóban kisebbségben, de töretlen ősi szellemüktől vezetve élnek -

buzgóságra okot adó példájukon magunk is megerősödhetünk lelkiekben. Ha példájukon valóban megerősödünk, azt vissza kell nekik adjuk és éppen arról kellene meggyőzzük csángó testvéreinket, hogy ők bizony nem beszélnek anyanyelvüket hibásan – ahogy ők mondják, hanem inkább mi. Sőt, ők beszélnek csak igazán szépen őseink nyelvét. Emiatt tőlük kellene tanuljunk mindannyiunknak és nem fordítva.

Kiderült az is, hogy életben maradásunk záloga az, ha széttörjük a hamis tudatúak képzelt világát, rájuk bizonyítjuk nem felsőbbrendű közönséges voltukat, és visszatereljük a történelem menetét valós tényekhez és valós eszmékhez köthető környezetbe. Nem kevésbé fontos az, hogy a ránk erőltetett hazug történelemmel egyszer s mindenkorra leszámoljunk, rámutatva a ferdítések gyökereire. Legalább ilyen feladat ragozó nyelvű rokonaink felkutatása, a velük való lelki egyesülés véghezvitele.

Kiderült az is, hogy hazai ortodoxainknak a valósággal szembeni szövetkezése különösen nagy károkat okozott a magyarság történelmi tudatában és a rólunk terjesztett jött-ment elméletek felépítésében. Ezért nem érdemlik meg, hogy tudósoknak nevezzük őket, legfeljebb az elvetélt indoeurópai téveszmék kiszolgálóinak.

Különösen kiderült pedig, hogy a túlélés és kiteljesedés a magyarság számára ősei műveltségének mindenek előtt való művelése, a fiatal nemzedékek minden ésszerű határt elérő erősítése e tudásban, hitben, gondolkodásban és ősei hagyományaiban. Most jön el az ideje annak is, hogy az utánjövő népek számára ábrándokban fogant világuk helyett újra ugyanazt kínáljuk, amelyet eddig maguktól csak félig tudtak ellesni: időtálló vezérlő gondolatokat, szerves műveltséget, amely kihúzza őket a saját maguk létrehozta szövevényből.

Leginkább mégis az derült ki, hogy a ragozó nyelvű ősnép leszármazottainak időtlen történelme egyetlen összefüggő egészet alkot. Annak minden részlete a miénk is. A szeletaiak, őskárpátiak (gravettiek), alföldi és dunántúli vonaldíszesek, péceliek, andronovóiak, erdélyiek, kelták, sumérok, urartuiak, hurrik, hettiták, egyiptomiak, hykszoszok, kelták, szkíták, pártosok, urnamezősök, kurgánosok, etruszkok, hunok, heftaliták, szakák, csángók, avarok, szabirok, onogurok, griffesek, indások, besenyők, kunok és úzok, minden együtt magyarok lélekben és testben egy és ugyanazok, mi magunk, őseink és leszármazottaink, elődeink és utódaink, egy hatalmas nép fiai. Ezek vagyunk. A világtörténet meghatározó népei, akik nevet és nyelvet adtak mindennek és mindeneknek. Emiatt legelsősorban magyarnak kell lennünk ma is és a jövőben is, mert ők mind mi is vagyunk. Bennünk élnek tovább eszméik, szellemük.

Ez a dolgunk, mert mi vagyunk a kovász, és ha az egyformásítók határtalan gyökértelessé tévő igyekezetét látjuk manapság, jó időre munkát ad a magyarságnak. A vajdasági szerbek, a kárpátaljai ruszinok gyermekeiket magyar iskolákba íratják, miközben a nemzet pusztulásának híreit olvashatjuk a kishitűektől. Ők, amott túl, jobban értenék a magyar jövőt, mint mi magunk? Nem véletlenül írtam korábban le azt, hogy a magyarok a világörökség részének tekintendők. Az egész világnak vigyázni kell e népre, mert a szellem népe vagyunk. Kapcsolat Mária Országával. Ez a kovász nem dagad, amíg a hiénák belülről rágják. Akkor sem dagad, ha Trianon szégyenét nem takarítja ki magából a világ, a kitervelő, végrehajtó és érdem nélkül élvező felelősök. Ameddig mindazon államok, amelyek Európa legártatlanabb népét Krisztus helyett újra keresztre feszítették, - testéből a sakáloknak juttatva részeket – nem állítják vissza a Szűzanya Országát, nem lesz Új Európa. A büszke nyertesekről nyolcvan év alatt bőven kiderült, hogy csak rablók. Sokkal többet, kétszer annyit kaptak végül,

amennyiben valaha is reménykedhettek. Emiatt lelkiismeretük nem tiszta és éjszakánként arra riadnak fel zavaros álmaikból, hogy reggelre végre visszaveszi tőlük eredeti tulajdonosa jogtalan jussukat. E bizonytalanság számukra is nyolcvan éve folytatódik, ezért nem lehettek gazdái sohasem a galádsággal rabolt országnak. Az elcsatolt területek lepusztítva, lelakva, kifosztva, megmérgezve, átkeresztelve, mások ősi földjének hazudva, szellemileg szétrombolva állnak a győztes összeesküvők dicséretére. Beolvasztott magyar millióink a szellemi pusztulásban, a későn érkezők terrorja alatt tengődnek, miközben az összes környező országban sportot űznek a magyarok utálatából – bár ez csak saját mocskos lelkiismeretük felénk áradó visszatükröződése. Ezért visszakérjük tőlük az utódállamok beolvasztott magyar millióit a magyar nemzet számára, amelyből elrabolták és kisajátították őket. Újra csak székelyföldi tanárember ismerősöm mondata cseng a fülemben: lenne minden magyar családban öt gyerek, semmiért sem kellene könyörögnünk. Sem egyetemért, sem másért.

Végezetül elmondhatom, hogy a magyar ókor történetének felvázolásával a valós történelem helyreállítása a célom. Nem áll szándékomban a mai Európát egy kétezer éves kelta-magyar holokauszt lelkifurdalásával megajándékozni, bár épületeikre szolgálna végre álmaik helyett valódi énjükkel szembesíteni őket. Egy nyolcvan évessel viszont igen, de azzal a legteltesebb mértékben, szenvedjék ki magukból végre ők nyolcvan év hazugságát, egy ártatlan nép legyilkolásának terhét. Igazából egyetlen dolgot szeretnék csak, visszahozni a földre e földrész ma is légben szárnyaló hamis történelmen felnevelt indoeurópai lakóit, és a megfogható valóságba helyezni Európa életét. Ebbe rengeteg minden belefér: a tévedésekkel való leszámolás képessége, leszámolás a felsőbbrendűek világával és nem utolsósorban visszakérjük korábban beolvasztott magyar nemzetiségű polgáraink millióit utódaikkal egyetemben. Azt kívánom Európának, hogy polgárai újra váljanak egész emberré úgy, ahogy azt mi értjük a valós történelemből következően.

“Isten áldd meg a magyart!”

2001. július

Tartalom

A Nagy Ókori Világháború I. Róma Nyugat ellen

Ruma rómaivá lesz és öntudatra ébred
A mediterrán világ alávetése
A nyugati gall-kelta (keleti) háború
Germán előnyomulás a kelta törzsterületekre
Kelta - germán csatározások
Gallia és a kelták (keletiek) eltiprása
A nyugati kelta-(germán) front
A felvonulás
Cézár Galliában
Cézár az Óceán és a Rajna partjain
Győzelem és limes
Brithoni hadszíntér

A pártos Kelet II. Róma Kelet ellen

Mitrász és VI. Mitridat Eupatór, Pontus királya
A Mitridat elleni I. háború, Kr. e. 88-84.
A Mitridat elleni II. háború, Kr. e. 83-81.
A Mitridat elleni III. háború, Kr. e. 74-64.
A pártosok régészeti hagyatéka
A pártos nyelv
A pártos vallás
A pártos szellem
A pártos anyagi kultúra
A pártos front
A pártos időrend

Ó-Magyarország 40000 éves története

Kelet-Európa magyar előzményei
Ó-Magyarország korai előtörténete
A történelem kezdetei a Kárpát-medencében
A magyar nyelv kialakulása
Ó-Magyarország kőkora
A spirálmotívum
A magyar őskor Kr. e. 43000-10000
A kőkor (mezolitikum) népe
Az őskárpáti nép (a gravettiek)
A magyar ókor Kr. e. 10000 – Kr. u. 476
A Boldogasszony országa
A magyar újkőkor
35000 év helybeli műveltségének összegzője és lendítője
Az európai és magyar rézkor

A (sumér-szkíta-kelta)-magyar Európa
A magyar bronzkor, Kr. e. 2800-800
A vér szava
Ó-Magyarország államszervezési kérdései
és az ókori (újkőkori) ómagyar alkotmány
A keleti (kelta) Magyarország
Az ó-magyarországi időrend vázlata

III. Róma Ó-Magyarország ellen

A Középső front, ahol minden eldőlt
A Kárpát-medencei háborúk
Róma Ó-Magyarország elleni háborúja
Ó-Magyarország részleges birtokba vétele
A pannon - keleti (kelta)- dák front
Az ó-magyarországi keletiek (kelták) háborúja
Pannonia meghódítása
A pannon-dalmát szabadságharc és függetlenségi háború Kr. u. 6-9. 178
Kelta törzsek Pannoniában
Erdély eleste
Rómaiak és germánok
357. VI.
Pannonok feltámadása
A jász háború
Erdély felszabadítása
Róma kiépített provinciát veszít Erdélyben
A szarmata háború
Pannon császárkeresztelők

IV. A háború Róma ellen

A világháború utolsó fejezete
Győzelem és a Római birodalom bukása
A hunok és Atilla győzelme

Végző